

॥ णमो तित्थस्स ॥

श्री समेतशिखर तीर्थनो इतिहास

(प्राचीन हस्तलिखित प्रति उपर्युक्त)

शुद्ध कर्णल गजैरभाषानां गमना

आधारं शिखर तीर्थनो

२४ जीर्णोद्धारणेन

सुन्दर वर्णन)

नमस्तीर्थसम्मेतशैलादयाय,

नमो विंशतिप्राप्तनिःश्रेयसाय ।

नमः श्रव्यदिव्यप्रभावाश्रयाय,

नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥

जम्माभिसेअ-गिक्खमण-चरण-णाणुप्पाया य णिव्वाणे ।

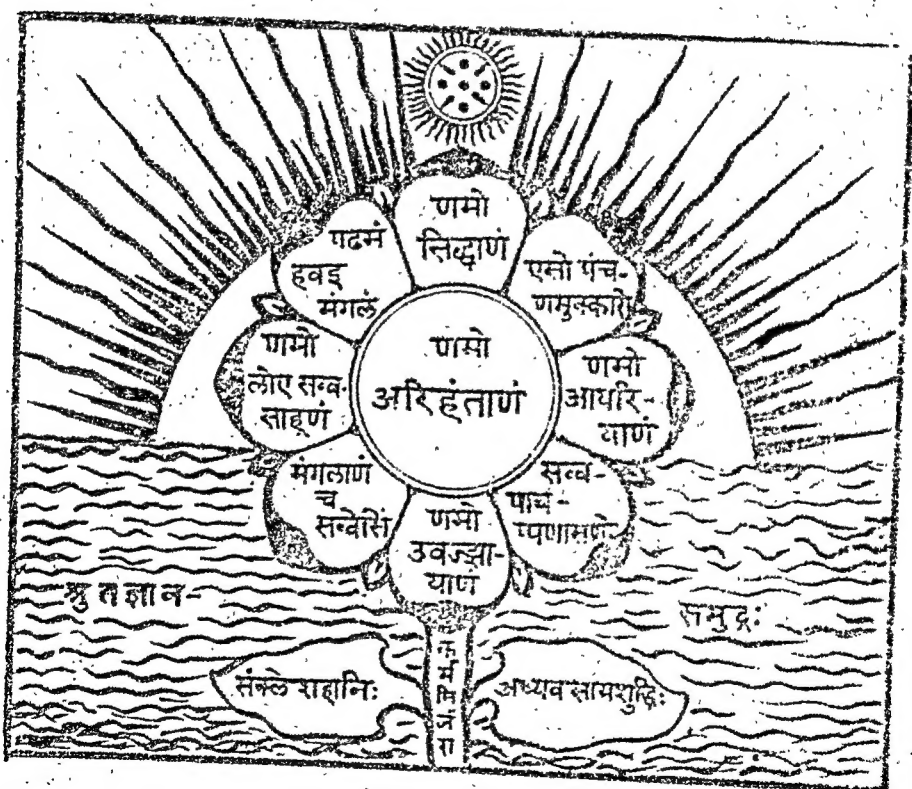
देयलोअ-भवण-संदर-णंदीसर-भोम-णगंगेसुं ॥

अट्ठावय-मुज्जिते गयगपया य धम्मचक्रे अ ।

पास-रहावत्तणं, चमरुप्पायं च वंदामि ॥

— श्रीआचारांगसूत्र ध्रु. २ च. ३ भावनाध्ययन नियुक्तिः

गा ३३१-३३२

णमो अरिहंताणं चवण-जम्म-वय-णाण-णिव्वाणपत्ताणं ।

चंप-ऽट्ठावय-सम्मैतो-जित-पावासु तित्थेसुं ॥

પ્રકાશકનું નિવેદન

અત્યંત હર્ષની વાત છે, કે ૨૦ તીર્થકરોની નિર્વાળથી અને ક્રોડોની સંખ્યામાં મુક્તિમાં ગયેલ મહામુનિઓથી પવિત્રિત શ્રી સમેતશિવર મહાતીર્થના ચોવીશમા જિર્ણોદ્ધાર પછીની અંજન-શલાકા અને પ્રતિષ્ઠાના શુભ પ્રસંગે અદ્યાવધિ અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન હસ્તલિખિત વ્રત ઉપરથી અને વીજા મઠી આવતા ઐતિહાસિક સાધનોના આધારે પૂ. મુનિ શ્રી દર્શનવિજયજી (ત્રિપુટી) મહારાજે ઊંઘી આપેલ નિવંધના આધારે આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરવાનું સૌભાગ્ય અમોને પ્રાપ્ત થયું છે.

શાસ્ત્રોમાં જીર્ણોદ્ધારકનું મહત્ત્વ નૂતન જિનાલય કરતાં આઠગણું સાપેક્ષ દૃષ્ટિએ જણાવ્યું છે તેમાં પણ કલ્યાણકભૂમિ અને શ્રી શત્રુંજયગિરિ પછી વીજા નંવરે તીર્થાધિરાજ સિદ્ધક્ષેત્ર તરીકે પ્રસિદ્ધ શ્રી શિવરજી મહાતીર્થના મૂલમંદિરો, ટૂંકો પાદુકાઓ વિગેરે કાલચલે નષ્ટભ્રષ્ટ અને અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયેલ, તેના વ્યવસ્થિત જિર્ણોદ્ધારનું તો મહ્યાત્માઓને આત્મ કલ્યાણના પ્રવલ સાધન તરીકે મનાતી તીર્થસ્પર્શનાના લાભને વ્યવસ્થિત રીતે મેલવવાની દૃષ્ટિએ ઘણુંજ વધી જાય છે.

જોકે છેલ્લા લગભગ વસો વર્ષમાં થયેલ ૨૧-૨૨ અને ૨૩ માં જિર્ણોદ્ધાર પ્રસંગે જગત્ત્રોટ જેવા ધર્મપ્રેમી મહાન્ શ્રાદ્ધરત્ન વગેરે પુણ્યાત્માઓએ તે વલ્લભના પૂજ્ય આચાર્ય ભગવંતો અને વિદ્વાન્ મુનિરાજોની દેવરેખ તલે આ મહાન્તીર્થના વ્યવસ્થિત જિર્ણોદ્ધાર માટે સક્રિય પ્રયત્નો વિવિધ રીતે કરેલા તે છતાં કાલ-

બલે કે સાધનોની વિષમતા આદિ ગમે તે જ્ઞાની-ગમ્ય કારણથી યાત્રા કરવા આવનાર ધર્માત્માઓને ખાલોલાસની સ્વામી જળાતી હતી.

પણ ત્રિકાલાવાધિત અવિચ્છિન્નપ્રભાવશાલી તરણતારણ શ્રી જિતશાસનની લોકોત્તર વિજયવંતતાથી દેવગુરુ કૃપાએ વિ. સં. ૨૦૧૦ ચૈ. સુ. ૧૫ના મંગલદિવસે પૂ. આગમોદ્ધારક ધ્યાનસ્ત સ્વ. શ્રી. આનંદસાગરસૂરીશ્વર પદ્મલંકાર ગચ્છાધિપતિ પૂ. આ શ્રી સાળેકસાગરસૂરિવર્યનાં આજ્ઞાવર્તી પૂ. વિશિષ્ટ સંયમ પરાયણ સાધ્વી સંઘપ્રવર્તિની સ્વ. સાધ્વી શ્રીતિલકશ્રીજી મ. ના સમુદાયના પૂ. તપસ્વી શ્રી તીર્થશ્રીજી મ. ૮ જેઓએ વર્તમાન જૈન જગતમાં સૌથી પહેલા વર્ધમાન તપની ૧૦૦ ઓલી પુરી કરી સિદ્ધક્ષેત્રમાં પારણું કરેલ) ના વિદુષી શિષ્યા પૂ. સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજી મ. મુંબઈ (કુર્લા) ના ચાતુર્માસ પછી ઉપ વિહાર કરા ૨૪ ઠાળાં સાથે શિશ્વરજી મહાતીર્થની યાત્રા સ્પર્શના કરી અને વાંદરાઓના વિષ્ટા મૂત્રથી થતી ભયંકર આશાતના, દેરીઓની વેરાત ફાલત, ઉઘાડા ચવૂતરા પર માત્ર આકાશના ધુમટ તલે વિરાજમાન ઉગ્રાડી પાદુકાઓ વિગેરે ત્યાંની પરિસ્થિતિ જોઈ કલકત્તાના ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેઓશ્રીને શિશ્વરજી મહાતીર્થના જિર્ણોદ્ધાર અંગે ધર્મપ્રેમી શ્રાવકોને સૂચ પ્રેરણા આપી સુરત, અમદાવાદ, વાઝીપુરા, અંજારી, મુંબઈ, કપડવંજ વિગેરે વિગેરે સ્થલના ધર્મપ્રેમી શ્રાવકોને ધર્મોત્સાહ પૂરક પત્રોદ્ધારા જીર્ણોદ્ધાર માટે અમારી સમિતિની મંગલ સ્થાપના કરાવી અને ત્યારવાદ તે સાંમતિદ્વારા સતત પ્રયત્નો કરાવી અશ્વિલ ભારત વર્ષીય સમસ્ત શ્રી જૈન સંઘના વિવિધ સહકારથી ૬ વર્ષના ટૂંકા ગાળામાં જીર્ણોદ્ધારનું મહત્ ભગીરથ કાર્ય નિર્વિઘ્ને પુરું કરાવ્યું છે. અને તેની પ્રતિષ્ઠાનો મન્ય પ્રસંગ શાશન શોભા વધે તેવી રીતે

મૂલી નરેશ પ્રતિબોધક ગચ્છાધિપતિ શ્રી માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી અને પૂ. ઉપાધ્યાય શ્રી દેવેન્દ્રસાગરજી તથા પૂ. આ. શ્રી કીર્તિ-સાગરસૂરીશ્વરજીના પ્રશિષ્ય શાંતમૂર્તિ પૂ. ઉપાધ્યાયશ્રી કૈલાસસાગરજી મ. આદિની નિશ્રામાં હંજવવાનું પંચ સૌભાગ્ય અમોને સાંપડ્યું છે, આ વધો પ્રતાપ દેવગુરુ અને જિનશાશનનો હોવા ઉપરાંત જીર્ણોદ્ધારના મહામાંગલિક કાર્યમાં પ્રથમથી આજસુધી એક સરખી સતત પ્રેરણા આપનાર બાલ બ્રહ્મચારિણી તપોનિધિ પૂ. સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી મ. સા. ની પ્રેરણાનો છે.

આ પુસ્તકમાં મુખ્ય આધારરૂપ “ સમેતશિશ્વર રાસ ” ની મૂળ પ્રત સાહિત્ય સંશોધક પૂ. મુનિ શ્રી. દર્શનવિજયજી મ. (ત્રિપુટી) ઇ. તીર્થ ભક્તિ અને ધર્મપ્રેમથી પ્રેરાઈને સ્વતઃ—પોતાની મેલે આપી, અને પ્રકાશિત કરવા માટે પૂ. સંપાદક મુનિશ્રીને અનુરોધ કર્યો જેના પરિણામે તીર્થોદ્ધાર કરવાની સાથે આવા ઐતિહાસિક મહત્ત્વ પૂર્ણ પુસ્તકના પ્રકાશનનું મહત્ત્વ પૂ. સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી મ. મારફત અમોને જણાયાથી આ પુસ્તકનું પ્રકાસન પ્રતિષ્ઠાના માંગલિક પ્રસંગે કરીને અમો કૃતાર્થતા અનુભવીએ છીએ.

આ ગ્રંથને ય્યવસ્થિત કરી પ્રેસ ભોગ્ય બતાવવા માટે તેમજ સમયસર પ્રકાશનને અંગે સંપાદક મહારાજશ્રીનો સૂચનાનુસાર કામ કરતા શ્રી. પં. જાનકીલાલજી શર્મા (જેઓએ મળા ધજા ફેરા ચાઈને પણ સમયસર અમારુ આ પુસ્તક તૈયાર કરવામાં પ્રેસવાલાને ઘણી મદદ કરી છે) અને સમયસર સુયોગ્ય મુદ્રણ કરી આપવા વડલ મુદ્રણાલયના અધિપતિ મેનેજર વગેરેના ધમસ્નેહની ભૂરી ભૂરી અનુમોદના કરીએ છીએ.

छेवटे जिनशासननी मर्यादा विरुद्ध के दृष्टिदोष अगर
उतावळथी थयेल छापकामना कारणे थइ गयेल के रही गयेल
क्षतिओ वदल बारंवार क्षमा मागीये छीये.

वि. सं. २०१७

वीरनिर्वाण सं. २४८९

आगमो सं. ११

साह व. १० गुरु

अमदावाद

लि:

श्री समेतशिखर महातीर्थ
जिर्णोद्धार समिति.

સંપાદક તરફથી

મુવે તસ્યૈ નમો યસ્યાં, તવ પાદનલાંશવઃ ।

ચિરં ચૃડામણીયન્તે, વ્રૂમહે કિમતઃ પરમ્ ! ॥

—શ્રી વીતરાગસ્તોત્ર પ્ર. ૧૫ શ્લો.

વર્તમાન ચોવિંશીના ૨૦ તીર્થંકરો જ્યાં નિર્વાણપદને પામ્યા, અને તેઓના શાસનમાં વર્તનારા કોડો મુનિયોર જ્યાં ગાઢ વંધનોથી મુક્તિ મેળવી તે સુગૃહીત નામધેય શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થના તે તે ટૂંકોના નામ મહિમા અને જીર્ણોદ્ધાર કરાવનારના પરિચય આદિ વિગતોને જણાવનાર અવાવધિ અપ્રસિદ્ધ શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થના રાસનું સંપાદન કાર્ય દેવ-ગુરુકૃપાએ યથાશક્ય વ્યવસ્થિત રીતે કરાવી ઐતિહાસિક અન્ય સાહીતીઓ સાથે પુસ્તકાકારે જીર્ણોદ્ધાર સમિતિ પ્રકાશિત કરે છે, તે એક અનુમોદનાનો વિષય છે.

રાસનો રચના સમય, તેના કર્તા અને તેઓની ગુરુપરંપરા આદિ સંબંધી વિચારણા પૂ. ત્રિપુટી મહારાજે પોતાના ઐતિહાસિક નિવંધમાં વિગતવાર કરી છે જ. પટલે તે સંબંધી મારે કશું જણાવવાનું નથી. પણ સંપાદન સંબંધી કેટલીક મહત્ત્વની બાબતો તરફ વિદ્વાનોનું લક્ષ્ય સેંચું છું.

(૧) ચવદે.....સંવચ્છરે શિખર મહાત્મ જેહ ।

રત્નશેખરસૂરિ કર્યો, સાલ સદસ સંસ્થા તેહ ॥

શિખર મહાત્મ મેં કહ્યો, વધુ વર્ણન અધિકાર ।

કિંચિન્ન પદ્મ વદ્ધારમેં, માણ્યો એ નિર્ધાર ॥

—શિખરજી રાસ ઢાઝ ૫. ગા. ૪૧-૪૨.

રાસકાર મહર્ષિ ઉપર મુજવની ગાથામાં પ. આ. શ્રી. રત્નશેખરસૂરીશ્વરજી મ. રચિત “ શિખર સાહાત્મ્ય (૧૬૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણ) ગ્રંથનો નિર્દેશ કર્યો છે.

પાટળ-લંબાત-જેસલમેર-લીંવડી વિગેરેના પ્રાચીન હસ્ત-લિખિત મંડારોમાં હજી સુધી આ પ્રતની કંઈ માહિતી મળી નથી. માટે આ સંબંધી વધુ ગવેષણા કરવાની જરૂર છે.

(૨) પ્રસ્તુત રાસમાં તીર્થકરોના નિર્વાળના વર્ણન પ્રસંગે શ્રી સંભવનાથ પ્રમુ, શ્રી અભિનંદનપ્રમુ, શ્રી સુમતિનાથપ્રમુ અને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રમુ સિવાય ૧૬ તીર્થકરોને પદ્માસને મોક્ષ કલ્યાણક જણાવ્યું છે પણ “ વીરોસહ્ણેમીર્ણ, પલિચકં સેસયાણ ડસ્સગો ” (સપ્તતિ શતસ્થાનક પ્રક૦ ગા. ૩૧૬ પૂર્વાર્ધ)ના આધારે ૧, ૨૨. અને ૨૪ માં સિવાયના વધા તીર્થકરો લક્ષ્મણને કાચોત્સર્ગ મુદ્રાએ ઉમા ઉમા નિર્વાળ પામ્યાનું પ્રસિદ્ધ છે. તથા ૩-૪ પ્રમુનું નિર્વાળ કયા આસને ? તે રાસકારે જણાવ્યું નથી, અને શ્રી સુમતિનાથપ્રમુ અને પાર્શ્વનાથ પ્રમુના નિર્વાળ પ્રસંગે કાચોત્સર્ગ પદ (જુઓ ઢા. ૬ ગાથા ૧૨ અને ઢાલ ૧૯ ગા. ૨૩) સ્પષ્ટ જણાવેલ છે. રાસકાર સમર્થ વિદ્વાન હોવા છતાં આવી અસંગત પદ્ધતિ અપનાવે તે જરા વિચારણીય છે. કદાચ લેખક દોષથી ૩-૪ પ્રમુના નિર્વાળના વર્ણનમાં ગડબડ થવા સંભવ છે, પણ પ્રસ્તુત રાસની વીજી પ્રતિ ઉપલબ્ધ ન થવાથી આ વિષય જરા સૂક્ષ્મવિચારણા માંગે છે.

(૩) “ અળસણ કરી સુરપદ વરીજી, જિતશત્રુ મુનિરાય ।

ઇશાનેન્દ્રપદ તે લહીજી, હિંદ્ર રિદ્ધિ સહુ પાય ॥

(અ. ૩ ગા. ૮)

रासकारे श्री अजितनाथ प्रभुना पिताजी इशानेन्द्र थंयानी
वात उपरनी गाथामां जणावीं छे. पण श्री प्रवचनसारोद्धारनो
नीचेनो उल्लेख विचारतां विद्वानोने आ वाचत विचारणीय थइ
पडे तेम छे.

“सैद्धान्तिकास्तु श्रीअजितस्वामिपितुर्जितशत्रोमुक्तिगमन-
माचक्षते अनुयोगद्वारादौ तथैव भणनात् । यदाह हेमसूरिः—

राजा बाहुबलिः सूर्ययशाः सोमयशा अपि ।

अन्येऽप्यनेकशः केऽपि, शिवं केऽपि दिवं ययुः ॥

जितशत्रुः शिवं प्राप, मुमित्रस्त्रिदिवं गतः

(इति योगशास्त्रे)

तथा श्री त्रिपष्टि शलाका पुरुष चरित्रमां पण नीचेना
चे श्लोको मले छे.

“ऋषभस्वामितीर्थे, स्थविराणामथांतिके ।

जितशत्रुः परिब्रज्यां, शिधिये मुक्तिमातरम् ॥

उत्पन्नकेवलज्ञानः शैलेशीध्यानमास्थितः ।

क्षीणाष्टकर्म स प्राप क्रमेण परमं पदं ॥

(पर्व. २ सर्ग ३. श्लो. ९८, १००)

आ उपरथा श्री अजितनाथ प्रभुना पितानुं इशानेन्द्रपणुं
रासकारे जे वताव्युं छे ते कया आधारे ? ते जरा विचारणीय छे.

आयुष उल्कृष्ट भोगवी. गुणतीस सागरमान ।

जघन्य पत्न्य अठावीशनुं, ए आयु स्थितिमान ॥

(दा. ५. गा. ६)

लेखक दाप के स्मृतिदोष गमे ते कारणे आ गाथामां

સાતમા ગ્રંથેયકમાં ૨૮ પલ્યોનું આયુ (કે જે સર્વથા અસં-
ભવિત જણાય છે) નિર્દેશ્યું છે. વીજી પ્રત ન મળી શકવાના
કારણે શાસ્ત્રાનુસારી મતિથી સુધારેલો “ સાગર ” પાઠ કોષ્ટ-
કમાં મુક્યો છે.

(૫) છટ્ટી ઢાલ (ગા. ૫-૬-) માં ધાતકીચંડના પુરણ-
પુર નગરના રત્નશેખર રાજાએ ત્રીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યાનું છે. આ
વાત સૂક્ષ્મદૃષ્ટિથી વિચારતાં વહુ મુદ્દાની જણાય છે. સિદ્ધાચલ
મહાતીર્થનો મહિમા જેમ મહાવિદેહાદિ ક્ષેત્રમાં શ્રી સીમંધરસ્વામી
આદિ તીર્થંકરો ત્રણે ભુવનમાં ધનેરો વર્ણવે છે. તે રીતે સમેત-
શિખર મહાતીર્થ માટે પણ ધાતકીચંડમાં રહેનારા ભવ્યાત્માઓને
કોઈ અતિશય જ્ઞાનીએ વિશિષ્ટ પ્રેરણા આપી હોય તો અહિં આવીને
જીર્ણોદ્ધાર કરાવે. આ રીતે શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થના મહિમાને
સૂચક રાસકારનો આ નિર્દેશ કહી શકાય.

ઢા. વ. ગા. ૨૮ માં “ પોહોકરદ્વીપમે પુંડરાંક નગરી ”
એવા શબ્દો મૂલ પ્રતમાં હતા, પણ અર્થાનુસંધાનથી “ યેહી વર
ીપમે ” એવો પાઠ સુધારીને છપાવેલ છે, છતાં સંભવિત લાગે
છે કે “ પુષ્કરદ્વીપ ”નો નિર્દેશ રાસકારને ઇષ્ટ હોય.

આ પ્રમાણે ઢા. ૯. ગા. ૮માં પૂર્વ મહાવિદેહની કનકાવતી
નગરીના કનકરથ રાજાએ ૧૧ મો ઉદ્ધાર કરાવ્યાનો નિર્દેશ છે.

ઉપરના ત્રણે નિર્દેશો શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થની
અલૌકિક વિશિષ્ટતા સૂચવનારા છે.

(૬) “ લક્ષ્મીધર ચાર ઉપજે સોય,

મણિકાગિણી ચર્મનિધિવલી જોય ” (ઢા. ૧૩ ગા. ૧૫)

રાસકાર આ ગાથામાં શ્રી શાંતિનાથ પ્રમુના ચક્રવર્તી-
પણાના વર્ણન પ્રસંગે ધૌંદ રત્નોની ઉત્પત્તિ જણાવતાં રાજ્યના
સ્વજાનામાં ઉપજતા ચાર રત્નો નિર્દેશ્યા છે, પણ વૃહત્સંગ્રહની
(ગા. ૨૬૭) માં ચત્તરો આયુધગોદે, મંડારે તિણિન દુણિન વેયદ્દે ।
એમ રાયગિદ્ધિમય ણિવળયરે ચેવ ચત્તારિ, ગાથાથી રાજમંડારમાં
ત્રણ રત્નો જ ઉપજતાં ચતાવ્યાં છે વલી રાસકારના શબ્દો પ્રમાણે
૧૪ મી ગાથામાં ૪, ૧૫ ગાથામાં ૪, અને ૧૬ મી ગાથામાં ૭
રત્નોનો સરવાલો કરતાં ૧૫ રત્નો થાય છે. માટે રાસમાં સુધારો
કરી કોષ્ટકમાં 'ત્રણ' પદ સુક્યું છે

રાસમાં નીચે મુજબ પૌષ્ઠ શબ્દનો પ્રયોગ છે.

ઢા. ગા.

૬ - ૧૨

૮ - ૪

૮ - ૧૭

૮ - ૨૮

૯ - ૪

૯ - ૧૭

૧૦ - ૭

૧૭ - ૩

લેનો અર્થ પૌષ્ઠોપવાસના ટુંકાક્ષરી રૂપે
અનગ્નન એવો લાક્ષણિક રીતે વટાવી શકાય, પણ
આવો ઉલ્લેખ ભાષાની દૃષ્ટિએ મહત્ત્વનો ગણાય.

(૮) રાસકારે સોલમા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે ૭ (ઢા. ૧૦
ગા. ૨૯-૩૦) મદ્રપુરનગરની પાસે એક પર્વત પર વાવન જીના-
લયગ્રાહું શાન્તિનાથ પ્રમુનું ચૈત્ય વર્ણવ્યું છે.

વાવન જિનાલયના શિલ્પની પ્રાચીનતા સંબંધી અતિપ્રાચીન
પુરાવો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ અત્યંત મહત્ત્વનો છે.

(९) बली आ राक्षसां व्यत्यंत महत्त्वनी बात ले छे के—
दरेक टुंकोनी यात्रानुं जुदु जुदु विशिष्ट फल बताव्यु छे.

टुंक	फल
(२) दत्तवलगिरि	४२००००० पौपधनुं
(३) आनंदगिरि	१ लाख "
(४) अविचलगिरि	१ कोडि "
(५) मोहनगिरि	१ कोडि "
(६) प्रभासगिरि	३२ कोडि "
(७) ललितधरगिरि	१६ लाख "
(८) सुप्रभगिरि	१ कोडि "
(९) विद्युतगिरि	१ कोडि "
(१०) संकुलगिरि	१ कोडि उपवासनुं
(११) निर्मलगिरि	१ कोडि "
(१२) स्वयंभूगिरि	१ कोडि "
(१३) दत्तवरगिरि	१ कोडि "
(१४) प्रभासगिरि	१ कोडि पौपध
(१५) ज्ञानधारगिरि	१ कोडि उपवास
(१६) नाटिकगिरि	९६ कोडि पौपध
(१७) सबलगिरि	१ कोडि उपवास
(१८) निर्जरगिरि	१ कोडि "
(१९) मित्रधारगिरि	१ कोडि पौपध
(२०)	१ कोडि उपवास

આમાં ૨ થી ૯-૧૪-૧૬-૧૯ મી ટૂંકની યાત્રાથી અમુક સંખ્યાના પૌપધનું ફલ જણાવ્યું છે જ્યારે વાકીની ટૂંકોની યાત્રાના ફલ તરીકે અમુક સંખ્યાના ઉપવાસનું ફલ જણાવ્યું છે ? આ વિસંવાદ કેમ ?

રાસકારે ૨૦ પ્રમુના નિર્વાણતપના વર્ણન પ્રસંગે આ રાસમાં અનશનના અર્થમાં પૌપધ શબ્દનો ચારંવાર પ્રયોગ કર્યો છે તો એ ઉપરથી અહીં પૌપધ શબ્દ ઉપવાસવાસી સમજવો યોગ્ય ? આ વાત વિદ્વાનોને વિચારણીય છે.

ઘઠી રાસકારે પ્રસ્તુત રાસમાં અપ્રસિદ્ધ પ્રાય એક નવીન અદ્ભૂત વાતનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

બીજા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે (ઢા. ૫, ગા. ૩૦)
વંગદેશના હેમનગરના રાજા હેમદત્તને શ્રીસંભવનાથ પ્રમુના ગણધર શ્રીચારુક ભગવંતે પીતવત્ત પહેરી શિખરજી તીર્થની યાત્રાનું મહત્ત્વ જણાવેલ છે.

ઘટ્ટા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે (ઢા. ૭, ગા. ૧૪) ઉદ્યોતક રાજાને જંઘાચારણ મુનિએ કોઠ રોગ દૂર કરવાના ઉપાય તરીકે શ્યામવત્ત પહેરી શિખરજી તીર્થની યાત્રાનું મહત્ત્વ જણાવેલ છે. તે જ પ્રમાણે તેરમા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે ૫૫ (ઢા. ૧૦, ગા. ૩૦, ૩૪) પાંચાલ દેશના શ્રીપુર નગરના ભવદત્ત રાજાને શૂલ રોગ નિવારણાર્થે ધર્મધોષ મુનિએ શ્યામવત્ત પહેરી શિખરજીની યાત્રાની વિશિષ્ટતા વર્ણવી છે.

વારમા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે (ઢા. ૯, ગા. ૩૦, ૩૩)
 કૌશામ્બી નગરીના રાજા વાલસેનને વિદ્યાચારણ મુનિએ લાલવત્ત પહેરી યાત્રાનું મહત્ત્વ જણાવ્યું છે.

આ પ્રમાણે અમુક ટૂંકોની યાત્રા પ્રસંગે અમુક રંગના વસ્ત્રોની વાત રાસકારે જણાવી છે. તે એક નવીન વાત છે.

જો કે રાસકાર રાસના પ્રારંભમાં જ (ઢા. ૧, ગા. ૧૬) જ્યાં જેવા રંગનાં વસ્ત્ર પહેરવાના હોય ત્યાં તેવાં પહેરી યાત્રાનું વિશિષ્ટ ફલ મેલવવાની વાત નિર્દેશી છે. પણ રાસમાં વધી ટૂંકોની યાત્રામાં રંગીન વસ્ત્રોની વ્યવસ્થા નથી, માત્ર ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ચાર ટૂંક વાગત જ જાણવા મળેલ છે.

વિ નો આ ઉપર વિચાર કરી યોગ્ય પ્રકાશ પાથરે તે જરૂરી છે.

(૧૧) રાસકારે (ઢા. ૯, ગા. ૧૨) અગ્યારમા ઉદ્ધારના વળન પ્રસંગે પૂર્વ મહાવિદેહની કનકાવતી નગરીના કનકરથ રાજાએ શિખરજી મહાતીર્થ ઉપર ૧૧ ટૂંકોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા પછી પોતાની નગરીમાં સમેતશિખરજીનું દેરાસર અને તેમાં વીશ તીર્થ-કરોનાં પ્રતિમાજી પધરાવ્યાની વાત જણાવી છે.

મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં શ્રીશિખરજી મહાતીર્થની સ્થાપનાનો આ ઉલ્લેખ શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થની મૌલિકમહત્તા સૂચવે છે.

(૧૨) રાસકારે શ્રી પાશ્વનાથ પ્રભુનું જીવનચરીત્ર વળવતાં (ઢા. ૧૯, ગા. ૨૨) પાશ્વનાથ પ્રભુના ૧૫૧ નામના તીર્થોની વાત જણાવી છે. ૧૦૮ અને ૧૦૦૮ નામોની વાત પ્રસિદ્ધ છે જ, પણ ૧૫૧ તીર્થોની વાત સંશોધકો માટે નવી છે.

આ રીતે આ રાસમાં ઘણી ઘણી નવી વાતો તેમજ વિચારણીય સ્થળો છે. તે ઉપરાંત બે ત્રણ સ્થાને વીજી પ્રતિ ન મલવાના કારણે અશુદ્ધ પાઠ રાખવા પડ્યા છે.

આ વધા માટે ઐતિહાસિક વિદ્વાનો યોગ્ય વિચારણા કરે, તે માટે શુભ આશયથી આ રાસ સંવંધી થોડો સહાયક કરેલ છે, છેવટે શ્રી શિખરજી મહાતીર્થની પ્રાચીનતાના ઇતિહાસમાંથી મળી આવેલ કે પુરાવા રજુ કરી મારું વક્તવ્ય પુરું કરું છું.

(૧) “શ્રી આયુજી પાસે કુંભારિયાજી મહાતીર્થમાં શ્રી નેમિનાથ પ્રમુખા દેરાસરમાં પ્રદક્ષિણામાં ઢાઝી વાજુ આઠમી દેરીના ત્રવાજા ઉપર શિલાલેખ છે. તેમાં વિ. સં. ૧૩૪૫ માં પૂ. આ. શ્રી. ગરમાનંદ સૂરિજીના ઉપદેશથી શ્રી દેવપાલ કુંવરપાલ શ્રાવકોએ શ્રી સમેતશિખરજી મહાતીર્થના મુખ્ય મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ. (વિદ્યાસાગર ન્યાયરત્ન શ્રી શાન્તિવિ. લિખિત “વચાન મારસનાથ પઢાડ” હિંદી પુસ્તક પાના ૨૯ માંથી)”

(૨) શ્રી પ્રવચન સારોદ્ધારદ્વાર ૧ ગા. ૮૭)નો વૃત્તિ પા. ૧૯ પું. ૧. પં. ૧૧) માં પૂ. મા. શ્રી સિદ્ધસેનસૂરીશ્વરજી. ૧. “ભવનપતિ-વ્યંતર-જ્યોતિષિક વૈમાનિક-નન્દીશ્વર-મન્દર-જ્વાલચલા-પ્રાપદ-સન્મેતશૈલશિખર-શત્રુંજયચોગ્ગયન્તાદિ સર્વલોક સ્થેત” શબ્દોશ્રી લોકના વિવિધ તીર્થો ગણાવતાં શ્રી સમેતશિખર મહાતીર્થને શ્રી અષ્ટાપદની માફક સાપેક્ષ રીતે તીર્થાધેરાજ શ્રીશત્રુંજય મહાતીર્થની પહેલાં જણાવ્યું છે.

પૂ. મા. શ્રી. સિદ્ધસેનસૂરીશ્વરજી મ. આ ટીકાની રચના ત્રી વિ. સં. ૧૨૪૮ ચૈ. સુ. ૮ પુણ્યાર્ક ચોગે કરી છે.

આ વંતે ઉલ્લેખો શ્રી. સમેતશિખર મહાતીર્થને ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ પણ અતિપ્રાચીન જણાવે છે.

છેવટે આ મહાતીર્થના ૨૪ મા મહત્ત્વ ઝીર્ણોદ્ધાર પછીની મંજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ પ્રસંગે પ્રસિદ્ધ થનાર ઐતિહા-

સિક રાસનું આ પુસ્તક મધ્યાત્માઓની શ્રદ્ધાને નિર્મલ કરનારું બને
 એ શુભાશંસા અને ક્ષયોપશમની સંદતા કે કૃષ્ણદોષ આદિથી
 સંપાદનમાં રહી જવા પામેલ ત્રુટિઓ અગર થઈ જવા પામેલ મૂલો
 સંવંધી ક્ષમાયાચના પૂર્વક વિરમું છું.

વીર. સં. ૨૪૪૭
 વિ. સં. ૨૦૧૭
 આગમોદ્ધારક સં. ૧૧
 પૌષ વદ ૧૦ ગુરુ
 જૈન ઉપાશ્રય
 મહેસાણા (ઉ. ગુ.)

લી:

શ્રમણ સંઘ સેવક

પૂ. ગુરુદેવશ્રી ધર્મસાગર ગણિતર
 ચરણોપાસક ગુનિઅમયસાગર

શ્રીશિવરજી મહાતીર્થના જિર્ણોદ્ધારમાં સતત વ્યવસ્થા
અને પ્રેરણા આપનાર

સાધ્વી શ્રીરંજનશ્રી મ. ની

જીવન ઇતરમર

સાધ્વી સંસ્થા ઇટલે.....

પતિતવાતની સુરસરિતા સમી વ્રત્તચારિણી શ્રીજીવનના
પવિત્ર સિદ્ધિઓનો અમર સંદેશો આપી રહેલી ભગવાનની કૃપા-
સારણીઓ છે.”

— સ્વ૦ કવિ શ્રીન્દાનાલાલ

ધર્મપ્રધાન પ્રવૃત્તિઓ અને જિનશામનના મહામહિમાવંત
વાતાવરણથી પવિત્ર શ્રીરાજનગર (અમદાવાદ)ની કશિયાની
મોઝ(કાલુપુર)માં રહેતા શેઠ અમૃતલાલ જુનીલાલ દુસુમગરને
ત્યાં ધર્મપ્રેમી શ્રાવિકા શ્રીમાણેશ્વરદેવની કુક્ષિએ વ્રિ. સં. ૧૯૬૩
જાતો મુદિ ૮ ના ગેજ મહાપુણ્યવંતી સુલક્ષ્મી પુત્રીનો જન્મ
થયો, જેનું વિમલા, નામ પ્રમાણે વાલ્યાવસ્થાથી જ પૂર્વજન્મના નિર્મલ
સંસ્કારો અને શ્રાવકકુલના અદ્ભુત વાતાવરણથી જીવન વિશુદ્ધ
હતું. માતાના ધર્મપ્રેમની દુકથી ભરેલા ચોલામાં ધર્મના વિવિધ
સંસ્કારોથી જાત્યરત્નને ઓપ ચઢાવવાની જેમ “વિમલા” પદ્મના
જીવનમાં ધર્મનું તેજ નાનપણથીજ ચોલવા માંડ્યું. પંચપ્રતિક્રમણ,
પ્રકરણાદિના ધાર્મિક અભ્યાસ સાથે ધાર્મિક ક્રિયાકાંદનાં વિમલા-
દેવેને આગળ પડતો ભાગ લેવા માંડ્યો.

લૌકિક વ્યવહાર પ્રમાણે વિમલાદેવનું સગવળ બાની
ચરમાં જ અમદાવાદ (જુનામહાજનવાટા) ના રહાશ શેઠ ગિર-
ધરલાલ સાંકલચંદના મુપુત્ર મણિલાલ સાથે થયેલ પણ માધીનું

નિર્માણ તો ત્રિમલાવહેનને મહાન્ સાધ્વીરત્ન વનાવવાનું હોઈ અચાનક પિતાજીના સ્વર્ગવાસના નિમિત્તે મહાન્ અંતરાય ઊભો થયો, અને વૈવસ્વત્કામાં ધર્મતા શરણને સ્વીકારી સાદા ત્યાગમય જીવનના પંથે વહેલા માતાજીના સહવાસ અને માણેકવહેનના દીયર મણિભાઈ, દેરાણી ચંચલવહેન તથા નળંદ ચંપાવહેનના દીક્ષા લેવાના વાતાવરણથી વિમલા વહેનનો વૈરાગ્ય ગુપ્ત રીતે પોષણ પામતો ગયો.

પરિણામે ચંપાવહેને ઘોઘોવાલા શ્રીમતી સાધ્વી લાવણ્ય-શ્રીજી મ. પાસે લલિતાશ્રીજી તરીકે દીક્ષા લીધી. મણિભાઈએ શ્રીસિદ્ધિસૂરીશ્વરજી મ. દાદાના સમુદાયમાં મહોદયવિજય તરીકે દીક્ષા લીધી. અને ચંપાવહેને છાળીવાલા શ્રીહીરશ્રીજી પાસે મુનદા-શ્રીજી તરીકે દીક્ષા લીધી.

આ પ્રસંગો ઉપરથી માણેકવહેનને દીક્ષા લેવાની ઉત્કંઠા વધુ જાગી, સંયમપરાયણા સાધ્વીશ્રીશિવશ્રીજી મ.ના શિષ્યા વિશુદ્ધ ચારિત્રપાલક સાધ્વીશ્રી તિલકશ્રીજી મ. ના સમુદાયમાં તેઓશ્રીના શિષ્યા હેમશ્રી મ. ના શિષ્યા તરીકે આગમોદ્ધારક પૂ. ધ્યાનસ્થ સ્વ. આ. શ્રીઆનંદસાગરસૂરીશ્વરભગવંતના વરદ હસ્તે વિ. સં. ૧૯૭૪ વૈ. સુ. ૧૩ ના મંગલદિને ૧૧ વર્ષની વાલિકા વિમલવહેન સાથે માણેકવહેને દીક્ષા લીધી. માણેકવહેનનું નામ તીર્થશ્રીજી અને વિમલાવહેનનું નામ રંજનશ્રીજી રાખવામાં આવ્યું.

દીક્ષા પછી સંયમની મર્યાદાઓને વિશુદ્ધરીતે પાલવા સાથે માંડલીયા યોગવહન કરી વહી દીક્ષા પછી ધાર્મિક અભ્યાસમાં અલંબ-અવિરત પરિશ્રમ પૂ. રંજનશ્રી મ. નો હતો, ઉત્તરાધ્યયન આદિ સાધ્વીયોગ્ય યોગવહન પણ કરેલ, પ્રકરણ, કર્મગ્રંથ, કર્મ-પ્રકૃતિ, પંચસંગ્રહ જેવા તાત્ત્વિક ગ્રહન, દ્રવ્યાનુયોગના અભ્યાસમાં

સારી નિપુણતા મેઝવી, અનુયોગદ્વાર-ઉત્તરાધ્યયન-ઓઘનિર્યુક્તિ આદિ શ્રમણીની મર્યાદાનુરૂપ આગમોનું પઠન પણ ગુરુમુખે વાચના લઈ સારી રીતે મેઝવ્યું.

પરમાર્થવૃત્તિ, સાથે જ વિનીતતા, માયાલુ સ્વભાવ આદિ સદ્ગુણોદ અનેક કલ્યાણકામી મુમુક્ષુ વાલા-શ્રાવિકાઓને સંયમ પથે આકર્ષનારો નિવડ્યો.

મૂતકાલમાં સાંસારિક માતા-પુત્રોના સંબંધે વર્તનારા હાલમાં ધાર્મિક સંબંધે ગુરુ-શિષ્યારૂપે વર્તતા પૂ. તીર્થશ્રી મ. માં વિવિધ તપસ્યાઓની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના અને પૂ. રંજનશ્રી મ. માં વિવિધ રીતે સમ્યક્જ્ઞાનની ઉવાસના સાથે સંયમની વિશુદ્ધ આચરણાની ઝંઙી છાપ મલમલા મોહમસ્ત પામરોના હૈયામાં પહોંને તેઓની આત્મશક્તિની અનુમોદના કરતા હતા અને આજે પણ કરે છે.

વિ. સં. ૧૯૯૦ માં પૂ. સાધ્વી રંજનશ્રી મ. ના શરીરમાં કર્મસંયોગે હ્રાસ વ્યાધિ થયેલ. ઘણા ઉપચારો છતાં હેવટે ડૉક્ટરોના અભિપ્રાય મુજબ સૂકી હવાની જરૂર જણાતાં સૌરાષ્ટ્ર તરફ પધારેલા, ત્યારે લીંબડીનાં ધરમશી મોતીચંદના પુત્રવધૂ અને શેઠ નાગરદાસ પરસોત્તમ રાણપુર)ની સુપુત્રી સમતાવહેને ખૂબ તન-મન-ધનથી અપૂર્વ ભક્તિ કરેલ, અને પૂજ્યશ્રીના સહવાસે ધૈરાગ્યવાસિત થઈ વિ. સં. ૧૯૯૫ જે. સુ. ૬ શાસનપ્રભાવના પૂર્વક દોષ્ટા થયેલ અને પોતાની નાની ગુરુવહેન તરીકે સુરપ્રમાશ્રીજી નામ રાંધેલ.

શિશ્વરજી મહાતીર્થના જીર્ણોદ્ધારમાં સાધ્વી સુરપ્રમાશ્રીજી મ. નો ખૂબ સહકાર હતો. કર્મની વિચિત્રતાના કારણે જીવલેણ મયંકર કેન્સરના દર્દના લીધે અત્યંત સમાધિપૂર્વક તેઓ વિ. સં. ૨૦૧૩ ધૈ. વ. ૨ ના રોજ અમદાવાદમાં કાલધર્મ પામ્યા.

વિ. સં. ૧૯૯૬ માં મૂલી(સૌરાષ્ટ્ર)ના ઉપધાનમાલારોપણ પ્રસંગે ત્યાંના ધર્મપ્રેમી ઠાકોર અને તેમના કામદાર શ્રીગોવિંદજી-ભાઈ સાધ્વીજી મ.ના પરિચયથી સહકુટુંબ ધર્મના રંગથી રંગાયા અને તેઓશ્રીના બતાયેલ વિધિ પ્રમાણે નવપદ્મજીનું સુંદર આરાધન કર્યું હતું.

વિ. સં. ૨૦૦૨માં સિદ્ધક્ષેત્રની છાયામાં પૂ. સાધ્વીશ્રી તીર્થશ્રીએ વર્ધમાન તપની ૧૦૦ ઓલી પૂરી કરેલ, તેનું પારણું અને તેનો મહોત્સવ ખૂબ સારી રીતે સાહિત્યમંદિરમાં ઉજવાયો હતો.

વિ. સં. ૨૦૦૨માં મૂલી ઠાકોર અને કામદાર વગેરેના આગ્રહથી સપરિવાર ચાતુર્માસ કરી રાજકુટુંબને મૂઠા ધર્મરંગથી વાસિત બનાવ્યું હતું.

વિ. સં. ૨૦૦૫માં કચ્છમાં વિહાર કરી ત્યાંની ધર્મપ્રેમી મુગ્ધ જનતાને સારી રીતે ધર્મમાં જોડી હતી.

વિ. સં. ૨૦૦૬ માં સાધ્વીશ્રી શિવશ્રી મ. ની જન્મભૂમિ તરીકે પ્રખ્યાત રામપુરા(વીરમગામ)માં સાધ્વીસુરપ્રભાશ્રીજી આદિ ઠાણા સાથે ચાતુર્માસ કરી મહત્વ ઉપાશ્રય-શ્રીશિવતિલક-જૈન-મિત્ર જ્ઞાન-મંદિર અને આંબિલ ચાતાની સ્થાપના આદિ ઘણા ધાર્મિક કાર્યો થયાં.

વિ. સં. ૨૦૦૯ નું મુંબઈ (કુર્લા)નું ચાતુર્માસ સાધ્વી સુરપ્રભાજીના કેન્સરના ઉપચાર અંગે કરી વર્ષો જૂની શિશ્વરજી આદિ મહાતીર્થોની ધર્મયાત્રાનો મનોરથ પૂર્ણ કરવા ૨૪ ઠાણા સાથે ઉગ્ર વિહાર કર્યો. અને ૨૦૧૦ ચૈ. સુ. ૧૫ રોજ શિશ્વરજી મહાતીર્થની યાત્રા-સ્પર્શનાનો લાભ લીધો.

ત્યારબાદ કલકત્તાના ચાતુર્માસમાં શિશ્વરજી મહાતીર્થના જિર્ણોદ્ધાર અંગે સુપ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પં. શ્રીપ્રસુદાસભાઈ આદિ

સાથે વિચાર વિનિમય કરી ધર્મપ્રેમીઓની સંમતિ મુજબ મુંબઈ, સુરત, અમદાવાદ, અંજારી, વાજોપુરા, કપડવંજ આદિ ગામોના પ્રતિષ્ઠિત ધર્મપ્રેમી મદ્ગૃહસ્થોની વગદાર કમિટી સ્થપાવી શિશ્વરજી મહાતીર્થના જિર્ણોદ્ધારનું મંગલકાર્ય શરૂ કરાવ્યું.

કલકત્તાના ચોમાસામાં વિવિધ તપસ્યાઓ આદિ ઉપરાંત ૧૧ છોડનું ઇજમણું, સિદ્ધચક્ર મહાપૂજનની વગેરે થયેલ.

પછી પૂ. તીર્થશ્રી મ.ની અસ્વસ્થ તથિયતના કારણે જ્ઞાપી વિહાર કરી માઝવામાં થઈ સુરત પધાર્યાં, ત્યારે ૬૧ છોડનું ઇજમણું સ્વૂં ધામધૂમથી થયેલ.

પૂ. સાધ્વી રંજનશ્રી મ. ૪૩ વર્ષના લાંબા દીક્ષા પર્યાયમાં લગભગ રોજ વિયાંસણાં, એકાસણાં, આંબિલ, વિગઈ ત્યાગ, વગેરે ચાલુ છે. તેઓએ વીજ, પાંચમ, નવપદની ઓઢી, વીરસ્થાનકની ઓઢી, નવકારના પદ, વર્ષાંતપ, અઢાઈ, છમાસી અને ૫૦૦ આંબિલ વગેરે વિવિધ તપો કર્યા છે.

હમણાં ૫૦૦ આંબિલના પારણા વચ્ચે હઠીભાઈની વાડી (અમદાવાદ માં પૂ. આ. માણિક્યસાગરસૂરીશ્વરજી મ. ની નિશામાં (૧૨૫) છોડનું ઇજમણું થયેલ.

સાધ્વીશ્રી રંજનશ્રીજી મ. ના આજ્ઞામાં ૧૫૦ લગભગ સાધ્વીઓ છે. પ્રાચ્યઃ વધાયે વર્ધમાન તપનો પાયો નાંચ્યો છે. તે ઉપરાંત જીતેન્દ્રશ્રીજી, કલ્યાણલતાશ્રીજી, સુસીમાશ્રીજી, અનુપમાશ્રી. કલ્પવ્રોધશ્રી વગેરે ૫૦૦ આંબિલતપ કર્યો છે. તથા સંવેગશ્રીજીને ૯૩, રેવતીશ્રીજીને ૮૮, પ્રવદાશ્રીજીને ૮૬, રાજેન્દ્રશ્રીજીને ૮૮, સંયમશ્રીજીને ૭૭મી વર્ધમાન તપની આલીઓ ચાલે છે.

પૂ. રંજનશ્રી મ.ના ચાતુર્માસોની નોંધ

વિ. સં.	ગામ	વિ. સં.	નામ
૧૯૭૪	સુરત	૧૯૯૮	જામનગર
૧૯૭૫	મરુચ	૧૯૯૯	પાટળ
૧૯૭૬ થી ૧૯૮૦ સુધી પૂ.	શિવશ્રી મ. ની વૃદ્ધા- વસ્થા અંગે અમદાવાદ	૨૦૦૦	અમદાવાદ
		૨૦૦૧	,,
		૨૦૦૨	મૂલી
૧૯૮૧	રાધનપુર	૨૦૦૩	સુરત
૧૯૮૨	ભાવનગર	૨૦૦૪	અમદાવાદ
૧૯૮૩	અમદાવાદ	૨૦૦૫	સુજ (કચ્છ)
૧૯૮૪	મહીદપુર	૨૦૦૬	રામપુરા
૧૯૮૫	રાજગઢ	૨૦૦૭	અમદાવાદ
૧૯૮૬	સુરત	૨૦૦૮	,,
૧૯૮૭	અમદાવાદ	૨૦૦૯	સુંઘઈ (કુર્લી)
૧૯૮૮	સુરત	૨૦૧૦	કલકત્તા
૧૯૮૯-૯૦	અમદાવાદ	૨૦૧૧	સુરત
૧૯૯૧	વઢવાળ કેમ્પ	૨૦૧૨	વાજીપુરા
૧૯૯૨	લીંવડી	૨૦૧૩ થી ૨૦૧૬	(પૂ.
૧૯૯૩	પાલીતાણા		સાધ્વી તીર્થશ્રીમ.ની
૧૯૯૪	ધાંગધ્રા		તબીયતના કારણે)
૧૯૯૫	સુરેન્દ્રનગર		અમદાવાદ (જુદે જુદે
૧૯૯૬	રાણપુર		સ્થાને)
૧૯૯૭	રાધનપુર		

આ પ્રમાણે સહાતીર્થ શિશ્વરજીના જિર્ણોદ્ધારનો સમાપ્તિ અને મંગલ પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે મહત્વના પ્રકાશિત થનારા આ પુસ્તકમાં મૂકેલ ઉપકારી પૂ. સાધ્વી રંજનશ્રી મ.ના જીવનની કંઈક જ્ઞાંત્રી કરાવી અમો કંઈક કૃતાર્થતા અનુભવીએ છીએ.

લિં

શ્રી સમેતશિશ્વર સહાતીર્થ જિર્ણોદ્ધારક સમિતિ

श्री समेतशिखरजी नो रास

श्री पार्श्वनाथाय नमः

अथ श्रीसमेतशिखररास लिख्यते

प्रारंभ :-

(दृष्ट्वा)

श्री पारस जिनवर नमी, नमीये शारद माय.
वचनामृत रस दीजीये, कीजे शुभ सुपसाय. १
पारस पारस कीजीये, पारस परम निधान.
पारस परम दयानिधि, सांवलीयो राजान. २
भूमांहे तीरथ घणां, गिणचा को समरंथ.
ऊर्ध्व अथो मध्य लोकमें, बहुलां जिहां तीरथ. ३
सह तीरथ मांहे सरस, समेत शिखर गिरिराय.
सिद्ध भया ज्यां वीश प्रभु, साधु अनंत शिवपाय. ४
वीर जिनेश्वर इम भणे, इन्द्रादिक सुर पास.
समेत शिखर तीरथ शिरे, वीश प्रभु जिहां वास. ५
ते मांटे तीरथ बडो, समेत शिखर कहेवाय.
कहुं रास हिये जेहने, सुणतां मुख बहु थाय. ६

गिरिपरिचय :-

(ढाल पहेली)

(राग-धन धन संप्रति गाओ राजा, ए चाल)

धन धन एह समेत शिखर गिरि प्रवर तीरथ माँहें सार रे.
 दुरगति दूर निवारें ए गिरि, उतारे भव पार रे. ध० १
 गगन मंडल से वाद करंतो उंचो जिम आसमान रे.
 झाड झंगी और झरण झरत है, मोर करत नृत्य तान रे. ध० २
 गंधर्वनालो सीतानालो, बहे जिहां निर्मल नीर रे.
 जात्री जन आबीने त्यां सहु, स्नान करे वेसी तीर रे. ध० ३
 शीतल निर्मल जल तिहां झरणे, पावन करी शुचि अंग रे.
 बल पवित्र पहरी सहु अंगे, चढीये गिरि जंग रे. ध० ४
 अंबा रायण सरस खजूरां, शीताफल नालेर रे.
 केलां अनार जरद नारंगी, वृक्ष बहु चिहं फेर रे. ध० ५
 वृक्ष अनेक पहुला बली बहुला, ऋतु ऋतु का फल पूर रे.
 वासे परिमल जिहां गिरि चिहुंदिस, समेत शिखर हें सनूर रे. ध० ६
 केवडा केतकी जाय मोगरा, कुंद मचकुंद गुलाब रे.
 गंधराज सेवंत्री सुगंधी, बडलसीरी बहु झाब रे. ध० ७
 रित रितके सुगंधि फल फूलें, भमर भमें चिहु पास रे.
 बहुला वृक्षनां पुष्प सुगंधी, वासे परिमल खास रे. ध० ८

सिंह धडुके पर्वत उपर, अन्य ही जीव अनेक रे.
झाड झंगी में चिदिस फिरता, करता केल विसेष रे. ध० ९

यात्रावर्णन :-

देश देशना संघ मिल आवे, बोले जय जिन बीस रे.
पहली सफल बोलाय पालगंजे, लही राजनी आशीष रे. ध० १०
सांवलीया प्रभु पास की मूरत, बहु ओछव मंडाग रे.
पालगंज से प्रभुजी लावे, बोले मुख जय वाण रे. ध० ११
संघ सहु मधु वनमें आवें, करि रहै पट आवास रे.
मधुवन में प्रासाद प्रभु को, जिहां थापे प्रभु पास रे. ध० १२

उपक्रम :-

समेत शिखर गिरि पर्वत उपर, टुंक जिहां छे बीस रे.
बीस टुंक का नाम जूजूवा, कहस्युं हियडे हिस रे. ध० १३
टुंक पर जे जे प्रभुजी, लेहि जिहां जिहां निरवाण रे.
टुंके टुंके साधु सिध्या, कहस्युं ते हिव जाण रे. ध० १४
जिण जिण टुंक उद्धार कर्यो जिणइं, कहस्युं ते हिव संबंध रे.
कुण कुण देशनां कुण कुण नगरनां, कुण कुण राज प्रबंध रे. ध० १५
जे जेहवा होवें ते तेहनी, जे जेहवां रंग वल रे.
पहेरी जात्र करें ते तेहवा, लहस्यें फल ते तत्र रे. ध० १६
जे जेता पौपध के केता, कर्यें जात्र फल तेह रे.
लहस्ये भविजन लाम जात्रा में, फल अनंता तेह रे. ध० १७

टुंके टुंके जे जे प्रभु संग, ते ते मुनिवर तेह रे.
 जेहनं वर्णन होखें जे आगे, मुणज्यो चतुर भवि तेह रे. व० १८
 पहेली दालें पहिलुं वर्णव, जाणवा काजें जेह रे.
 आगे वर्णव सबल दयारुचि, भणल्यें ते गुण गेह रे. व० १९

★

(दाल दूसरी)

(राग-जोगी थारें झोली नें तुंकी हाथ में रे. जे देखी)

डुंगर टाडो रे डुंगर फूटरो रे डुंगर पहुलो त्रिजोयगमान.
 वीशटुंक परिवारे सोहतो रे, जिहां प्रभु वांश जिणंद वखाण. मा० १
 मारो मन मोह्यो रे समेतगिरि तीरथे रे
 तीरथ सहुमें रे ए. तीरथ सार. मा०

(१) सिद्धवरटुंक :-

पहेली एह समेत शिखर उपरे रे, अजितनाथ निर्वाण विचार.
 चार कल्याणक अजोध्यामें भयारे, पांचमुं समेत शिखर गिरधार. २
 समेत शिखर गिरि उपर सोहतो रे, मनोहर ऊंचो सिद्धवर टुंक.
 जिहाँ प्रभु अजित जिनेश्वर सिद्ध थया रे,

सहस मुनि संग आए एह टुंक. ३

लक्ष वहोतेर पूरवनुं आयु रे, भोगवी अजित जिनेश्वर भाण.
 सबल अष्टकर्म कुं क्षय करी रे, प्रभु लही अनुभव एह वखाण. ४
 समेत गिरि सिद्धवर टुंक पर रे, मुनि मुगत की संख्यामान.
 एक अड़व असी कोड ज जे कहा, ऊपर चौपन लक्षनो थान. ५

चारेँ अजित अरु अंतर संभव विचैरे, मोक्ष गया साधु घर ध्यान.
 तिग कारण ए शिखरगिरि टुंकनोरे, तीरथ मोटो एह सुथान. ६
 कोड वतीस ज पौषध फल लहैरे, फल ते तो जात्रायें एकमान.
 जोये सम्मैत शिखर गिरि जातरा रे, करस्यै लहस्यै गति शुभवान. ७
 पहली एह समैत गिरि जातरा रे, कर्यो उद्धारज तेहनुं नाम.
 सांभलजो सहु भवि हिचे तेहनुं रे, मात पिता अरु नगरी ठाम. ८

श्री अजितनाथ प्रभु जन्म :-

हिचे आदि अजित विच अंतर ते कद्योरे, पचवीस कोड लाख सागर जाण.
 तेह विच पचवीस लाख कोड इंद भयारे, शिखर महातम तेहनी बाण. ९
 नगरी अयोध्यानो ते राज्या रे, जितशत्रु विजया राणी कंत.
 लघु भ्राता बली जितशत्रुना बली रे, नाम सुमित्र जुवराजपद हुंत. १०
 सुमित्रनी अंगना जसोमती रे, रुपे कहुं मयण सुकोमल अंग.
 विजया जसुमती दोनुं राणीयां रे, देराणी जेठागी मील जुग संग. ११
 चौद सुपन जोडे एक रजनी लहैरे, जिन चक्री जननी मील दोय.
 वैशाख सुदि तेरसनी रजनीयै रे, अवाधा रहित लहे सुपनां सोय. १२
 विजय विमान सुं जीव आवी चव्योरे, भोगवी तीस सागरनी आय.
 आवै त्रिहं ज्ञाने जो संयुक्तथी रे, तीर्थकर पद तेहे नै थाय. १३
 जिन चक्री जननी प्रसव्यां रे, अजित सगर दोनु शुभ जात.
 सुत उछव राजाते वेहुं करे रे, जितशत्रु सुमित्र वेनु मील भ्रात. १४

गर्भे अजित जिनेश्वर ते छर्ता रे, अन्तर्मा नम्या मिले ते सहुराय.
 जब राय जितशत्रुनो जय थयो रे, अन्तम नमाया ते सहु पाय. १५
 ते परीक्षाये नाम मावित्र ठवे रे, अजित सगर जुगपुत्र अभिराम.
 अनुक्रमे अजित सगर प्रौढ़ा हुवा रे, माँ हृदयार्थ कहाँ कहाँ नाम. १६
 परणाख्या ते वेहुने हर्षसुं रे, करी बहु ओच्छव अधिक मंडाग.
 घर घर ओच्छव तोरण वारणे रे, हरख भयो सनु राणो राण. १७
 दूजी ढालें जनम व्याव वरणव्यो रे, अजित सगर जुगकुमार विख्यात.
 अजित सगर जुग कुमार दयानिधि रे, नित जयो नाम भली परभात १८

(ढाल तीगरी)

(वैरागी जिनसँ लागो अविहट रंग, ए देशो)

अजितनाथ प्रभु पिता दीक्षादि :-

हिवे धर्मघोष मुनि आवीयाजी, मुनि करत विहार.
 नगर अजोध्या परिसरेजी, रहें उद्यान मझार.
 भविजन ! गुणवंता मुण्यो सह विस्तार. १
 वनमाली तव दौडनेंजी, देवें बधाइं ताम.
 जितशत्रु तव हरखीयोजी, थे वनमाली नें दाम. २
 जितशत्रु सुमित्र दोउ मिलीजी, लेइ अपगो परिवार.
 मुनि वंदन वन आवीयाजी, करी बहु ऋद्धि विरतार. ३
 करी वंदन बहु भावसुंजी, बैठा वेंसण ठाम.
 धर्मघोष मुनि तिण समेंजी, थे देशना ते नाम. ४

- सुग वाणी प्रतियुक्तीयाजी, जितशत्रु सुमित्र दो भ्रात.
 संजम लेवा उमह्याजी, करता मील दोहु वात. ५
- गुरु वांदी गृह आवीनेजी, अजित कुंवर पटधार.
 सगर जुवराज पदे ठवेजी, थे राज्यनां सहु भार. ६
- जित शत्रु सुमित्र वेहु मिलीजी, आवे धर्मघोष सूरिपास.
 ल्ये दीक्षा तप आदरेजी, करी अष्टकर्म दल नाश. ७
- अणसण करी सुरपद वरीजी, जितशत्रु मुनि राय.
 इशानेन्द्र पद ते लहीजी, इंद्र रिद्धि सहु पाय. ८
- अजित जननी विजया सतीजी, लही शिबपदनो भाग.
 धन धन जिन माता पिताजी, देव गति अनुभव राग. ९
- आठ लाख पूरवनूं जी, भोगवी अजित सुरराज.
 लोकांतिक वचने सुणीजी, चित्त समज्या शुभ काज. १०

धन धन जिन राजा धन धन तुम अवतार.

श्री अजितनाथ प्रभु दीक्षा-केवल :-

- वरसी दान प्रभु दियेजी, संजम सुमनवाल ।
 बैसी सुप्रभा शिविका प्रभुजी, ओच्छवं करे इंद्र मिलमाल ॥ ११
- पंच मुष्टी करी लोचनीजी, आगार से भए अणगार ।
 मइ सुई ओहि पज्जव बलीजी, चार ज्ञान शुभ धार ॥ १२
- सहस्र संग मुनिवर मय्याजी, गृही संजम व्रत धार ।
 दो उपवासे पारणो जी, करीय अजित मुखकार ॥ १३

गाम नगर पुर विहरताजी, करता उग्र विहार ।
 आये अयोध्या परिसरेजी, उपज्यो केवल सार ॥ १४
 केवल महिमा सुर करेजी, करे समोसरण रचनाह ।
 चौमुखी वाणी विस्तरेजी, सुर नर मुनि तिरि वाह ॥ १५

सगरचक्री दीक्षा :-

अर्जत राज्य सगरे लहोजी, पाले राज्य विशेष ।
 एकण दिवस वधामणोजी, दोय मिली तव देख ॥ १६
 प्रभु केवल एक वधामणोजी, चक्र रत्न उपजंत ।
 ए दोनू एकण समयेजी, पाम्यो अति सुख संत ॥ १७
 पहली वांदी प्रभु भणीजी, पछे साव्या सह देश ।
 साधी देश अयोध्या भणीजी, आव्या सगर नरेश ॥ १८
 सगर नरेशर जब कुमारनेजी, दे आदेश नरेश ।
 जइ अष्टापद तीर्थनीजी, करी इमे जात्र विशेष ॥ १९
 जह्नु कुमर आदि साठ सहससुत, चले अष्टापद जात ।
 जात्रा करे तिहाँ तीर्थनीजी, चिहुं दिस फिरी विख्यात ॥ २०
 साठ सहस सुत चक्री ना मिल, बंधव करे एक वात ।
 ए तीरथ आसातनाजी, न करे कोइ विधात ॥ २१
 जह्नु कमर दंड ग्रहेजी, खाई फेरी चिउ फेर ।
 खेंच समुद्र से गंगा लायो, दंड रतन से घेर ॥ २२

गंगा अष्टापदे फीरेजी, क्षोमाणा नाग लोक ।
 क्रोध करीने आर्वीयाजी, नाग कुमार मिल थोक ॥ २३
 जह्नु सहित साठ सहसनेजी, नाग कुँवर फूँकार ।
 भस्म करया सहु तेहनेजी, थया सुरलोके अवतार ॥ २४
 करी वैयावच्च तीर्थनीजी, वारमा देवलोक सार ।
 ए संवध जोइज्योजी, आवश्यक सूत्र मझार ॥ २५
 पुत्र मरण चक्री सुण्योजी, उपज्यो दुख अपार ।
 मुरपति आवी समझावियोजी, शोक निवारी सार ॥ २६
 भरत परे संघवी थयोजी, आयो उज्ज्वल गिरि जात ।
 पूजी प्रथम जिणंदनेजी, कयों उद्धार विख्यात ॥ २७
 सगर चक्री गृह आर्वीनेजी, भागीरथ ने दियो राज ।
 अजितनाथ पासे भलोजी, सगर संजम गृही साज ॥ २८
 सगरे संजम आदरियोजी, त्रीजी दाले एह ।
 हिवे अजित निर्वागनेजी, मणे दयारुचि अति नेह ॥ २९

श्री अजितनाथप्रभुनिर्वाण :-

(दाल ४)

(उंबदरियजे ने गाजे हों भटियाणी राणी चढ जुवे. ए देशी)
 हिवे समेत गिरि आया हो, मन भाया तीरथ ऊपरे.
 काँइ सिद्धवर दुँके नँह, अजित जिनेश्वर स्वामी हो ।

काँई तरिये भव जल पाथ, गुरु वाणी भवणें हो ।
 मुख्य पणें करवुं ए सही, काँई अति हिय में हर्षात ॥ ७
 गुरु वांदी घर आवें हो, पठावे संघ कंकोतरी ।
 काँई करे हिवें संघ तयार, बीस सहस गज गमता हो ।
 मद झरता अति बहु झूमता, काँई करता केलि अपार ।
 केई होदा गज सोहें हो, केई मोहें अंवावाडिया ।
 काँई गुंजत जिम जल धार, उरकी औराकी केइ हो ।
 केई काछी धाठी जातना, काँई जुरी बीस हजार ॥ ८
 गज रथ, अश्व रथ, बहुलाहो, केई बहुला वृषभ रथ सोहता ।
 काँई रथ पिग बीस हजार, मुछाला मधराली हो ।
 अडियाला पाला कंकड़ा, काँई पाला लख बीस हजार ।
 देव सुखासन केई हो, केई चकडोल सुहामणा ।
 काँई सहसागम केई तयार, खाती नहि मोई हो ।
 कोई वेलदार संघ में घगा, काँई दीवीधरा है अपार ॥ ९
 संघ चतुर्विध सजलो हो, निठलो नहीं कोई संघ में ।
 काँई द्रव्ये सह भरपूर, कोठारी भंडारी हो ।
 व्यापारी सारी वस्तुना, काँई सेठ सारथवाह सनूर ।
 वार्जित्त विविध प्रकारे हो, वाजा घगा वाजता ।
 काँई करता प्रभु गुण चूर, गयन विग बहु गावें हो ।
 राग रागणी स्वर छंदसे, काँई तान मान करी सूर ॥ १०

इह विध संघ सजाइ हो, अधिकारि निसाग केई भला ।
 कांई संघना बहु वरणाव, राजा भगीरथ जेहवो ।
 बली तेहवो नहीं कोई जोडलो, कांई संघपति नाम धरावं ।
 राज लोका बहु तेरी हो, इंद्राणी जागें अप्सरा ।
 कांई दासदासी मिल भाव, बलि बहु लोकरी बहुले हो ।
 संघ सघलो लोकें सामठो, कांई बहु वहाँ डेरा तणाव ॥ ११

जुंजु तिलक करी मन भालें हो, विसालें चोखा चालिया ।
 कांई मंगलिक श्रीफल हाथ, शुभ लगने शुभ जागें हो ।
 शुभ बेला भली माहिं इनी, कांई विदा भई बहु साथ ।
 सगर मुनीश्वर पासे हो, उल्लासे करे बहु विनती ।
 कांई मया करो मुज नाथ, जात्रा शिखर गिरि संगे हो ।
 बहु रंगे अयोध्या सु संचर्या, कांई जपता नवपद गाथ ॥ १२

बाला वृद्धा संगे हो, मन रंग उमंगे चालता ।
 कांई करे त्रिण कोसी मुकाम, छेहेहरी पालता हो ।
 टालता ईर्यापथ दोपने, कांई गाता प्रभु गुण ग्राम ।
 अनुक्रमे शिखर गिरि निरखी हो, हिय हरखी वधावं गिरि मणी ।
 कांई सोने रूपे दाम, मधू वन में जव आवें हो ।
 बहु भावे गिरि वंदन करें, कांई आरती उतारे ताम ॥ १३

चढ़ी समेत गिरि पाजें हो, बहु राजें मिल मिल थोकुं ।
 कांई गंधर्व नालें आप, चरण परवाली सजलें हो ।

निर्मल थई थाक उतारता, काँई तिहां सहु संगे थाय ।
 फिर बढ़ता तूलि आगे हो, बहु रंगे चढ़ता मन करी ।
 काँई हरखी तसहु उंमाय, सीता नाले आवी हो ।
 मन भावी भावी वीसामो लहें, काँई वाला बूढ़ा सुख पाय ॥ १४

शिखर अतिशय भारी हो, सुखकारी खेद न कोई लहें ।
 काँई राजी सहु नरनार, मूल शिखर गिरि चढ़िया हो ।
 वलिसरियाकार जनम तणा, काँई सिद्धवर टूंक दिल धारा ।
 सुरपति थुमें रचीयो हो, तिहां निरखी अजित जिनरायने ।
 काँई मन में हर्ष अपार, वंदन करें मन भावें हो ।
 तिहां ध्यावें अजित जिन नामने,

काँई मुख उचरे जय जयकार ॥ १५

पूजा बहु विध सारें हो, मन धारें प्रभु गुण गावता ।
 काँई बहु विध भक्ति करंत, भागीरथ वड भागी हो ।
 अतिरागी अजित जिन पोतरो, काँई पितृ चरण पूजंत ।
 स्नात्र सत्तर प्रकारी हो, अधिकारी अष्ट प्रकारनी ।
 काँई सेवा करें, हरषंत, भागीरथ मन भावें हो ।
 प्रासाद करावे तेहवो, काँई प्रथम उद्धार करंत ॥ १६

गंगन मंडल तिण बेला हो, बहु भेला वार्जित्त बाजता ।
 काँई सुर सहु मिलते आप, पुष्पै वृष्टि बहु करता हो ।

उच्चरता शब्द जय २ भला, काँई आवी नमें प्रभु प्राय ।
उपज्यो केवल जेहवें हो, वलि तेहवें सगर मुनीसने ।
काँई लोकालोक दीखाय, केवल उच्छव करता हो ।
बहु धरता हरख सहु देखता, काँई सेवता केवली पाय ॥ १७

लोका लोक प्रकासे ही, मुख भापे देसना निरमली ।
काँई सगर केवली तिणवार, श्रवण सुणें भव्य प्राणी हो ।
जिनवाणी अमीरस सुं भली, काँई अति आंणी एक तार ।
सगर केवली पायो हो, निछंगि सवायो ते भलो ।
काँई सिद्धवर टूँके धार, सरस मुनि संघाते हो ।
मुनि खाते अनुभव निर्मली, काँई समंत शिखर पर सार ॥ १८

हिते भागीरथ राया हो, मन माया तीरथ उपरे ।
काँई तीरथरखवाल सार, महा जस दक्षने अजित वाला हो ।
अधिष्टायक ने तेडवे, काँई भागीरथ सुखकार ।
सुरपति नरपति बोले हो, धन २ भागीरथ राय ने ।
काँई जिण कीचौ रे उद्धार, प्रथम ए गिरिवर ना हो ।
गुण वर्णव्या निर्वाणना, काँई मुणज्यो सहु नरनार ॥ १९

करी आगमनी साखें हो, शुभ आवे दाखे गिर भणी ।
काँई भला वीश निर्वाण, वीर जिनेश्वर भाख्या हो ।
सहु दाख्या शिखर माहात्ममें, काँई ते कहिया निर्वाण ।
चौथा दाल मझार हो, ए प्रथम उद्धारज धर्णव्यो ।

- बंग देश छे सुहामणो, हेम नगर विशाल ॥
 पुरजन तिहां धर्मी घणा, तेहना मन शुभ लाल ॥ १७
 जिहां धर्मी हेमदत्त राजीयो, प्रजानो प्रतिपाल ॥
 राज करे रंगे भले, भाग्य अव्वल विशाल ॥ १८
 ऋद्धि रमणी राज्य भोगवे, पिणं सुत नाहीं एक ॥
 तिणसुं ते विलखो रहे, करे उपाय अनेक ॥ १९
 एकदा नगरने परिसरे, विचरता मुनिराय ॥
 संग साधु परिवारसुं, रहे काउसग तिहां आय ॥ २०
 श्री संभव जिन राजनो, गणधर प्रथम विचार ॥
 नामे चारुक्क गणधरू, ते मुनि है सुखकार ॥ २१
 वनपालक जाई रायने, देवे वधाई ताम ॥
 सोवन जडित मुद्रा मणी, देई दान अभिराम ॥ २२
 हेमदत्ते गुरु वांदिया, करी मन बहु लुभाव ॥
 वेठो वैसण ठाम में, आगी मन उच्छाव ॥ २३
 दे देशना गुरु धर्मनी, जिन ना वचन रसाल ॥
 नर भव पामी प्राणीया ! टालो मद मन वाल ॥ २४
 सुणी वाणी राय रीझियो, कहे हेमदत्त कर जोड़ ॥
 पुत्र नहीं एक माहरे, एह मोटी जी खोड़ ॥ २५
 कहे चारुक्क गणधर रायने, सुणो हेमदत्त राय ॥
 धर्म भलो संसार में, धर्म नव निधि धाम ॥ २६

देव अरिहंत ने पूजिये, दया दिल में धार ॥
 पांचे इंद्रो वश करो, दीजे दान अपार ॥ २७
 तीरथ जात्राय फल घणुं, करो इम तीर्थ उद्धार ॥
 तेहथी मन बंछित मिले, सुख लहो अभिनव सार ॥ २८
 राय बाणी सुणी गुरु तणी, कहे गुरु ने राय पढ़ ॥
 माहें मन एक पुत्रनी, कैसे लहिये तेह ? ॥ २९
 गुरु कहं हिये तुमे सांभलो, करो समेत गिरि जात्र ॥
 पीत वस्त्र पहरी करी, करिये निर्मल गात्र ॥ ३०
 छ छहरी शुद्ध पालता, करवो हृदयो विहार ॥
 कोई जीव दुखी ना होवे, जात्रा पढ़ विचार ॥ ३१
 सुणी बाणी गुरुरायनी, करी बहुलो संघ ॥
 चउविह संघ सुपेर करी, आवे गिरि उमंग ॥ ३२
 करी समेत गिरि जातरा, कथों हेमदत्ते उद्धार ॥
 निज आत्म सफलो करी, खरची द्रव्य अपार ॥ ३३
 समेत शिखर गिरि जातरा, लाभ छेदे भग पूर ॥
 पुण्य तणा प्रभाव थी, थयो पुत्र सनूर ॥ ३४
 हेमदत्त राय फल पाणियो, तिग भवि ने इम होय ॥
 करिये शिखर गिरि जातरा, लाभ अनंती ज्ञेय ॥ ३५

द्वितीय टूंक सहिमा :-

एह समेत शिखर परे, दत्त धवल गिरि टूंक ॥
 मुनिवर सिध्या ते कहुं, भवि सुगो आलस मूक ॥ ३६
 संभवादि नव कोड़ाकोड़ी, लक्ष बहोत्तर तेह ॥
 ऊपर सहस वयालीस, पांचसे ऊपर जेह ॥ ३७
 दत्त धवल टूंक ऊपरे, लहे मुनिवर शिव वास ॥
 तिण समेत शिखर गिरि, भेट्याजी पूगे छे आस ॥ ३८
 एह समेत गिरि जात्रनो, फल केतो ही लहेस ॥
 लाख वयालीस पौषध करे, एतो फल हे विशेष ॥ ३९
 शिखर समेत गिरिंदनो, एह दूजो उद्धार ॥
 भवि सुणज्यो मन थिर करी, ज्युं पामो भव पार ॥ ४०

समेतशिखर माहात्म्य अधिकार :-

चउदे.....संवच्छरे, शिखर माहात्म तेह ॥
 रत्न शेखर सूरि कयौं, सोल सहस संख्या जेह ॥ ४१
 शिखर माहात्म में कह्यो, बहु वर्णन अधिकार ॥
 किंचित एह उद्धार में, भाख्यो ए निरधार ॥ ४२
 पांचमी ढाले ए वर्णव्यो, शिखर समेत गिरिंद ॥
 दया रुचि बहु रंग सुं, गायो एह आणंद ॥ ४३

(ढोल - ६)

(संभव जिनवर विनति अवधारो गुण ग्यातारे । ए देशी)

(खामी नहीं मुझ खीजमते, कदीये होस्यो फल दातारे ॥ एह चाल)

(३) आनंद टूंक :-

धन्य एह समेत शिखर गिरि, तीरथ एह उद्धार रे ।
 जे वांदे गिरिवर ए भलो, तें पामे शिव मुख कार रे ॥ १
 तीजी समेत शिखर परे, आनंद टूंक सुहाय रे ।
 अभिनंदन जिन जिहां प्रभु, सहस मुनि संग आयरे ॥ २
 अभिनंदन मुनि सहसखं, पामी शिव मग खासरे ।
 लही निर्वाण शिखर परे, करी जिहां अनुपम वास रे ॥ ३
 पहली जात्रा आनंद टूंक नी, करी जेहनो कहूं हुं नाम रे ।
 भवि सुगो आलस मुकीने, चित आणी निज ठाम रे ॥ ४

त्रीजो उद्धार :-

धातकी खंडे पूरण पुर भट्टे, रत्न शेखर राजा रे ।
 जिण एह समेत शिखर गिरि, करी जात्र वधारी वान रे ॥ ५
 आनंद टूंक मनोहर ऊपरी, कियो जिण प्रथम उद्धार रे ॥ ६
 त्रीजो उद्धार एह गिरि तणो, कर्यो तेह सुख कार रे ॥ ७

तृतीय टूंक महिमा :-

वली आनंद गिरि पर मुनिवर, तिहोतेर कोड़ा कोड़ी रे ।
 सित्तेर कोड सतरे लक्ष उपरे, वयालीस सहसनी जोड़ी रे ॥ ७

सतसय ऊपर एता मुनिवरू, आनन्द गिरि पर सिधा रे ।
 ते कारण तीरथ बड़ो, जिहां गिरि ए प्रसिद्धा रे ॥ ८
 फल केतो आनन्द गिरि भेटता, पौषथ लक्षनुं जेहरे ।
 तीरथ भेट्या फल है तिऊ, ए तीरथ अनुभव गेहरे ॥ ९

(४) अविचल टूंक :-

एह समेत शिखर गिरि सोहड, शोभा सुंदर सारो रे ।
 अविचल गिरि हैं मनोहर, चौथो तीरथ चित धार रे ॥ १०
 आए सुमति इण गिरि परै, चढे समेत गिरि पाज रे ।
 सहस मुनि संगे लिया, आव्या अविचल गिरिराज रे ॥ ११
 सुदि चैत्र नवमी दिन प्रभु, शुद्ध काउसग धारे रे ।
 तीस पौषथ ग्रही प्रभुजारे, वारी कर्म विकार रे ॥ १२
 लही निर्वाण अविचल जिहां गिरै, सहस मुनि बली जेम रे ।
 करी अणसण अनुभव पद वरी, प्रभु संगे सहु तेम रे ॥ १३
 सुमति जिन तीर्थ अविचल गिरि, थाप्युं तेह शुभ ठाम रे ।
 वर्तावी महिमा तीरथ करी, सहु भवि जन ने काम रे ॥ १४

चौथो उद्धार :-

चौथो उद्धार कयों जे किणे, कहूं बली तेहनुं नाम रे ।
 बली सुणजो साजन सह तेहनो, वर्णव ते सह ताम रे ॥ १५
 पद्म नगर को राजवी, आनंद सेन जे राव रे ।
 ते आव्यो समेत गिरि जातरा, करी मनथी बहु भाव रे ॥ १६

प्रथम वली अविचल गिरि, उद्धार आनंद सेने कीधोरे ।

जिण लाभ अनंतो पामीयो, वली पाम्यो बहोली सिद्ध रे ॥ १७

चतुर्थ टूंक महिमा :-

एह अविचल गिरि ऊपरे, अविचल थया मुनि केता रे ।

हिबे मुणज्यो जेह थया ते कहूं, सिध्या मुनिवर जेता रे ॥ १८

एक कोडा कोडी चौरासी कोड वली, बहोत्तर लाख विशेषोरे ।

सहस इक्कासी सातसे ऊपरे, तिहां सीधा मुनि सुविशेषोरे ? ॥ १९

समेत गिरिनी चौथी टूंकना, दर्शनै श्यो होवे लाभ रे ।

कोडी एक पौषध फल कह्यो, एतो थाए लाभ रे ॥ २०

चौथो अविचल गिरि तीर्थकुं, बांदो भवि बहु भावे रे ।

सबलो अविचल पद तुमे लहो, वली लहो भवजल नाव रे ॥ २१

(५) मोहन गिरि टूंक :-

पांचमुं समेत गिरि ऊपरे, मोहन गिरि महंत रे ।

मो(हि) सुर—खेचर—भूचर—नर वली, वली मोहे मुनि महंतरे ॥ २२

जग तारक पद्म प्रभु जिनवर, त्रिभुवन नायक स्वामी रे ।

आये एह समेत गिरि परै, चढवा शिवपुर धाम रे ॥ २३

प्रभु निरखी मोहन गिरि भट्टं, अणसग नुं मन कांधुं रे ।

तीस दिवस पद्मासन करी, मन बांछित फल लांधुं रे ॥ २४

मगसिर त्रिदि एकादसी दिने, पाम्या मुक्ति नुं ठाम रे ।

त्रि सहस (सय) अड सठ (सय) जिन संगे मुनि,

ए तीरथ शुभ धाम रे ॥ २५

पंचम उद्धार :-

प्रथम किण मोहन गिरि उद्धार्यु, कहं तेहनुं नाम रे ।
 भविजन हुंसे सुणज्यो सहु, जाणवानो ए काम रे ॥ २६
 नगरी प्रभाकर वंग देश में, सुप्रभ राजा जेह रे ।
 जात्रा जिणे करी समेत गिरि तणी, भावे बहु ससनेह रे ॥ २७
 राजा सुप्रभ मोहन गिरि, क्यों उद्धार जिण वहेलो रे ।
 जग में यश बहुलो जिण लियो, जग यश तास प्रसिद्धि रे ॥ २८
 भाख्यो पांचमो उद्धार ए, राय सुप्रभ जिण कीधो रे ।
 धन २ तेहना माता पिता, धन कुल वंश प्रसिद्धो रे ॥ २९

पांचमी टूंक महिमा :-

मोहन गिरि पर मुनि केता, संख्याएं जे बहता रे ।
 कोड निन्याणु सत्याशी लाख, सहस तेयाल लहंता रे ॥ ३०
 वली ऊपर सातसे सत्तावीश, एतला मुनि महंत रे ।
 मोक्ष गये नमो नित प्रतै, सिद्ध भये जो संत रे ॥ ३१
 जात्रा फल मोहन गिरि, करे पौषध एक कोड रे ।
 तेतो फल पौषध से होवे, गिरि तेता फल जोड रे ॥ ३२
 पंच(म) गिरी छठी ढाले उद्धार्या, शिखर गिरि वरणाव रे ।
 दया रुचिये समेत गिरि, वोल्यो वर्णव भावे रे ॥ ३३

(बाल ५ नी)

(त्रिभुवन नायक तुज विण दूजो-ए देशी)

(६) प्रभास टूंक :-

त्रिभुवन नायक तीरथ मोटो, समेत शिखर गिरि राया जी ।
 ध्यावे मुनि सुर नर ए गिरिने, पूजी प्रणमे पाया जी ॥ १
 समेत शिखर गिरि तीरथ ऊपर, प्रभास मुहाया जी ।
 छट्टे टूंक सुपार्थ प्रभुजी, निरखी टूंक हर्पाया जी ॥ २
 पांचसौ मुनि संग छेई सुपारस, प्रभुजी समेत गिरि आयार्जी ।
 टूंक प्रभासे ध्यान धरीने, पद्मासन जिहां ठाया जी ॥ ३
 तीस दिवस उपवास ग्रहीने, करी दृढ चित मन लाया जी ।
 फागुण वदी सप्तमी दिवसे, लही निवाण सवाया जी ॥ ४
 पांचसौ मुनि बली श्री जिन संगे, अनुभव लीला पाया जी ।
 टूंक प्रभास ए तीरथ थाप्यो, समेत शिखर गिरि राया जी ॥ ५

पष्ठ उद्धार :-

हिंवें टूंक प्रभासे प्रथम ज जात्रा, कुण करी ? सो हिंवें बोलेजी ।
 बली उद्धार क्यो जे टूंकनो, तेहनूं नाम अतोले जी ॥ ६
 उद्योत नगर नो राजा उद्योतक, रोग तनु जेहनूं खीगजा ।
 कोढ रोग शरीर में उपनो, तेहथी थयो छे दीन जी ॥ ७
 नगर उद्योत वन एक जिन मंदिर, श्री ऋषभ देव प्रासाद जी ।
 राय उद्योत नित सेवा सारे, दूर हरी प्रमाद जी ॥ ८

- एक दिवस राय ऋषभ के आगे, भावना मन शुद्ध आवे जी ।
 तिण वेला तिण ठामे पहुँता, जंघा चारण मुनि आवे जी ॥ ९
- वांदी ऋषभ देव मुनि चारण, सभा मंडपमां वेसे जी ।
 उद्योतक मुनि चारण वांदी, कर जोड सन्मुख वेसे जी ॥ १०
- चारण मुनि उपदेश प्ररूपे, सुणे उद्योतक राय जी ।
 वाणी सुण राजा मन हरख्यो, तन मन हरखित थाय जी ॥ ११
- उद्योतक राय कहे कर जोड़ी, स्वामी मुझ तनु रोग जी ।
 किम जाये सो उपाय कहीजे, तिणथी टले मन सोग जी ॥ १२
- कहे राजाने चारण मुनिवर, जात्रा समेत गिरी कीजे जी ।
 सुपार्श्व तीर्थ प्रभासक टूँके, जिहां उद्धारज कीजे जी ॥ १३
- श्याम वल्ल पहरी इम अंगे, जात्रा शिखर गिरि करीये जी ।
 शुद्ध मन शुद्ध भाव धरीने, चढीये इण गिरिवरीये जी ॥ १४
- जंघा चारण कही उतपत्त्या, हिवे राजा मन रीझ्यो जी ।
 पहरी श्याम वल्ल मन रंगे, जे मन भाव ते सीझ्यो जी ॥ १५
- संघ करी समेत गिरि आया, छे छे हरी पालता जी ।
 श्याम वल्ल पहरी गिरि चढिया, मुख जय२ वोळंता जी ॥ १६
- शिखर गिरि प्रभासक टूँके, मन रंगे तेम होता जी ।
 पूजी सुपार्श्व तीर्थ भावे, करी उद्धार सम होत्रा जी (?) ॥ १७
- तिण वेला तिण समये रायनो, रोग गयो तव दूरे जी ।
 राजा दिल हरख्यो ते पूरो, उद्धार छ टूँक ना पूरे जी ॥ १८

जात्रा करी राजा घर पहुँचता, मनना कारिज सिद्धा जी ।

भावे ए तीरथ जे भेटचुं, जस जग मांहीं प्रसिद्धा जी ॥ १९

पष्ठ टूंक महिमा :-

एह समेत शिखर गिरि ऊपर, गिरि प्रभासे मुणिदाजी ।

संख्या ए कहूं ते सहु मुणज्यो, भविजन होय आणंदा जी ॥ २०

मुनि कोड़ा कोडि बली उगण पचास, कोडि चौरासी तेहजी ।

लाख बोहत्तर सप्त सहस बली, ऊपर सात सैं तेह जी ॥ २१

बलि ऊपर थैयालीस भाख्या, शिखर महातम में दाख्याजी ।

मुक्ति गया मुनिवर तिहां एता, गिरि प्रभासे साख्या जी ॥ २२

कोडां बतीस पौषध फल होवे, ते जात्रा फल पामे जी ।

समेत शिखर प्रभास गिरिनी, करो जात्रा शुभ कामे जी ॥ २३

ए गिरि मोटो तीरथ मोटो, जो भेटे शुभ भावे जी ।

भव दब ताप निवारे एह गिरि, अनुभव लीला पावे जी ॥ २४

(७) ललित घट टूंक :-

बलि समेत गिरि ने ललित घट टूंके, चन्द्र प्रभु जिन आयाजी ।

सहस एक मुनिवर ले साथे, समेत शिखर गिरि आया जी ॥ २५

चंद्र प्रभु पद्मासन धारी, तीस दिवस उपवासे जी ।

भाद्रव वदी सप्तमी दिन लहिण, निर्वाण मन उल्लासे जी ॥ २६

सप्तम उद्धार :-

ललित घट गिरि के प्रथम उद्धार ज, जे कयों ते कुंग राजा जी ।

नाम ठाम तेहनो हिवे भांखु, तिणे कया शुभ काजा जी ॥ २७

ये ही वर द्वीप में पुंडरीक नगरी, ललित दत्त जिहां राजाजी ।

चउविध संघ लेइ आव्यो जात्रा, भलो सबल दिवाजा जी ॥ २८

चढ्यो समेत शिखर नी पाजे, आव्यो ललित घट टूंक जी ।

करी जात्रा उद्धार कर्यो जिग, और भी टूंक विशेष जी ॥ २९

सप्तम टूंक सहिमा :-

गिरि ललित घट ऊपर मुनिवर, केता जे जिहां सिद्धाजी ।

तेहनी संख्या हिवें ते दाखू, जे सिद्धा ते लीधाजी ॥ ३०

अडव चौरासी कोडि वोहतर, अंसी लख्य नी होडी जी ।

चार सहस अरु पांच सैं ऊपर, बलि पंचावन जोड़ी जी ॥ ३१

एता मुनि जन ललित घट गिरि, शिव पाम्या सुखकार जी ।

गिरि नी जात्रा नो फल केतो, सोल लक्ष पौषध सार जी ॥ ३२

सप्तम उद्धार सप्तम टूंके, कर्यो तीरथ सुधि एह जी ।

ते कारण ए समेत शिखर गिरि, वांदो भवि बहू नेह जी ॥ ३३

सप्तमी ढाल ए समेत शिखर नी, सातमो थयो उद्धार जी ।

रुप रुचि नो शिष्य दया रुचि, भाखिये श्री कार जी ॥ ३४

३४

“ विप्रमकाल जिनविं व जिनगम

भविष्यण कुं आधार ॥ ”

(ढाल ६ठ्ठी)

(ए तो प्रथम तीर्थकर सेवना, साहिवा मुदित हृदय ससनेह जिणंद मोरारे)
 ए तो समेत शिखर गिरि सेविये, भेटिये शुभ धरी भाव । साजन.
 भेटिये कर्म क्लेशने ॥सा०॥ लहिये भव जल नाव ॥सा०॥ १

(८) सुप्रभ गिरि टंक :-

समेत शिखर गिरि आठमो, सुप्रभ गिरि ए नाम ।
 जिहां पुष्प दंत प्रभु पग ठवें, तीरथ ए शुभ धाम ॥ २
 सहस मुनि संग परवर्या, आव्या श्री सुविधि जिणंद ।
 समेत शिखर गिरि पर चढ़ी, गिरि निरखी आणंद ॥ ३
 सुप्रभ गिरि पडधारिया, जिहां पद्मासन प्रभु धार ।
 तीस दिवस पौषध धरी, करी मोक्ष तप श्री कार ॥ ४
 भाद्रव सुदि नवमी दिने, निर्वाण लही पुष्पदंत ।
 सहस मुनि संग तिहा वली, अनुभव लही सह संत ॥ ५
 सुप्रभ गिरि समेत गिरे, सुविधि जिन तीरथ धाम ।
 नाम राख्यो मही मंडले, सह भवि जनने काम ॥ ६

अष्टम उद्धार :-

हिंवे सुप्रभ गिरि उद्धार नो, कयों तेहनो कहं भाव ।
 आरज देसे मनोहरु, श्री पूर नगर नो राव ॥ ७
 जिहां हेमप्रभ नामे राजियो, जिन धर्मी मति वंत ।
 जात्रा शिखर गिरि संचर्यो, चालतो ने शुभपंथ ॥ ८

अनुक्रमे समेत शिखर चढ़ी, पड़ोता गिरि सुप्रभ ।
 जात्रा करी बहु भाव सूं, लाभ बहोलो जिण लाभ ॥ ९
 सुप्रभ गिरिनो जिणे कर्यो, उद्धार तेह अनूप ।
 सप्त प्रभु निर्वाण ना, उद्धार कर्या वली चूंप ॥ १०
 तीरथ भेटी यश लही, निज थानिक पड़ोचंत ।
 जनम सफल कर्यो आपणो, जस नामी सोहंत ॥ ११

अष्टम टूंक महिमा :-

सुप्रभ गिरिए मुनि वरू, जिहां सीधा ते संबंध ।
 कोडि निन्नाणु लक्ष नव भला, सप्त सहस मिल संबंध ॥ १२
 ऊपर सातसौ एंशी भला, एता मुनि मिल लही मुक्ति ।
 क्रोड पोषध नु फल लहे, तेतो टूंक भेट्या फल उक्त ॥ १३

(९) विद्युत गिरि टूंक :-

आठमा गिरि नो ए कहउं आठमो ए उद्धार ।
 हिवे नवमो गिरि सांभलो, उद्धार नवमो सार ॥ १४
 समेत शिखर के गिरि सिरै, विद्युत गिरि है विशाल ।
 गिरि अनोपम गुण नीलो, स्वर्ग पुरी नो भाल ॥ १५
 शीतल जिन त्रिहु जग धणी, सहस मुनि प्रभु साथ ।
 चढ़िया शिखर गिरि कडणीए, निरख्यो विद्युत गिरि नाथ ॥ १६
 विद्युत गिरि थिर थोहिया, वाल्यो पदमासन स्वाम ।
 करी जिहां तीस पौषध भला, ध्यावे सिद्ध पद ताम ॥ १७

सुदि वैशाख द्वितीया दिने, निर्वाण लही जिन राज ।

सहस मुनि जिन संग में, पाम्युं जिहां शिवराज ॥ १८

नवम उद्धार :-

हिबे उद्धार ज सांभलो, विद्युत गिरिये थाय ।

मालव देशनो महीपति, नगर भदिलपुरनो राय ॥ १६

मेघरथ नाम राजीयो, आव्यो, शिखर जात्रा काज ।

चढ़ियो शिखर गिरि कडणीये, नमियो विद्युत गिरि राय ॥ २०

नव गिरि जिणे जे कर्या, उद्धार ज नव निद्र ।

लाभ लियो जिणे मोटको, पूज्या नव ठामे नव सिद्ध ॥ २१

मेघरथ राय गिरि पूजनि, आव्यो निज गृह राज ।

संघ पोषी बहु यश लह्यो, कर्यो जिणे सफलो राज ॥ २२

नवम टूंक महिमा :-

विद्युत गिरि सिद्धा मुनिवरू, संख्याण कहैवाय ।

कोडाकोड अठारह, कोड बयाल कहाय ॥ २३

लाख बत्तीस बली ऊपरे, बली बयालीस हजार ।

नव से पांच अधिक बली, एता मुनि लही शिव राज ॥ २४

एक कोड पौषध फल जेहनू, विद्युत गिरि बांधा थाय ।

एह शिखर गिरि भेटतां, फल असंख्यातुं पाय २५

(१०) संकुल गिरि टूंक :-

हिबे दशमा संकुल गिरितणो, समेत शिखरे उद्धार ।

सहु साजन मुण लीजियो, धरी मन अधिको प्यार ॥ २६

श्रेयांस प्रभु मुनि श्रेणिसुं, परिवरिया जिन राय ।

समेत शिखर गिरि कडणे चढी, संकुल गिरिये आय ॥ २७

धारी पद्मासन प्रभुजी ए, पौषध तीस ग्रही सार ।

श्रावण वदी तृतीया दिने, करी निर्वाण विचार ॥ २८

दशम उद्धार :-

हिवें संकुल गिरि नो भलो, उद्धार किण कल लीध ।

ते वाक्य श्रवणै सुणिजीये, जिणे मन कारज सिद्ध ॥ २९

दक्षिण भरत मालव देश में, वाल नगर को राज ।

आणंद सेने जात्रा करी, पहेली शिखर गिरि धार ॥ ३०

करी उद्धार संकुल गिरि तणो, वली दश गिरि संयुक्त ।

लाभ अनंतो जिण लह्यो, जिणें कयों शुभ सुमहोत्सव ॥ ३१

घर आवी हरखी घणुं, संघ भक्ति बहु कीध ।

सुजस महोदय पामिया, कारिज मन सहु सिद्ध ॥ ३२

दशम टूंक महिमा :-

गिरि संकुल मुनि केतला, थया जिहां सिद्ध सो अंक ।

कोड़ा कोड छियाणवै, ऊपर छिन्नव कोडि ॥ ३३

लाख विनवे मुनीसरू, साढ़ी नव्यासी सहस ।

पांचसौ वयालीस ऊपरे, एतला सिद्धा मुनीस ॥ ३४

गिरि संकुल भेट्या फल केतो, कोड एक करो उपवास ।

तेतो संकुल गिरि जात्रा, फल तेतो लहे तास ॥ ३५

एह समेत शिखर तगा, दग गिरि दश उद्धार ।
 तीरथ ए समेत गिरि, सह तीरथ सिरदार ॥ ३६
 दाल आठमी ए हरखनुं, भगत गुणत आणंद ।
 रचना न्दडी रास नी, दया रुचि गावे प्रबंध ॥ ३७

(दाल ९मी)

(मन मोहनलाल, हो जग सोहनलाल । एह चाल)

(११) निर्मल टंक :-

दिवे एह तीरथ गादये मनमोहन लाल,

शिखर समेत गिरिद के हो जग सोहनलाल ।

विमल नाथ निर्मल प्रभु. वाण शिखर आणंद के ॥ १

पाज न्दडी गिरियर तगी. सिर शिखर पर आय के ।
 नयगे निर्मल गिरि निरखीये. शुद्ध भूमि जिहां पाय के ॥ २

विमल नाथ संगे थया, पद् सहस मुनिराय के ।
 ने विज निर्मल गिरि आवीया. करी शुद्ध भूमि ठाय के ॥ ३

प्रभु पदनासन आगेंयो, सहु मुनि पादपोषण लईके ।
 मोक्ष तप प्रभुजी लियो, तीस पौष लई तेहके ॥ ४

असाइ यदि सप्तमी दिने. पायो प्रभु निर्वाण के ।
 पट तटस मुनियर पली. गदी अनुभव निग टाण के ॥ ५

दग निर्वाण तीर्थ आपियो, विमल नाथ भगवान के ।
 निर्मल गिरि तीरथ मळो, समेत शिखर गिरि भान के ॥ ६

अग्यारमो उद्धार :-

विमल जिनेश्वर टूंक नो, कयों केण उद्धार कै ।
 ते हिवे सहु भवि सांभलो, कहस्युं नाम सुधार कै ॥ ७
 नगरी कनकावती भली, पूर्व विदेह मझार कै ।
 कनकरथ राजा भलो, जिन धर्मी दातार कै ॥ ८
 जात्रा शिखर गिरि आवीयो, धरी मन में बहु भाव कै ।
 चढियो शिखर गिरि शिरे, निरखी निर्मल गिरि भाव कै ॥ ९
 विमल नाथ गिरि जातरा, करी कनकरथ भूप कै ।
 उद्धार कयों जिण टूंक नो, टूंक इग्यार अनूप कै ॥ १०
 उद्धार करी जिण जश लियो, आयो निज पुर ससनेह कै ।
 कनकावती नगरी कयों, मंदिर शिखर वीसेह ॥ ११
 वीस प्रभु विंव थापीया, जात्रा शिखर फल लीद्ध कै ।
 साधर्मीनी वैयावच्च करी, रायना कारज सिद्ध कै ॥ १२
 समेत शिखर गिरि नौ भयो, ए एकादशमो उद्धार कै ।
 हिवे निर्मल गिरि ऊपरे, कैता मुनि परिवार कै ॥ १३

निर्मलगिरि महिमा :-

सतरे कोडि साठ लक्ष वली, षट् सहस सातसौ जोड कै ।
 ऊपर ब्यालीस मुनि भला, मुक्ति लही वह कोडि कै ॥ १४
 टूंक जात्रा फल कैतद्धं, एक कोडि करे उपवास कै ।
 फल अनंतो गिरि भेटता, भवि सह भेटो उल्लास कै ॥ १५

(१२) स्वयंभू गिरि टूंक :-

हिचे अनंत जिनराजजी, जाणी अवस्था पूर्ण कै ।
 आव्या समेत शिखर पर, स्वयंभूगिरि सो वर्ण कै ॥ १६
 निरखी निर्मल ठाम नै, मुनि सत सहस लैई संग कै ।
 प्रभु पदमासन तिहां कर्युं, तीस पौषध करी रंग कै ॥ १७
 मोक्ष तप पूरण करी, चैत्र सुदि दिल धार कै ।
 श्वेत पंचमी दिवसे भट्टं, अवाधा रहित पद धार कै ॥ १८
 प्रभु अनुभव पदवी लही, जोति स्वरूप स्वभाव कै ॥
 सुख अनंता पामिया, नहीं जहां दुःख लगाव कै ॥ १९
 देह नहीं आयु नहीं, नहीं तहां कोमल गात्र कै ।
 प्राण योनि बली तिहां नहिं, सुख अनंतानंत अपार कै ॥ २०
 निर्वाण भूमि तीरथ कर्यो, धन २ समेत गिरिंद कै ।
 हिचे उद्धार होस्यै भलो, जे करस्यै नरिंद कै ॥ २१

बारमो उद्धार :-

एह भरत मांहे भलो, कौशांबी नगरी विख्यात कै ।
 बाल सेन राजा भलो, जिनधर्मी सुख्यात कै ॥ २२
 पिण धन गृह मांहे नहिं, यो दुःख सबो न जाय कै ।
 राज क्रुद्ध कर (?) बहु होवे, देश नगर पुर पाय कै ॥ २३
 तब राजा मन चितवी, श्री जिन भक्ति कंत कै ।
 नित २ जिन सेवा करे, मन अति हर्ष धांत कै ॥ २४

एक दिन श्री जिन सेवना, करी स्तवना शुद्ध भाव कै ।
 एहवै गगन मंडल हुंती, विद्याचारण मुनि आव कै ॥ २५
 करी जिन भाव स्तवन भट्टं, वैठा जिणहर बहार कै ।
 बालसेन राय जिन स्तवी, वांदि मुनि आचार कै ॥ २६
 चारण मुनि उपदेशीयो, धर्म भलो है नरेश कै ।
 कर जोड़ी राजा कहे, क्रुद्ध (क्रुद्धि) होवे जो असेस कै ॥ २७
 तो सहू मन वांछित मिले, होवे धर्म नी वृद्ध कै ।
 विद्या चारण मुनि भणै, सुण राजन समृद्ध कै ॥ २८
 चैत्य करावो अभिनवो, ठावो अनंत भगवान कै ।
 पूजो इम बहु प्रेम सुं, बाधसे इम बहु मान कै ॥ २९
 यक्ष पाताल देव प्रगटस्यै, देवी अंकुशी वर देय कै ।
 लाल वस्त्र पहरी करी, पूजो प्रभु गुण गैय कै ॥ ३०
 यक्ष वर इम आपस्ये, होस्ये नवही निधान कै ।
 उपदेश देई मुनि उत्पत्त्या, हरख भयो राजान कै ॥ ३१
 चैत्य कराव्यो तिहां चौमुखो, अनंत मूर्ति चिहं फैर कै ।
 द्रव्य भावे वे भैदस्युं, चिहं दिश पूजै फैर कै ॥ ३२
 लाल पीतांबर पहैरीनै, नित पूजे जिनराय कै ।
 यक्ष यक्षिणी जब प्रगटिया, मांगे २ वर राज कै ॥ ३३
 कहे राजा यक्षराज ने, मन वांछित मुझ सिद्ध कै ।
 यक्ष यक्षिणी संतुष्ट भई, हार मणिमय दीद्ध कै ॥ ३४

तेहथी जे मनि चितवै, काज होवे तत्काल कै ।
 राजा मन बहु रंजीयौ, फलिया मनोरथ माल कै ॥ ३५
 जक्ष कहे सुणो अधिपति, करजो समेत गिरि जात्र कै ।
 समेत शिखर गिरि ऊपर, स्वयंभू गिरि विख्यात कै ॥ ३६
 अनंत निर्वाण जिहां भट्टं, तिहां जई करजो उद्धार कै ।
 वृष हार प्रभावे सह फल्या, ऋद्धे भया भंडार कै ॥ ३७
 हिवं समेत शिखर जात्रा भणी, संघ सजाई कीद्व कै ।
 क्रम २ पंथे चालता, जे मन कारज सिद्ध कै ॥ ३८
 नयणे शिखर गिरि निरखीयो, बंदे बाल नरेश कै ।
 सोने रूपे फूलडे भरी, मोती थाल विशेष कै ॥ ३९
 राय बधावे गिरि मोतीयें, सोने रूपे फूल कै ।
 चढ़ता शिखर गिरि पेशियौ, मुनि कृपा पात्र अमूल कै ॥ ४०
 राजा मुनिवर वांछिया, संग भयो तं सिद्ध कै ।
 चढ़ी शिखर जय २ भयो, हरखे जात्रा कांध कै ॥ ४१
 मुनि कहै राजा बालने, निरखी अनंत निर्वाण कै ।
 स्वयंभू गिरि देखावीयो, वांछे भूष मुजाण कै ॥ ४२
 श्री अनंत प्रभु महाराज ना, चरग ठवै भाव कै ।
 दादरा दूक ऊपर कयां, जिहां उद्धार वर्णाव कै ॥ ४३
 मन मान्या कारज सयां, सिद्ध भयो सह काम कै ।
 समेत शिखर गिरि पूजियो, फिर जाग्रो निज धाम कै ॥ ४४

अनुक्रमे नगरे आविया, देता अढलक दान ।
 चौबीस संघ जीमाविया, सहनुं राखी मान ॥ ४५
 दिशि दिशि कीरत विस्तरी, जस लोकै कीध कै ।
 राजा मन हरखियो घणो, मनह मनोरथ सिद्ध कै ॥ ४६

स्वयंभूगिरि महिमा-

शिखर टूंक स्वयंभू परै, कहं मुनि वर्णव तैंह ।
 कोडा कोड छियाणवें, सत्तर कोड वली जेह कै ॥ ४७
 लाख सतर वली ऊपरे, वली सतर सहस मिल साव ।
 सात सौ मुनि वलि ऊपरे, अनुभव उज्ज्वल लीध ॥ ४८
 स्वयंभू गिरि एक भेटता, फल केतो कहेवाय ।
 फल जेतो कोड उपवास नू, ते तो गिरि भेटचा थाय के ॥ ४९
 समेत शिखर गिरि भेटता, लाभ अनंत अपार ।
 जात्रा करो भवी भावसुं, ए गिरि तीरथ सार कै ॥ ५०
 उद्धार नवमी ढाल भैं, द्वादश तेह विचार ।
 भाख्या दया रुचि भला, शिखर महातम धार ॥ ५१

(ढाल दसमी)

(हुं तो जाणुरे जिनेश्वरा वांदसुं, श्री जुग वाहु जिन राज ने । ए चाल)
 धन २ एह समेत शिखर गिरि, जइ वांदे सहु सुर राय रे ।
 भावे करी स्तवना सहू करे, नित २ भवि जिन गुण गाय रे ॥ १
 एह समेत शिखर गिरि दीपतो, गिरि वीशे गिरीयै सोहेरे ।
 जिहां तीरथ भूमि है भली, ते तो भवि जनना मन मोहेरे ॥ २

(१३) दत्तवर टूंक :-

एह समेत शिखर गिरि शिर परै, जिहां दत्तवर गिरि है अनूपरे ।
 सोहाए जिम स्वर्ग पुरी, तेह भेटवा सह मन चूंप रे ॥ ३
 जिहां श्री प्रभु धर्म जिणंदजी, सह अष्ट कर्म दल पैल रे ।
 आख्या समेत शिखर गिरि ऊपरे, लहवा अनुभव नी मैल रे ॥ ४
 प्रभु दत्तवर टूंके पद ठवै, सो तीरथ तेह उद्धार रे ।
 गिरि तेरमो तेह सोहामणो, तेहनो जे बहु अधिकार रे ॥ ५
 बली जिन संग मुनि आठ सौ, ते सह छे मोक्ष परिवार रे ।
 सो दत्तवर गिरि मन भाविया, आख्या जे जिन संग धार रे ॥ ६
 प्रभु पद्मासन जिहां पूरियो, जिहां दत्तवर गिरि श्रीकार रे ।
 मोक्ष तब तीस पौषध करै, प्रभु वारी कर्म विकार रे ॥ ७
 उज्ज्वली ज्येष्ठ पंचमी, शुभ तिथिए अनुभव धाय रे ।
 भव दरियो तरियो गेहरो, प्रभु सिद्ध स्वरूपी थाय रे ॥ ८
 अविनाशी प्रभु शिव वासीये, जिण करके एह तीरथ सार रे ।
 बलि आठ-सौ मुनिवर जिहां भला, तेह जिन संगे शिव धार रे ॥ ९

त्रयोदशम उद्धार महिमा :-

हियै दत्तवर गिरि एहनो भलो, होख्ये जे प्रधान उद्धार रे ।
 साजन जन सह नुपरे नुगो, कां तेहनो हिये विस्तार रे ॥ १०
 हिये देश पांचाल मांढे भलो, जिहां श्रीपुर नगर विशेष रे ।
 जिहां राजा भवदत्त राजियो, ज्यां केशरी (!) जिन भक्ति असेस रे ॥ ११

- भव दत्त तन रोगे ग्रस्यो, ताते दुख तन में न समाय रे ।
 शूल रोग बुरो तन में चूवे, बली करे वह रोग उपाय रे ॥ १२
- पिण तन साता पिण ना होवे, ते दुख से दुर्वल थाय रे ।
 पिण जैन धर्म में दृढ़ घणु, मन तेहनं किहां न डुलाय रे ॥ १३
- में बांध्या जे दलिया पूर्वना, वेदनीय जे करम ना तेह रे ।
 ते भुगत्या छुटे प्राणीया, जे उदये आव्युं जेह रे ॥ १४
- जे प्रभु पूजा नित करे भावसुं, पूजे जमणा सुं जिन देव रे ।
 त्रिकरण शुद्ध भावे नित करे, चूके नहीं फूल एक टव रे ॥ १५
- पिण रायनो रोग न उपशमे, परिपह पूजा में सहंत रे ।
 तब राजा रोग पर कोपियो, हिवे तप मां मन हवे संत रे ॥ १६
- करे त्रिण २ दिन विच पारणुं, बीस तेला भया ते सिद्ध रे ।
 हिवे बीसमा तेले पारणो, एक राय अभिग्रह लीव रे ॥ १७
- पैलियोबूं(!)साधु नुं पातरुं, तो मुझ मन थाय शुद्ध रे ।
 इम चितित मुनिवर पेखीया, धर्मवोष मुनि क्रिया शुद्ध रे ॥ १८
- मुनि मास खमण ने पारणे, लेवा शुद्ध आहार नो भाव रे ।
 गौचरीए नगर में संचरे, गुरु भमर परै किरे दाव रे ॥ १९
- तब राजा मुनि ने पेखियो, खरी पोरसी पूरी मान रे ।
 राय मुनि बांदी गृह आगीया, पूरी पात्र भरी खीर दे दान रे ॥ २०
- मुनि वहोरी ने पाछा बल्या, राजा पिण मुनि साथ रे ।
 पहांचावी मुनि जन ने वने, घर आव्यो हरखे राय रे ॥ २१

- पारी पोरसी ने पारणुं कर्युं, राजा मन शाता थाय रे ।
 राजा तन शूल रोग कर्म गयुं, भयो हरख अधिक मन राय रे ॥ २२
- हिबे राजा मुनि वर बांदवा, शुभ भाव आवे ताम रे ।
 मुनि बांदी वैठो आगले, बली भई नमी करीय प्रणाम रे ॥ २३
- मुनि धर्म उपदेश दिण भट्टं, दुलहो नर भव लखो तास रे ।
 प्राणी तान तत्त्व विचारीण, देव गुरु ने धर्म ते खास रे ॥ २४
- प्राणी देव अरिहंत ने पूजायै, बली गुरु उपदेशानी भक्ति रे ।
 बली धर्म नी महिमा कीजिये, जेहवा जेहनी गृह शक्ति रे ॥ २५
- एहवो उपदेश मुणी करी, राय मुनि ने कहे कर जोड़ रे ।
 मुझ तन रोग दूरै किम होवे !, कहो धर्म उपचारनी मोडि रे ॥ २६
- बलतुं मुनि कहे राय ने, मुण राजन ! एक उपाय रे ।
 विंशति इम तेला तप कर्यो, तेहनं फल किण पर थाय रे ? ॥ २७
- तुमे समेत शिखर गिरि मांडलो, लेइ गिरि नो भाव विंशपरे ।
 बली टूंक ऊपर बीस देहरा, प्रभु बीसनी मूरति बांश रे ॥ २८
- बली बीस धानिक ने पूजिये, अष्ट भेदे पूजा सार रे ।
 प्रभु धर्म जिणंदनो चौमुखो, करी पूजो मन ए विचार रे ॥ २९
- बली श्याम वस्त्र पहरी करी, पूजाजे श्री जिन राज रे ।
 बहु जयणाणं जिन पूजता, पामे ते सुख समाज रे ॥ ३०
- अधिष्टायक जे धर्म नाथना, बली करस्यै तुझ सुपसाय रे ।
 देख्यै तुमने जे देवता, तेहथी तुम तन मुग्न थाय रे ॥ ३१

राजा मुनि वचन सुणी भला, उपज्यो दिल मां बहु भाव रे ।
 गुरु वांटी राय निज घरे, आव्यो फाव्यो सह दाव रे ॥ ३२
 मंडावै मांडले गिरी भलो, ऊपर वीश टूंक सोहंत रे ।
 वली वीश जिन प्रतिमा घरे, वली चौमुख धर्म मोहंत रे ॥ ३३
 हिवै श्याम बल राय धरी, शुचि थई पूजै श्री जिन राज रे ।
 वली अष्ट प्रकारी चूप स्यूं, पूजे जयणा सुं जिनराज रे ॥ ३४
 एहवै किन्नर यक्ष प्रगटिया, कंदर्प (प्रज्ञप्ति) देवी विख्यात रे ।
 अधिष्ठायक ए धर्म नाथना, सान्निध्यकारी साक्षात रे ॥ ३५
 कहे यक्ष अरु यक्षणी रायने, तें जिन भक्ति बहु किद्ध रे ।
 तिण कारण अमे संतुष्टीया, जे मांगे सौ(करुं) वृद्धि करे ॥ ३६
 भवदत्त राय कहे यक्षने, मुझ रोग निवारो देव रे ।
 प्रभु सेवा फल मुझ ने मिल्यो, वली भाग्य फल्यो मुझ देव रे ॥ ३७
 यक्ष संतुष्टीया राय ने, दीये एक भेरी अवाज रे ।
 तस शब्दे रोग सहु उपशमे, हिवै सफल सहु तुम काज रे ॥ ३८
 वली भेरी वजाई देवता, राजा तन निकलंक किद्ध रे ।
 मन मान्या सहु कारज फल्यां, यक्ष भेरी राय ने दीद्ध रे ॥ ३९
 भली भेरीना यक्ष गुण उच्चरे, जस शब्दे जस बहू थाय रे ।
 रोग भोग ने दुश्मन आपदा, एह शब्दे दूर पलाय रे ॥ ४०

त्रयोदशम उद्धार :-

वली यक्ष कहे भवदत्त ने, तुमे समेत शिखर गिरि जाय रे ।
 तुमे धर्मनाथ निर्वाण नो, उद्धार प्रथम कराय रे ॥ ४१

इम कहांने यक्ष जलोपिया, राजा मन हरख अपार रे ।
 द्विं समेत शिखर कर जात्रा, करी संघ शिखर पर आय रे ॥ ४२
 दत्तवर गिरि थी मुनि आइने, भवदत्तने कहे मुनि राय रे ।
 इहां धर्मनाथ निर्वाण छे, बांदो शुभ भावे राय रे ॥ ४३
 राजा पिण मन हरख्यो घणो, कर दत्तवर गिरिनो उद्धार रे ।
 बली धर्म जिनेधर ना भला, थापै जिन चरण विचार रे ॥ ४४
 बली द्वादश गिरि उद्धरिया, जग मांहे यश बहु लिह रे ।
 करी यात्रा घर भर्णा पग कर्या, बली मन ही मनोरथ सिद्ध रे ॥ ४५
 घर आवी संघ जीमाविया, करी स्वामी वसल तेम रे ।
 वण्यो यश जग में राय नो, सम्पूर्ण सही बली जेम रे ॥ ४६

दत्तवर गिरि महिमा :-

द्विं दत्तवर टूके मुनि वरु, केना मुनि अनुभव लीध रे ।
 फोडा फोडी भोगभीस जागिये, बली भोगणीश कोडी प्रसिद्ध रे ॥ ४७
 नव लाख ने नव सहस बली, बलि सात सौ मुनि संजुत रे ।
 पंचागवे मुनि ऊपर भला, एता मुनि लड़ी जिहां मुक्ति रे ॥ ४८
 बली दत्तवर टूक यात्रा तणो, फल केनो लहे बली तेह रे ।
 फोड उपवास फल हे जेतो, तेनो एक टूके जेह रे ॥ ४९
 फल अन्तो शिखर गिरि भेटना, भयी भेटो शिखर गिरि राय रे ।
 दह दया रुचि दानां दाल में, गिरि भेट्या नुग थाय रे ॥ ५०

(ढाल ११मी)

(ऋषभ जिनेश्वर वंदिये, निर्मल शुद्ध परिणाम हो-ए देशी)

भविजन ! शांति जिनेश्वर गुणनीलो, सोलमो जिनराज हो ।
चक्रवर्ती जिन सोलमो, सेवे सुर नर पाय हो ॥ १

नयर हथिगाउर दीपतो, सोहे स्वर्ग विमान हो ॥
जिहां राय विश्वसेन राजीयो, सौम्य सुदक्खिण हो ॥ २

भविजन ! राणी अचिरा गुण निधि, रंभा जेम आकार हो ।
इंद्राणी जिम गुण घणा, सुंदर अति सुखकार हो ॥ ३

एक दिवस एक रात्रीये, अर्द्ध रजनी समय मांहे हो ।
चौदह सुपना राणी पेखिया, अति हर्षित उछाहि हो ॥ ४

प्रथम गय वर सुपनांतरे, देखी परम आणंद हो ।
वृषभ श्वेत वर्णे भलो, वीजे स्वप्न सुख बृंद हो ॥ ५

सिंह पराक्रमी सूरमो, तीजे एह लहंत हो ।
लक्ष्मी चौथे देवता, स्वप्ने एह सोहंत हो ॥ ६

पंचमे पंच वर्ण तणी, जुग लही सुमनी माल हो ।
छट्टे सोल कला करी, अमीय झरत शशी विशाल हो ॥ ७

महि मंडल तिमिर निवारणो, सहस किरण कांते भाण हो ।
सप्तम स्वप्न में पेखीयो, सप्त-सुखाश्च रूढ जाण हो ॥ ८

भविजन सहस जोयण उर्ध्व सोहतो, फरकत ज आसमान हो ।
स्वप्न अष्टम गगने उतरे, गृह आव्युं सुख थान हो ॥ ९

नवमे कलश सुजलभर्यो, एह शुभ स्वन लहंत रे ।
 दशमे पद्म सरोवर, लही स्वन हरखंत रे ॥ १०
 सागर एकादश स्वन में, ते लहै निर्मल शुद्ध रे ।
 देव विमान गृह पैसतो, निरखे तेह सुवुद्ध रे ॥ ११
 रत्न राशी गृहमां भर्या, त्रयोदश स्वन लहंत हो ।
 निर्धूम अग्नि चउदमे लही, देखी जागे महंत हो ॥ १२
 चउद सुपन राणी पेखीया, जागत फिर नवि उंवे हो ।
 राणी राजा ने विनवे, कर जोड़ी अतिरंगे हो ॥ १३
 एह सुपन भला तुम लखा, होस्ये पुत्र रतन हो ।
 देव बल्लभ जे होस्ये, तेहनो करजो जतने हो ॥ १४
 तेह सुपन फल सुणी भलो, राणी हर्षित थाय हो ।
 निज मंदिर राणी आय के, हरखे जिन गुण गाय हो ॥ १५
 ढाल इयारमी ए भली, चउद सुपन ते अनूप हो ।
 लही अचिरा हरखे धगो, नमे दया शांति भूप हो ॥ १६

(ढाल १२ नी)

(सयल जिणेसर प्रणमु पाय, सरसती सामिणी चो मोरी भाय-ए देशी)
 हिवे कहूं शांति तणा भव बार, ते सुणज्यो सहू भवी करी प्यार ।
 ते भव कुण २ ते दाखवुं, नव २ नाम करी भाखवं ॥
 पहिले भव श्रीपेण नरिंद,
 भोगवी राज्य तिहां थी

- हिवे भव दूजो कहीये विचार, उत्तर कुरु जुगल अवतार ।
जुगल क्षेत्र से चवीया वली, उपजे ते भव कहे केवली ॥ ३
- हिवे त्रीजे भव सौधर्म देवता, सुरराणी ना मनमोहता ।
भोगवी सुर सुख तिहांथी चवी, उपजे सो सुगजो हिवै सही ॥ ४
- चौथे भव विद्याधर भला, अमिततेज नामै निर्मला ।
भोगवी विद्याधर भव सार, वली उपजे ते कहिये विचार ॥ ५
- पांचमे भव लहिये शुभ थान, दशमे देवलोकै देव विमान ।
सुर सुख भोगविया वली तेह, उपजे सो सुगजो सस्नेह ॥ ६
- छठे भवे वासुदेव पद लह्यो, वासुदेव पद भोगे रह्यो ।
सुख भोगवी वासुदेव तणा, भव आगे होस्ये ते भणा ॥ ७
- सातमे अच्युत देव विमान, भोगवे सुर सुख जिहां देवस्थान ।
अच्युत इंद्र आयु पूरण करी, हिवे वली भव लहै सो परी ॥ ८
- चक्रवर्ती आठमे भवे शाय, चक्रवर्तीनी रिद्धि ज पाय ।
साधी षट् खंड ने वली चवी, हिवे वली भव सुणीये ते वली नवी ॥ ९
- नवमे नवम ग्रैवेयके थया, भव पामी अनंत सुख थया ।
नवमे ग्रैवेयक सुर सुख भोगवी, चवी तिहांथी ते जोगवी ॥ १०
- हिवे दशमे भवे मेघरथ राय, जीव दया वली तिहां वरताय ।
पारेवो उगार्यो सही, ते भव माहि सही कही ॥ ११
- मेघरथ जीव चवी तेह ताम, पायो सर्वार्थ सिद्ध धाम ।
चवी तिहांथी ते देवता, सुख सर्वार्थ ना सेवता ॥ १२

सर्वार्थ थी जीव आर्चीयो, वारमो भव हिवे शुभ पामीयो ।
 विश्व सेन कुले अवतार, अचिरा कुले उपर्जा सार ॥ १३
 उत्तम जीव आर्ची अवतयो, तव उत्तम सुपनानोजिणे फल वर्यो ।
 मई सुभ ओही तिहुं नाण संजुत, उपज्यो जीव मलो समय हुंत ॥ १४
 हिवे गर्भे रहिया जिन राय, अचिरा माता बहु सुख पाय ।
 रोग शोगनो दीयो अंत, देश नगर पुर मां मई शांति ॥ १५
 एकादश भव करी तिहां आय, च्यवन भाद्रव विदि सप्तमी पाय ।
 हिवे सुणजो सहजुन मुनि भाय, शांति प्रमुना शुभ गुण ठाय ॥ १६
 ढाल वारमी एह विचार, वारह भव एह शान्तिना धार ।
 दया रुचि गावे गुण सार, शांति प्रमुना ते श्री कार ॥ १७

(ढाल १३ मी)

(बंगाली राग में)

हिवे अचिरा देवी प्रसन्न्यो बाल, जेष्ट विदि तेरस दिन भाल ।
 दासी बधाई देवे दौड़, राजा सन्मुख कहे कर जोड़ ॥ १
 दासी पणो ते कियो दूर, द्रव्य बहुत भर पूर ।
 छप्पन दिगुमरी मिल आय, सूतिक कार्य करे ते धाय ॥ २
 एहवे सौधर्म आसन कंपाय, अवधि प्रमुजी तिण मुर राय ।
 जिन जननी कूं अवस्थापिनी देई, इंद्रे कम्पुट प्रमुजाने लेई ॥ ३
 स्वर्ग नंदीश्वर प्रमु लेई आय, करे अट्टाई महोत्सव मुर राय ।
 फेरसे प्रमु ने सहु मुर राय, जिन जननी ने सोपे धाय ॥ ४

- जन्म उत्सव करी सहु सुर तेह, निज थानिक पहुँच्या सुर जेह ।
 हिवे विश्वसेन राय ओच्छव मंडाय, बड़ी भूआ सुत नाम देराय ॥ ५
- नाम ठव्यो वली शांति जिगंद, जुग २ जीवो पुत्र आणंद ।
 रवि निरखावी छट्टी करे कुटुंब सहु राजानो तरे ॥ ६
- कुटुम्ब सहने संतोष्यो राय, भूपग बल सहने पहेराय ।
 कुटुम्ब सहु सम्मान करी, घर पहाँचाव्या आदर करी ॥ ७
- हिवे दिन २ प्रते बधतो वाल, दीसे शांति कुमार सुकुमाल ।
 पाणिग्रहण अनुक्रमे जे कर्या, शुभ राजानी पुत्री बर्या ॥ ८
- अंतेउर सहु में अधिकार, नामे यशोमती राणी सार ।
 प्रभु बिलसे तिग संग सुख भोग, सहु मिलिया मनवांछित भोग ॥ ९
- विश्वसेन देई शांति ने राज, सारे सहु शुभ मति सुकाज ।
 एहवे विश्वसेन पाम्या परलोक, सनतकुमारे भया त्रीजे देव लोक ॥ १०
- राणी अचिरा पिण बली तेह, ते पिण तीजे सुर लोके सही ।
 हिवे शांति प्रभु राजपद भोगवे, देव बरे सुख ते जोगवै ॥ ११
- हिवे सवारथ सिद्ध सुं चवी, देव पदवी जीव तिग भोगवी ।
 उपज्या यशोमती कूंखे आय, चक्र स्वप्न देखी सुख पाय ॥ १२
- प्रसव्यो यशोमती पुत्र रत्न, चक्रायुध जसु नाम उत्पन्न ।
 राजा शांतिने पुत्र सुकुमाल, दिन २ बधतो ते हीज वाल ॥ १३
- चउद रत्न हिवे उपजे सार, सुणव्यो सहु ते हिवे निरधार ।
 आयुध शाला में चार रत्न, चक्र असि छत्र, दंड उत्पन्न ॥ १४

लक्ष्मीधर चार(त्रण)उपजे सोय, मणी कागिणी चर्म निधि वली जोय ।
 खनगरे चार रत्न उपजे, तेहना नाम हिवे निपजे ॥ १५
 पुरोहित अने वली ब्रह्मकी जेह, सेनापती गाथापती फिर तेह ।
 स्त्री रत्न राजकुले नीपजे, गज अश्व ए बैताढ्ये संपजे ॥ १६
 चवदह रत्न पाग्या श्रीशान्ति, साध्या पट खंड लही यश संत ।
 चक्रवर्ती पद भोगवी सार, रिद्धि चक्रवर्तीनी बहोली धार ॥ १७
 ढाल तेरमी ए थड़ सुखकार, शांति चक्रवर्ती नो अधिकार ।
 घन २ एह प्रभु शांति जिगंद, वंदे दया रुचि मन आणंद ॥ १८

ढाल १४ मी
 (गरबी चाल में)

साहिवा ! राजा कहे श्रीशांति कै लोकांतिक भणी रे लो ।
 लेवा संयम मार कै, एही दिल वर्गी रे लो ।
 कुंवर पदे पचवीस कै, सामान्ये भोगव्यां रे लो ।
 वर्ष पच्चीस सहस्र कै, चक्रवर्ती मां भया रे लो ॥ १
 वर्ष पच्चीस सहस्र कै, चक्रवर्ती मां भया रे लो ।
 चक्रायुध नै राज्य कै, काज समर्पिया रे लो ।
 धै प्रभु वरसी दान कै, हिये में हरखसुं रे लो ।
 तर्जा प्रभु राज्य से मोह कै, सिद्ध भजै भावसुं रे लो ॥ २
 देश नगर पुर रिद्ध को, तजे ए भावना रे लो ।
 एहवे कंठ्या आसन कै, देव सौधर्मना रे लो ।

अवधि प्रयुंजी देव कै, जोयुं देवता रे लो ।
 श्री जिन दिक्खा अवसर कै, जाणी भावता रे लो ॥ ३
 सर्वार्थ शिविका सार कै, लेइ सुर तुरत सुं रे लो ।
 मन जिम गति करी पूर कै, चंचल चित्त सुं रे लो ।
 आवी चौसठ इंद्र कै, प्रभु दीक्षा अवसरै रे लो ।
 सर्वार्थ ले शिविका कै, प्रभु सन्मुख धरै रे लो ॥ ४
 ओच्छव सब सहु मंडाण कै, करे दिख्या अवसरै रे लो ।
 सहस राजा प्रभु संग कै, संयम मन धरै रे लौ ।
 व्रत लेवाने काज कै, प्रभु संगे भया रे लौ ।
 पुर हस्तिणाउर बहार कै, सहसावने आवीया रे लो ॥ ५
 अलंकार करी दूर कै, व्रत मन भावीया रे लो ।
 पंच मुठिया लोच कै, करी प्रभु तेहवै रे लौ ।
 सुर गोदे धरी वाल कै, अति बहु नेहसुं रे लौ ।
 पंच(चउ)महाव्रत धार कै, प्रभु छठ तप करै रे लौ ॥ ६
 मनःपर्यव ज ज्ञान कै, उपज्यो तेहवै रे लौ ।
 महोच्छव करी सहु देव कै, नंदीश्वर आवीया रे लौ ।
 अट्टाई महोत्सव व्यांह कै, करी दिल भावीया रे लौ ।
 निज २ ठामे देव कै, पोहता ते जइ रे लौ ॥ ७
 सहस मुनीश्वर संग कै, प्रभु वन संचरै रे लौ ।
 करता उग्र विहार कै, हलवै पाय धरै रे लौ ।
 जीवादिक नै कोय कै, दुख नहीं उपये रे लौ ।
 पट काया प्रतिपाल कै, दिन २ चितवै रे लौ ॥

सुमित्र गृह प्रभु आय कै, खीर पारुणं करे रे लौ ।
 प्रभु छद्मस्थ अवस्था कै, अष्ट(वार)मास भोगवी रे लौ ।
 विचरंता प्रभु आय कै, सहसावन गजपुरे रे लौ ।
 उपज्यो केवल नाण कै, सुर ओच्छ्व करे रे लौ ॥ ९

लोका लोक प्रकाश कै, भासक प्रभु थया रे लौ ।
 जीवादिक ना मनोगत कै, भाव सह पावीया रे लौ ।
 सोवन पंकज प्रभुजी कै, चरण ने ठावता रे लौ ।
 अष्ट प्रतिहारी देव कै, रहे प्रभु सेव में रे लौ ॥ १०

समवसरण त्रिगड़ा नी, रचना सुर करै रे लौ ।
 जिहां प्रभु वेसी आय कै, वागी उचरै रे लौ ।
 एहवै चक्रायुध राज कै, वंदन आवता रे लौ ।
 हरखे करो बहु साज कै, मनमें भावता रे लौ ॥ ११

वंदे प्रभुना पाय कै, अति बहु रागस्युं रे लौ ।
 कहे मुखस्युं बली एम कै, दरसन पुण्यस्युं रे लौ ।
 बैसी वेसण ठाम कै, वाणी ते मुणै रे लौ ।
 चारु दिसा बली वदन कै, वाणी उचरै रे लौ ॥ १२

सुर्गा वागी चक्रायुध कै, प्रति बोध पावीया रे लौ ।
 वंदी प्रभुना पाय कै, घर भगी आवीया रे लौ ।
 पुत्र ने थापी राज्य कै, आप संयम लही रे लौ ।
 शांति प्रभु नो गणवर, मूल चक्रायुध सही रे लौ ॥ १३

हिवै श्री शांति जिणंद कै, अवस्था पूरीया रे लौ ।
 लेई चक्रायुध ने साथ कै, गणधर भावीया रे लौ ।
 अनुक्रमे करत विहार कै, ग्राम नगर पुरै रे लौ ।
 आवे अति मन हर्ष कै, समेत गिरि पर सिरै रे लौ ॥ १४
 चउदसी ढाले एह कै, संयम शांतिनुं रे लौ ।
 वली केवल नो भाव कै, छे एह मां भलो रे लौ ।
 वली चक्रायुध संयम, गणधर पद बर्यु रे लौ ।
 प्रणमै प्रमुना पाप कै दया रुचि रंगसुं रे लो ॥ १५

ढाल १५ मी

(हिवै श्रीपाल कुमार, विधि पूर्वक मंजन करैजी ए देशी)

(१४) प्रभास गिरि टूंक :-

हिवे श्री शांति जिणंद, समेत शिखर गिरि पर चढयाजी ।
 नवसौ मुनिवर संगे तप करी कर्मो निर्जयाजी ।
 कर्म करी चक्रचूर, प्रमु संगे शिव पद बर्या जी ।
 टूंक प्रभासै आय, शिव चढवा प्रमु जग धर्या यी ॥ १
 प्रमु जग गुरु जिनराज, जग लोचन त्रिज गना धणी जी ।
 जग दीपक जगनाथ, सेव करे सुर इम तणी जी ।
 जग तारण जग प्रति पाल, कर्म अरि दल इम हणी जी ।
 जग जीवन जग दयाल, सांचो प्रमु तुं बहु गुणी जी ॥ २

गिरि प्रभासे आय, पद्मासन प्रभु धारियो ।
 ध्यान समाधि लगाय, निर्वांग टूँके विचारियो जी ।
 मोक्ष तप प्रभु धार, तीस दिवस तप सारीयो जी ।
 आय नमे सुर पाय,, भाव अधिक सुर सारीयो जी ॥ ३
 जेष्ठ विद्दी शुभ पक्ष, निर्वांग तेरस दिन कियो जी ।
 शांति जिणंद दयाल, अवाधा रहित तिण ठियो जी ।
 नवसौ मुनि पण संग, ते सहने शिव पद दीयो जी ।
 उत्तम पायो ठाम, जिहां प्रभु जुगा जुग चिर जीवो जी ॥ ४
लाख वर्ष प्रभु आप, कंचन काया प्रभु तणी जी ।
 चार सौ धनुष प्रमाण, काया प्रभुनां शुभ बगी जी ।
 चक्रवर्ती प्रभु शांति, त्रिहुं जगनायक ते धर्मी जी ।
 लायक नायक देव, मृग छंडन प्रभु पद भगी जी ॥ ५
 शांति प्रभु मुविलास, गिरि प्रभास तारथ कियो जी ।
 ए समेत शिखर गिरिसार, ते नीरथ चित भावीयो जी ।
 जिहां प्रभु लही निर्वांग, सुरपति सहु मिल सेवीयो जी ।
 फिर भवि जन उपगार, भव उदरया गिरि कियो जी ॥ ६
 षष्ठ पंदरमी दाल, शांति प्रभु गुण वर्णव्या जी ।
 कन्यागक पंच जाग, शांति प्रभुना ते स्तन्या जी ।
 मुगन भविक मुख थाय, ए रास मलो रन्धीयामगो जी ।
 गायो दया रुचि नेह, आंग उदार कछो भवी मुगो जी ॥ ७

ढाल १६ मी

(कराहा चाल उतावलै, पगडै आई गण गोर जी

मेडतिया भमर जी ऐ करहलो-ए देशी)

चौदसो उद्धार :-

हिवैं श्री शांति जिणंदनो, प्रथम ज एह उद्धार जी
समकृतीया भविक ! गिरि सेवीये-निरमल चित्तकर प्यार जी ।
एही ज भरत में सोहतो, देश त्रिरंच उद्धार जी ॥ १

मित्र पुर नामा नयर नौ, सुदर्शन राय सुखकार जी ।
जिन धर्मी दृढ़ जीवड़ो, दानी गुण है अपार जी ॥ २

जिन पूजा नित प्रति करे, द्रव्य भाव दौय भेद जी ।
पर्व तिथै पोसह करे, न धरे अंग उन्माद जी ॥ ३

साधु भक्ति बहु करे, जिनधर्मी सु नेह जी ।
जिन शासन उन्नति करे, धर्म ध्यान में देह जी ॥ ४

मित्रपुर नगर ने परिसरे, मनोहर वन वृक्ष भार जी ।
जतु(उप)वन जिन चैत्य एक छै, सुमति नाथ जिन सार जी ॥ ५

राय पिता ए करावियो, उंचो जिम आसमान जी ।
बावन देहरै सोहतो, जेसौ देव विमान जी ॥ ६

प्रभुनो पंचों नगर में, तुंगरु जक्ष प्रत्यक्ष जी ।
देवी महाकाली यक्षिणी, अद्भुत रूपे प्रत्यक्ष जी ॥ ७

राय सुदर्शन एहवै, पूजे सुमति जिणंद जी ।
नित्य प्रतै सेवा करै, दिन २ प्रति आणंद जी ॥ ८

- सुमतिनाथ जिन सेवतो, ध्यातो जिन गुण माल जी ।
 सुमति पूज्या सुमति मिले, उपजे बुद्धि विशाल जी ॥ ९
- एक दिवस मनोहर वने, आब्या मुनि परिवार जी ।
 चक्रायुध गणधर सिरै, काउसग्य तिण वन धार जी ॥ १०
- मित्रपुर नगर नो राजीयो, राजा सुदर्शन जेह जी ।
 जाण्युं मुनिवर आवीया, भक्ति करै वली तेह जी ॥ ११
- पाट संधारा मोकलै, साधु वैयावच सारे जी ।
 हिवै वंदन मुनिवर भणी, आवे राय असवारे जी ॥ १२
- वन आवी मुनि वांदिया, वेसे वेसण ठाम जी ।
 मुनि चक्रायुध तिण समै, देवे देशना ताम जी ॥ १३
- श्रीजिन वाणी प्राणीया, धारो चित्त मझार जी ।
 तीरथ भक्ति अमोल छे, करी लहे शिव सुख सार जी ॥ १४
- तीरथ समेत शिखर गिरि, जिहां जिनना निर्वाण जी ।
 मुक्ति लही जिण तीरथै, साधु संख्यात प्रमाण जी ॥ १५
- सो तीरथनी भक्तिये, लहस्ये अहेभव सार जी ।
 ए देशना मुनिवर भणी, श्री जिन वाणी आधार जी ॥ १६
- सुणी राजा मन हरस्वियो, धन्य मुनि अवतार जी ।
 आप तरे पर तारवै, ए मुनि नो आचार जी ॥ १७
- मुनि नमी राय घर आवीयो, मुनि पिण करे य विहार जी ।
 राजा समेत गिरि वर भणी, करवा जात्र विचार जी ॥ १८

संघ चतुर्विध मिलीयो, करवा जात्र उदार जी ।
 राजा समेत गिरि वर भणी, करे प्रयाण विचार जी ॥ १९
 अनुक्रमे समेत शिखर जई, बांधा जिन निर्वाण जी ।
 जय २ तीरथ नी करी, डोली (!) मुख एह वाणी जी ॥ २०
 राय सुदर्शन जी हिवे, चउद गिरि ना उद्धार जी ।
 मन शुद्धे मोटे मने, खर्चे द्रव्य अपार जी ॥ २१
 ए उद्धार भयो चउदमो, राय सुदर्शन हाथे जी ।
 करी उद्धार जिण यश लह्यो, लेवा शिव पद साथ जी ॥ २२
 जात्रा करी घर पहोचीया, वहोली करे संघ भक्ति जी ।
 दस वैयावच्च राजी सुं, करी लही जस जुक्त जी ॥ २३
 प्रथम उद्धार गिरि प्रभासनो, राय सुदर्शने सार्यो जी ।
 ए अधिकार शिखर महातममें, कहुं गणधरनुं विचार्यु जी ॥ २४

प्रभास गिरि महिमा :-

हिचै टूंक प्रभास कै उपरे, केता मुनि संख्या कीद्व जी ।
 सो हिचै भवी सह सांभलो, जिहां मुनि सिव लद्ध जी ॥ २५
 नव कोड़ा कोडी नव लख, नव सहस नव शत जाण जी ।
 वली निन्नाणवें अधिक सुं, मुक्ति वरी शुभ ठाण जी ॥ २६
 टूंक प्रभासे ते भेटता, फल केता है बखाण जी ।
 कोडी पौषध तब जे करै, भेट्या फल निर्वाण जी ॥ २७
 समेत शिखर गिरि भेटता, फल अनंता अनंत जी ।
 तिण कारण भवी भेटिये, पामे मुक्ति महंत जी ॥ २८

ए प्रभु शांति जिणंदनो, कह्यो चउदमो उद्धार ।
श्री गुरु रूप प्रभाव सुं, गावे दया रुचि सार जी ॥ २९

ढाल १७मी

(वंश थकी ते उतरी रे, तेही एकान्त तात घन नर ब्हाला-ए देशी)

c(१५) ज्ञानधर टूंक :-

कुंथु जिनेसर साहिवा रे, आब्या हे समेत गिरिंद ।
गिरि गुणवंता
चालो २ हो भविक गिरि एही, समेत शिखर गिरि राज ।
समेत शिखर गिरि सेहरोजी लही निर्वाण जिणंद ॥ १
सूर राजा हुलामणो रे, ए गिरिनो ए स्वाम ।
समेत शिखर पर सोहीयो रे, मोह्यो गिरि टूंक विसराम ॥ २
ज्ञानधर गिरि ऊपरे, पद्मासन प्रभु लीध ।
तीस पोषध करी ए गिरि रे, जिहां प्रभु मोक्ष तप कीद्ध ॥ ३
दूजो चक्री ए जिणवरू रे, जिण लही जिहां सिव थान ।
वैसाख कृष्ण पक्ष ए गिरै रे, प्रभु एकम लह्यो थान ॥ ४
मुक्ति पंथ जिण आदर्यो, ए गिरि उत्तम किद्ध ।
वली मुनि श्री जिन संग रे, थया सहस एक सिद्ध ॥ ५
ज्ञानधर गिरि तीरथ कीयो रे, श्री कुंथु जिन भाण ।
आयु श्री जिन भोगवी रे, सहस पंचाणु वर्ष जाण ॥ ६
पैंतीस धनुष नी देहडी रे, काया कंचन वान ।
नगर हस्तिणा पुर नो धणी रे, कुंथुनाथ भगवान् ॥ ७

छाग लंछन चरणें भट्टं रे, प्रभु लही एहीज चिन्ह ।
 पंचमज्ञान प्रभुजी लही रे, भासक लोकालोक मन्त्र ॥ ८
 श्री जिन कुंथुनाथनुं रे, निर्वाण ज्ञानधर टूंक ।
 जिहां प्रभुजी मुक्ति वरी रे, चार कषाय ने मूक ॥ ९

इंदरमो उद्धार :-

हिवे कुंथु जिन टूंकनो रे, कयों केणे उद्धार ।
 वच्छ देश मांही भट्ट रे, पुर शालिभद्र आधार ॥ १०
 श्री देवधर जिहां राजवी रे, रूप कला गुण सार ।
 जेहनी मति जिन धर्मसुं रे, पाले शुद्ध आचार ॥ ११
 राय सुण्यो शास्त्रे भलो रे, तीरथ उद्धार अनूप ।
 मन चिते अतिरागसुं रे, जे उद्धार ने भूप ॥ १२
 जिहां जिन मुक्ति भूमिका रे, जिहां जइ करीय उद्धार ।
 चार प्रकारे ते करी रे, संघ बहोत विस्तार ॥ १३
 अनुक्रमे समेत शिखर लहुं रे, चढ्या शिखर गिरि सार ।
 निर्वाण पनर प्रभुना भला रे, वंदे भूप करी प्यार ॥ १४
 पनर टूंक ना जिणे कर्या रे, उज्ज्वल पनरे उद्धार ।
 राख्यो जिण जगमां भलूं रे, ओपम कीरत सार ॥ १५
 जात्रा करी घर संचरे रे, सुख से आवे धाम ।
 संघ जिमावी यश लहं रे, सकल कर्तुं धर्म काम ॥ १६

ज्ञानधर गिरि महिमा :-

हिवें ज्ञानधर टूके भला रे केता मुनि गया मुक्त ।
 छिण्णु कोड़ी कोड़ी मुनि रे, वली छिण्णु कोड़नी मुक्त ॥ १७
 लाख वतीस सहस छिन्नवेरे, सात सौ छ्यालिस जाण ।
 एता मुनि मुगते गया रे, तेहज टूक वखाण ॥ १८
 ज्ञानधर गिरि भेटता रे, फल केतों होवे जेह ।
 एक कोड़ी उपवासनू रे, ते तो लहे फल तेह ॥ १९
 टूंक सहने भेटता रे, फल लहे अधिक अपार ।
 भवि भेटो ए गिरि भणी रे, लहो मुख अविचल सार ॥ २०

(१६) नाटिक गिरि :-

हिवें सोलमा उद्धारनुं रे, कहस्युं शुद्ध संबंध ।
 शाले आख्युं ते सह रे, छे सह यामे सम्बंध ॥ २१
 एह समेत शिखर गिरे रे, आया श्री अर जिन राज ।
 निरखी टूंक नाटिक गिरि रे, चढे शिखर गिरि पाज ॥ २२
 सहस एक मुनि साथ में रे, लेवा शिवपुर वार ।
 प्रमु पद्मासन तिहां कर्युं रे, जोड़वा अनुभव सार ॥ २३
 करी मोक्ष तप एक मासनुं रे, दढ़ मन धरीय आनंद ।
 सहस चौरासी वर्षनुं रे, आयु स्थिति है जिणंद ॥ २४
 मगसर सुदी दशमी दिने रे, नाटक गिरि निर्वाण ।
 मुरपति मिल सह हर्षसुं रे, कयों ओछव निर्वाण ॥ २५

एक सहस्र मुनि अणसणी रे, जिन संगे शिव लिद्ध ।
नाटिक गिरि तीरथ कर्तु रे, स्थानिक भयो ते सिद्ध ॥ २६

सोलमो उद्धार :-

हिवे तेह टूंक उद्धारने रे, कुण नरपतिय कराय ।
भद्रपुर नामा नयर नो रे, आनंद सेन नर राय ॥ २७
समकित तत्व विचारनो रे, जाण भलो सिद्धांत ।
जिन भक्ति हृदय वसे रे, सदा जिन पूजन खांत ॥ २८
भद्रपुर ने वाहिरे रे, एक पर्वत आयाम ।
जस पर सोहे देहरो रे, वावन चैत्यनुं धाम ॥ २९
मूरति शांति जिणंद नी रे, मूल गंभारे देव ।
और वावन जिन चहुं दिसे रे, सेवे सुर बहु सेव ॥ ३०
पूजे शांति जिणंदने रे, आणंद सेन ते राय ।
एक दिवस प्रभु पूजतां रे, सुणी मंदिर आवाज ॥ ३१
कहे गरुड यक्ष राय ने रे, सुण राजन ! एक बात ।
समेत शिखर गिरि भेटिये रे, ते तीरथ विख्यात ॥ ३२
जिहां निर्वाण छे जिन तणा रे, तिहां जई करो उद्धार ।
श्री अरनाथनी टूंकनो रे, तेहनो प्रथम उद्धार ॥ ३३
सुणी राजा हरख्यो धणो रे, जिहां करवी गिरि जात ।
संघ करी गिरि(ए) सामटो रे, ध्वज पताक कहराय ॥ ३४
अनुक्रमे समेत शिखर गिरे रे, चढीया जे गिरि पाज ।
बंदा गिरि भावे करी रे, सफल थयो दिन आज ॥ ३५

[अनंत] अर प्रभु जिन टूंकनू रे, प्रथम करी उद्धार ।
 वली प्रभु पनरह टूंकनो रे, सफल थयो दिन आज ॥ ३६
 तीरथ भक्ति करी मली रे, वोल्ता मुख जय वाच ।
 स्व नगरी राय आवीया रे, भयो अधिक उल्लास ॥ ३७
 स्व नगरी गिरि बांदीयो रे, पूज्या शांति जिणंद ।
 अधिष्टायक जिहां पूजीया रे, बहु मन में आणंद ॥ ३८
 वली करे भक्ति संवनी रे, हरख्या सहु नर नार ।
 धन २ राजन ! ताहरो रे, सफल भलो अवतार ॥ ३९

नाटिका गिरि महिमा :-

हिंवे नाटिक गिरिये भला रे, केता मुनि अरु सिद्ध ।
 कोड निन्याणु लाख निनागवे रे, सहिस निनाणु लिद्ध ॥ ४०
 नव सौ निनाणु उपरे रे, एता मुनि संघ कीध ।
 टूंक भेट्यानुं फल केतलूं रे, कोड छिन्नेवे पोषव लीध ॥ ४१
 एहज सोलमा उद्धारनी रे, ढाल सतरमी एह ।
 दया रुचि मन रंग सुं रे, गावे समेत गिरि नेह ॥ ४२

(ढाल १८ मी)

(मुनिवर आर्य मुहस्ती रे. किण हिक अवसरे ॥ ए देयो)

(१७) सवल गिरि टूंक :-

मल्ली जिणेश्वर स्वाम रे, एक दिन गिरि वाट रे ।
 विचरता प्रभु आवीयांए, चढिया शिखर गिरि वाट रे ।

ऊंची भूमिका, ते प्रभु ठाम सुहावीया ए ।
 देखी पर्वत टूंक रे, निरखी एक गिरी ।
 निरखी अधिक मन भावीया ए, पांच सौ मुनि प्रभु संगरे ।
 संयम पालता, मुनिवर गुण में मोहीया ए ॥
 निरखी सबल गिरि तेह रे, ध्याना वसि रै ।
 प्रभु जिहां पद्मासन ठायो ए, बली तप करे जिहां मोक्षरे ।
 तीस उपवास नो, शुभ परिणामे तप कियो ए ।
 सहस पंचावन तेह रे, वर्ष बखाणिया ।
 आयु संख्या ए थयो ए, करी पूरण स्थिति आय रे ।
 अवाधारहित सही, पद अनुभव प्रभुजी लीयो ए ॥
 पांच सौ मुनि संयुक्त रे, प्रभुजी सम भया ।
 ज्योते ज्योत समावीयाए, सुख अनंतानंतरे ।
 अजर अखय पदे, सिद्धे सिद्धे जमावीयाए ।
 जिहां कोई सुं न जवाय रे, किस विध जे लहै ।
 जो लहे तप जिण धारियाए, एहवो अनुभव जेह रे ।
 तेह ज नर लहे, संयम तप लेई पावीयाए ॥
 ए थयो प्रभु निर्वाण रे, हिवै उद्धार नु ।
 कुण राजाए ? करावीयोए ? कुण पुर ? कुण राजेसरे ? ।
 कुण देशे भया ? , ते कहेवा मन आवीया ए ? ।
 देस कलिंग मझार रे, नगर श्रीपुर भलो ।
 जिहां अमर देवराजीयो ए, अमर सेना घर नार रे ।
 रूपे रंभा सी, शील गुण अंगै छाईयोए ॥

अमरदेव राजेश रे, दृढ जिन धर्म में ।
 कदा न चित्त विचले नहीं ए, धर्म ध्यान में जेह रे ।
 दिन ते निगमे, पोसह सामायक लै सहीए ।
 देव गुरु ने धर्म रै, तीन ए तत्व नै ।
 नित संभारै तै कहीए, दोषी दुश्मन कोय रे ।
 नहिं को सिर परै, वखत बली राजा सहीए ॥ ५

एक दिवस राजाने, रथ वाड़ी सही ।
 उपवन रमवा संचर्यो ए, साथे बहु परिवार रे ।
 हय गय रथ भला, सुभट सामेलै परिवर्यो ए ।
 निरखी तजे वन मांहि रे, मुनि एक पेखियो ।
 उपसम विवेक संवर भर्योए, मुनि नमवाने काज रे ।
 राजा तेहवै, अश्वारूढ से उतर्यो ए ॥ ६

नमी मुनि नरपति तेह रे, वैसे आगली ।
 मुनि बे देशना धर्मनी ए, अष्ट कर्मनी जेह रे ।
 प्रकृति जे कही, एक सौ अठावन कर्मनी ए ।
 ते संसारी जीव रे, तेहने रहे घेरी ।
 प्रकृति तेहिज कर्मनी ए, बली जे प्रकृति एह रे ।
 किम दूरे होवे, जो करे भक्ति तार्यनी ए ॥ ७

जिन निर्वाण विशेष रे, जिहां २ जे होवे ।
 तिहां २ जइ जात्रा करे ए, बली करे तोर्थ उद्धार रे ।
 भावे सुधर्म ने, तेहने कर्म तै स्युं करे ए ? ।

अमर देव राजानरे, कहे वली गुरु भगी ।
 कहो मुझ तीरथ सहु सिरे ए, समेत शिखर गिरि ए करे ।
 सहु तीरथ सिरै, सतर प्रभु वली ते सिरे ए ॥ ८

अमर देव सुणी एह रै, वाणी गुरु मुखे ।
 धन्य मुनि मारिग भला ए, वांदी गुरुना पाय रे ।
 राजा हर्ष सुं, घरे आवी संपद मिलाए ।
 देश नगर पुर गाम रे, आपणा जे हुंता ।
 त्यां २ कंकोतरीसुं चलयो ए, ठाम २ नो संघ रे ।
 मिल २ थोक सुं, सहु आवी संघे मिलीए ॥ ९

अमरदेव राजानरे, बहु नर वर लेई ।
 आवी शिखर गिरि उच्छवे ए, तिहां सहु थाक उतार रे ।
 फिर शिखरे चढ्या, सतर टूंक चित्त चितवै ए ।
 सत्तर प्रभु निर्वाण रे, पूजन मन कर्तु ।
 अष्ट प्रकारी पूजवै ए, फिर सतर करे उद्धार रे ।
 जूजूआ टूंक ना, विधिसुं ते सह साचवैए ॥ १०

समेत शिखर गिरि पूज रे, घर भगी चालीया ।
 सवल सजाई आवताए, श्रीपुर नगर पहुंच रे ।
 जय २ विस्तर्या, मन ना मनोरथ भावताए ।
 प्रथम पूजी जिन राज रे, संघ भक्ति करे ।
 साहामी सहु मिल हरखताए, देवे दान अपार रे ।
 जाचक ने बहु, जाचिक बहु गुण गावतारे ॥ ११

गृह आवी राजानरे, जग में यश लियो ।
मनना मनोरथ सहु फल्या ए, सबल गिरि परताप रे ।

सबल गिरि महिमा :-

केता मुनिवरु, केता मुनि मुगते मिला ए ।
मुनि मिलि छिन्नु कोडि रे, शिव पद जिण वरी ।
सिद्ध में सिद्ध जह मिल्या ए, सबल गिरि नी जात्र रे ।
करता फल कैतो, कोडी उपवासनुं फल मिल्या ए ॥ १२

(१८) निर्जर गिरि टूंक :-

भविजन भेटो ते हेरे, समेत शिखर गिरि ।
फल अनन्तो पामीये ए, हिवै ते निर्जर टूंक रे ।
मुनि सुव्रत बली, सहस एक मुनि संग लीये ए ।
मुनि सुव्रत जिन राज रे, निर्जर गिरि परे ।
पद्मासन प्रभु धारीयो ए, तीस करी उपवास रे ।
जेष्ट विदि नवमी, मुक्ति भली प्रभुजी लीये ए ॥ १३

अठारमो उद्धार :-

निर्जर टूंक उद्धार रे, कयों किण नरपति ।
सो कहत्युं ते सहु मुणो ए, कोशल देश मझार रे ।
रत्न पुरी नगरी, सोमदेव राय तेह भणो ए ।
तेग कयों उद्धार रे, टूंक अठार नो ।
नाम भलुं छे तेह तथुं ए, निर्जर टूंके जेह रे ।
मुनिवर केतला, ते कहुं सो भवि मुणो ए ॥ १४

निर्जर गिरि सहिमा :-

निन्याणवे कोड़ा कोड रे, कोड सत्याणवे ।
 ऊपर नव लख बोलीया ए, नव सौ निन्याणु फैर रे ।
 ए साथे वली, मुक्ति सहु मुनि मिल लीया ए ।
 कोड उपवास फल जेह रे, निर्जर टूंक भेट्या ।
 अनंत फल सब टूंक गया ए, तेणे शिखर गिरि जेह रे ।
 तीरथ भूमिका, भेटवा सहु ना मन थया ए ॥ १५

(१९) मित्रधर टूंक :-

मित्र धर टूंक बिल्यात रे, जिहां नमि जिन राया ।
 आया गिरि उगणीसमे ए, चढी तीरथ मन रंग रे ।
 सिरे शिखर गिरि, सहस मुनिवर संगमें ए ।
 पद्मासन निर्धार रे, आसन प्रभु ठयो ।
 लेवा अनुभव उजमे ए, मोक्ष तप करी भावे रे ।
 तीस उपवास नूं, तप करे प्रभुजी उमंग में ए ॥ १६
 विदि वैशाखे मास रे, दसमी जिन भलो ।
 करी निर्वाण शिव पद वरीए, हिवे होस्ये उद्धार रे ।

ओगणीशमो उद्धार :-

मित्रधर गिरि परे, करस्यै राज ते फिरिये ।
 जोध देशमें जेह, श्रीपुर है भलं ।
 राजा जिहां मेघदत्त वरीए, रीध तणो विस्तार रे ।
 केतो आखवुं ?, भावुं तिम जै सुर पुरीए ॥ १७

मेघ दत्त राजिंदरे, बहु जिन धर्म में ।
 तीरथ जेहने दिल वस्यो ए, समेत शिखर गिरि तेह रे ।
 जात्रा मन थयो, संव करी मन उल्लस्योए ।
 आव्यो शिखर गिरिंद रे, भेटी टूंको नं ।
 टूंक ओगगीस ने उद्धारवा ए, अति धरी मन उछाह रे ।
 भेटी रंग सुं, मनह मनोरथ सहु सर्या रे ॥ १८
 करी शिखर उद्धार रे, नाम जिणे कर्यु ।
 करी उन्नति निर्वाणनी ए, घर आव्या मन भाय रे ।
 संघ जीमाविया, यश जग माहि बहु बनीए ।

मित्रधर गिरि महिमा :-

हिचे मित्रधर टूंक रे, मुनि मुगते गया ।
 ते बहु सुणजो सहु मुनी ए, जिहां मुनि कोड़ा कोड रे ।
 लक्ष पैतालीस, सात सहस बली ते मुनि ए ॥ १९
 नव सौ फिर मुनि सहस रे, बैयालीस बली ।
 एता मुनि मुक्ति लही ए, एहज मित्रधर टूंक रे ।
 भेट्या फल केतो, कोड़ पौषध नो फल सही ए ।
 उगणीस टूंके उद्धार रे, ते चर्णद फर्षा ।
 ढाल अठारमी मां कहीए, रूप रुचि गुरु राय रे ।
 तेहोना सीस नैं, भायो समेत सिखर सही ए ॥ २०

ढाल १९मी

- (रामचंद्र के वाण चांपो मो लछोरी—एहनी चालमें)
- मनोहर पूर्व खंड , तेहमें देश भलोरी ।
 गंगा जहां जहां देख, तहां २ तीर्थ मिलारी ।
 गंगा तट एक देश, काशी य देश भलोरी ।
 जिहां एक नगर विशाल, वाणारस ही मिलोरी ॥ १
- राजा अश्व सेनह राय, राणी वामा भली री ।
 जाके रिद्ध भंडार, पूरा तेह भर्यारी ।
 हिवे प्राणत दशमें देवलोक, तिहांथी देव चवी री ।
 चैत विदि की चौथ, उपज्या तेह भवीरी ॥ २
- नवभव व्यतीत करेय, उपज्या ते अवतारी ।
 दशमे भव जिनराय, देवी वामा कूंख धारी ।
 वामादे स्वप्न लहंत, चउदह ते सुख कारी ।
 स्वप्न देखी तेह, चिंतवे ते इम नारी ॥ ३
- हरखित बहु हिय मांही, अश्व सेन पास जइरी ।
 कर संपुट करेय, चरणे स्वामी नमेरी ।
 अश्वसेन देइ सन्मान, बूझे तेह वकीरी ।
 स्यो कारण तुम भाव, वही इम होय तीकीरी ॥ ४
- कहे राणी कर जोड़, स्वामी मुझ वचनारी ।
 स्वप्न चउद जे लहंत, फल केसो ते सुनारी ।
 कहे अश्वसेनह राय, सुन हो देवानुप्रियरी ।
 ए स्वप्न चउदह जेह, तेहना भाव सुनियरी ॥ ५

उत्तम ग्राणी होय, सुर बहु मान्य जिसोरी ।
 बहु नरपति तो इंद, सहु में पूज्य तिसोरी ।
 होस्ये पुत्र स्तन, तन सुकमाल तिसीरी ।
 ऐसा फल ते होय, वकता हीय वसीरी ॥ ६
 हिवें निज स्थान राणी आय, जिनगुण चित्त वसीरी ।
 राग रंग कर तेह, रजनी तेह गमीरी ।
 अनुक्रमे वधतो गर्भ, पूरा दिवस थयारी ।
 करी नव मास परिपूर्ण, दिवस सप्त भयारी ॥ ७
 विदि दशमी पोष मास, प्रसन्न्यो पुत्र भलोरी ।
 प्रभु जन्म कल्याणक दीह, सहुने हर्ष मिश्ररी ।
 नील वर्ण तन खास, मणिमय पुत्र भयोरी ।
 अड दिगकुमरी आय, सूतग दूर कीयोरी ॥ ८
 सुरपति सहु मिल आय, उच्छव जन्म तगोरी ।
 करी सहु भावे भक्ति, जय २ शब्द भणोरी ।
 जिन जननी नर्मी पाय, सुर सहु एक मनारी ।
 निज २ थानिक आप, वधे हिय हर्षत नारी ॥ ९
 हिवे अश्वसेन के पास, दासी दौड गइ री ।
 देवे वयाइ ताम, इम घर पुत्र भयोरी ।
 राय अश्वसेन हिय हर्ष, दासी पद दूर कियोरी ।
 दियो बहु धन माल, दासी हर्ष थइ री ॥ १०
 मात पिता ठवे नाम, सहु मिल एक मनारी ।
 पार्श्व कुमार सहु हेत, दियो प्रभु नाम तिनारी ।

हिवे दिन प्रति दधत है बाल, सुख से काल गमेरी ।
 हसावे रमावे बाल, जननी तेह समैरी ॥ ११
 पास कुमर हिवे तेह, जीवन समय भयारी ।
 परणावे बहु भांत, राय कुमरी तसु नारी ।
 रूपे रंभ समान, नाम प्रभावती प्यारी ।
 बहोतर कला निधान, शुभ गुणसे बहुयारी ॥ १२
 एक दिन पास कुमार, गजवर त्कंध चढारी ।
 गंगा कांठ आय, कौतुक निरख रहीरी ।
 कमठ तापस है एक, पारस दृष्टी श्रयोरी ।
 पंचामि तप ताप, बैठो ध्यान भयोरी ॥ १३
 निरखी पास कुमार, अज्ञान सुं ताप तपेरी ।
 जीव नी नहीं तुझ सार, केम ते धर्म श्रयेरी ।
 कहे जोगी किहाँ जीव, नयणे नाहीं मिलेरी ।
 अन्यथा केम कहाय, झूठ में कोन मिलेरी ॥ १४
 तब प्रभु पास कुमार, दिखावे तेहने बलीरी ।
 काण्डे ज्वलत जुगल (सही) नाग, दिखावे पार्श्व भलीरी ।
 मंत्र दियो नवकार, धरणपति तेह श्रयोरी ।
 पद्मावती जस नार, सुर धरणिद्र भयोरी ॥ १५
 कमठ विलख्यो लोक, तिहां थी कमठ चवीरी ।
 भयो सैवमाली देव, तेहज तिहां ही भवीरी ।
 पास प्रभु तेवार, अपने स्थान वसेरी ।
 सुखे ते पाले जुवराज, रंगे आय रसेरी ॥ १६

मात पिता भण मोक्ष, महेंद्र देव भइरी ।
 चौथो तेह देव लोक, सुर सुख तेह लहरी ।
 हिवे प्रभु पास कुमार, वर्ष पच्चीस भयारी ।
 राज्य भोगवी मुख लीध, सुख संसार कियारी ॥ १७
 हिवे लोकांतिक देव, आये ताम मिलरी ।
 चिंतवें पास कुमार, लेवुं चारित्र भइरी ।
 ये प्रभु वरसी दान, सुरपति आय मिलरी ।
 श्री प्रभु पास कुमार, रस सहु त्यागे बली ॥ १८
 पोस वदि ज सार, एकादशी दिन चढतैरी ।
 लेवे संयम सार, मन पर्यव तेह हुवेरी ।
 त्रिणसो राजा संग, प्रभु संग व्रत लियोरी ।
 प्रथम छठ तप लेय, भूमिय विहार कियोरी ॥ १९
 धन नामा घर तेह, पारणुं तिहां ही करेरी ।
 ग्नीर खांड घृत तांडुल, तेहीज आहार करेरी ।
 हिवे चैत्र विदि दिन चौथ, केवल लहीय भलोरी ।
 थया भासित लोका लोक, ज्ञान भइं ते निलीरे ॥ २०
 केवल वाणारसी पाय, गणधर दिग्(१०)ही भयारी ।
 मूत्र(शुभ) जे गणधर नाम, दिनकर प्रथम थयारी ।
 कमठ उपसर्ग सही तेह, तीरथ थाये सहरी ।
 कलि कुंड कुंकडे सर तेह, तीरथ जेह ठवीरी ॥ २१
 एकसौ एकावन नाम, प्रभु निज नाम कछारी ।
 ठाम ठाम बली गाम २, नाम प्रसिद्ध थयारी ।

हिवे प्रभु पास जिणंद, आयु तिथि पूर्ण बलीरी ।

आव्या समेत गिरिंद, संगे तैत्रीस केवलीरी ॥ २२

(२०) सुवर्ण भद्र टूंक

चढिया शिखर गिरि पात्र, मन शुद्ध सिद्ध भञ्जुरी ।

आये सुवर्ण भद्र टूंक, जिहां तन ममता तञ्जुरी ।

तिहां काउसग लही तेह, एक मास तप सञ्जुरी ।

मनसुं धरत ते ध्यान, सिद्ध हुं पुर भञ्जुरी ॥ २३

माह श्रावण सुदी तेह, अष्टमी दिवस मञ्जुरी ।

जद तीन भुवनके मांही, तेम प्रकाश लहुरी ।

हिवे देव सहु मिली तेव, आवे समेत गिरैरी ।

ओच्छ्व करे निर्वाण, तेहवे ताम सिरैरी ॥ २४

हिवे चार निकायना देव, प्रभु तन खीर पखाली ।

केशर चंदने पूजे, चढ़ावे पुष्पनी माली ।

देव दूष्य वल्ल पहेराय, धूप दशांग करीरी ।

प्रभु तन शिविका मांहि, धारी तेह खरीरी ॥ २५

उपाडे शिविका तेह, इंद्रे सहय मिलीरी ।

नैरत कुंणे आय, चंदन चिता रचैरी ।

और मुनिजन के काज, पासे तेह बलीरी ।

चिता चंदन काष्ठ, तेहनी तिहां खंचैरी ॥ २६

ऐसे सुर मन हेत, प्रीत से तेह करेरी ।

करे अग्नि अग्निकुमार, वायुदेव वायु करेरी ।

ढाल २० मी

(आळे लालजी - ऐ देशी)

वीशमो उद्धार :-

हिवे श्री समेत गिरिद, जिहां प्रभु वीस जिणंद ।

मनमोहनलाल, उद्धार कहूं गिरी वीशनो ॥ १

कुण नगर कुण देश, कुण राजा है विशेष ।

मन० नाम सुगो हिवे नेहनो ॥ २

देश आगंद मझार, नगर छे तेहमें हजार ।

मन० गंधपुर नगर छे सोहनो ॥ ३

जिहां राजा प्रभु सेन, जिण धर धर्म छे जैन ।

मन० सहु नरपती मां मोहनो ॥ ४

नित प्रति प्रभु गुण गाय, जिन पूजा चित्त लाय ।

मन० प्रभु पूजे मन थिर करी ॥ ५

जिण कयों थानिक वीस, तप करे ते निश दिस ।

मन० एक एक थानिक फल करी ॥ ६

मन में बहु वैराग, सीले जस सौभाग ।

मन० राजा मन दया चित्त धरी ॥ ७

राजा मन नहीं रोष, कूडो न बै कोइने रोष ।

मन० सत्य वचन दिल आदरी ॥ ८

एक दिवस तप किद्ध, मुनि पद ते चित दीध ।

मन० मुनि थानिक पद साचव्यो ॥ ९

तिग अवसर ते वार, गंधपुर नगरने वहार ।

मन० मुनिवर संवर धारव्यो ॥ १०

ते गणधर दिनकर सूर, तेहने संग मुनि पूर ।

मन० वनमां तिग काउसग ठव्यो ॥ ११

वन पालिक तव दौड़, देवे वधाई कर जोड़ ।

मन० आवी तुरत राय ने स्तव्यो ॥ १२

राजा देवे दान, वन पालक ने मान ।

मन० रत्न जडित थे मुद्रामणी ॥ १३

हिर्वे मुनि वंदन काज, करी राजा शुभ साज ।

मन० चाल्यो राजा वन भर्णी ॥ १४

जड़ बांधा गुरु पाय, बांदी बैठो राय ।

मन० हिर्वे देशना मुणे गुरु तणी ॥ १५

गुरु थे देशना सार, जीव दया आधार ।

मन० धर्म तर्णा वाणी सुर्णी ॥ १६

कहे राजा मुणो स्वाम, बीस थानिक तप काम ।

मन० इयो फल ते गुरु मुझ कहो ॥ १७

तव गुरु कहे मुणो भव्य, बीस थानिक नुं स्तव्य ।

मन० ते मुणी सह भावे बहो ॥ १८

जे करे थानिक बीस, वली पूजे जिन बीस ।

मन० जे फल ते शिव मुख लहो ॥ १९

जो चाहो पूरण इम-लाभ, बीस थानिक तु आभ ।

मन० विंशति गिरी पृत्राय हो ॥ २०

तिग अवसर ते चार, गंधपुर नगरने वहार ।

मन० मुनिवर संवर धारव्यो ॥ १०

ते गणधर दिनकर सूर, तेहने संग मुनि पूर ।

मन० वनमां निग काउसग ठग्यो ॥ ११

वन पालिक तव दौड, देवे वधाई कर जोड ।

मन० आवी तुरत राय ने स्तग्यो ॥ १२

राजा देवे दान, वन पालक ने मान ।

मन० रत्न जडित थे मुद्रामणी ॥ १३

हिवें मुनि वंदन काज, करी राजा शुभ साज ।

मन० चाल्यो राजा वन भणी ॥ १४

जड वांधा गुरु पाय, वांदी बैठो राय ।

मन० हिवें देशना मुणे गुरु तणी ॥ १५

गुरु थे देशना सार, जीव दया आधार ।

मन० धर्म तणी वाणी सुणी ॥ १६

कहे राजा मुणो स्वाम, वीस थानिक तप काम ।

मन० द्यो फल ते गुरु मुझ कहो ॥ १७

तव गुरु कहे मुणो भव्य, वीस थानिक नुं स्तव्य ।

मन० ते सुणी सह भावे व्हो ॥ १८

जे करे थानिक वीस, वली पूजे जिन वीस ।

मन० जे फल ते शिव सुख ल्हो ॥ १९

जो चाहो पूरण इम-लाभ, वीस थानिक तु आभ ।

मन० विंशति गिरी पूजाय हो ॥ २०

राय सुणी उपदेश, गुरुवाणी सुविशेष ।

मन० गुरु वांदी राय घर आवीयो ॥ २१

हिवे करी संघ तयार, जात्रा समेत गिरि धार ।

मन० तुरत समेत गिरि वांदियो ॥ २२

सोवर्णभद्र गिरि आय, पारस पूजा सुख पाय ।

मन० विंशति गिरि ने पूजाया ॥ २३

वली विंशति गिरि नो उद्धार, भक्ति तीर्थ करी सार ।

मन० रूपे अनुभव फल वाधीयो ॥ २४

चितवी मन में राय, विंशति जिन इहां आय ।

मन० ए तीरथ सहु तीरथ सिरे ॥ २५

धन एह गिरि धन धन्य, पूजा होवे बहु मान्य ।

मन० तेहने सुर सान्निध्य करे ॥ २६

अपुत्रिया पुत्र पाय, निर्धनीया धन थाय ।

मन० जो पूजा गिरिनी करे ॥ २७

इच्छत वांछित थाय, आपद दूर पूलाय ।

मन० गिरि भक्ति भव जल तरे ॥ २८

करी स्तवना गिरि राय, विंशति उद्धार कराय ।

मन० घर भगी हिवे पगलां धरे ॥ २९

आवी घर जब राय, संवनी भक्ति कराय ।

मन० जग यश वासज विस्तरे ॥ ३०

हिवे पुत्रने देइ राज, लेवे संजम साज ।

मन० प्रभसेन मुनि पंथ ज वरे ॥ ३१

संजम धरतो संत, पालतो मुनिवर पंथ ।

मन० उपशम विवेक संवर परे ॥ ३२

करी तप उग्र मुनीश, आव्या शिखर गिरीश ।

मन० वह मुनि संग गिरि पर वरे ॥ ३३

प्रभसेन मुनिवर राय, सौवर्णभद्रगिरि पाय ।

मन० स्थिति पूर्ण करी शिव वरे ॥ ३४

सौवर्णभद्र गिरीश, मुनि केता सिद्धीश ।

मन० चौवीस लक्ष मुनि सिधवर ॥ ३५

सौवर्णभद्र गिरि भेट, फल केतो लहं नेट ।

मन० क्रोड उपवास फल ते वरे ॥ ३६

पंचम आरा मांहि, समेत शिखर गिरि त्यांहि ।

मन० उद्धार इकवीसमो किण क्यो ॥ ३७

संवत अदारे पचवीस, माघ शुक्ल सुजगीश ।

मन० ए संवत्सर ते भेटियो ॥ ३८

तप गच्छपति य द्विपंद, श्री विजय धर्म सूरिंद ।

मन० श्रावक शुभ कुल दीपतो ॥ ३९

जेसलमेरी श्राध, मूलचंद पुत्र सहस्र बाध ।

मन० शाह मुगालचंद दीपतो ॥ ४०

तिणे इकवीसमो एह, क्यो उद्धार ससनेह ।

मन० समेत शिखर इकवीसमो ॥ ४१

चैत्य कराव्या दोय, मधुवन शिखर पर जोय ।

मन० जिहां ठव्या पास त्रेवीसमा ॥ ४२

छेहलो ए उद्धार, एह शिखर गिरि सार ।

मन० नाम राख्यो ते जुगो जुगे ॥ ४३

जेहनो कुल वंश धन्य, मात पिता जयु धन्य ।
मन० तेहने पुण्यवंत सुत मिल्यो ॥ ४४

देव विजय कही गाथ, गाढ़ सुगालचंद्र साथ ।
मन० जात्र करी तिण शिखरनी ॥ ४५

तिण मुख सुणी एह वाच, सहु जाणी में सांच ।
मन० तस वचने में ए भगी ॥ ४६

तेह सुजाण में एह, ते सबद ससनेह ।
मन० छेहलो उद्धार मुझ ए मिल्यो ॥ ४७

उद्धार इक्वीस एह, भाग्या सहु में तेह ।
मन० हरखी हीय मांहे भलो ॥ ४८

एहज बीसमी ढाल, थड़ ते एही रसाल ।
मन० एह उद्धार मांहे भगी ॥ ४९

रास भलो श्रीकार, समेत शिखर अधिकार ।
मन० सिद्धांत युक्ति श्री ए वर्गी ॥ ५०

भगि सुगतां मुख आय, मन वांछित फल पाय ।
मन० रास भलो ए रलीयामणो ॥ ५१

रूप रुचि गुरु राय, श्री गुरु चरण सु पसाय ।
मन० दया रुचि रंगे भणो ॥ ५२

ढाल २१ मी

(ढंढण रिपीजीने वंदणा हमारी - कथो अणगार रो)

समेत शिखर गिरि वंदिये रे लाल, जिहां जित वीश निर्वाण रे ।
समेत शिखर गिरि बीस, बीसोंही तीरथ जाण रे ॥ १

- वीश निर्वाग गिरि तेह छे रे लाल, भला ए वीसोंही नाम रे ।
 वीसोंही राय उद्धारियो रे लाल, भला ए वीसुही धाम रे ॥ २
- वीसोंही गिरि मां जुजुआरे लाल, जिनसंगे जेह मुनीश रे ।
 और मुनि पण गिरे गिरे रे लाल, कद्या जिहां जेता मुनीस रे ॥ ३
- उद्धार इकवीसमो भलो रे लाल, पूर्यो शुगालचंद्र साह रे ।
 तैणे इकवीस नामै करी रे लाल, ए गिरि पूजो उछांह रे ॥ ४
- प्रथम समेत गिरि नाम छ रे लाल, तसुपर शिखर वीश रे ।
 तिण सुं इकवीस नाम एना रे लाल, मूल तो तीर्थ है वीस रे ॥ ५
- ए गिरि पूजो भावसुं रे लाल, टालो अशुभ गति दोय रे ।
 शुभ गति जे ते दोय लहे रे लाल, ए भेट्या गिरिराज रे ॥ ६
- एह समेत गिरि जात्रनो रे लाल, जो अमिलायी होय रे ।
 निलोभी समकित धरे रे लाल, पाळे छ छेहरी जो परे ॥ ७
- ए तीरथ एह काल में रे लाल, संकट चूरण आधार रे ।
 दिनकर सम तीरथ सिरे रे लाल, सिव अधिकारी सार रे ॥ ८
- इंद्र चंद्र दिणंद सेवता रे लाल, बली सेवे सुर कुमरी विशेष रे ।
 सुर नर मुनिवर संघ जी रे लाल, सुख उपजावे अशेष रे ॥ ९
- रवि सहु ग्रह गण मां वडो रे लाल, तारा गण चंद्र रे ।
 मंत्र मांहे नवपद वडो रे लाल, मूल नवकार आणंद रे ॥ १०
- गिरि सहु में मेरु वडो रे लाल, सहु नरपति मां राम रे ।
 चउगतिमां सिद्धि गति वडी रे लाल, सिरे सहु हंस पंखी माहिरे ॥ ११
- तिम सहु तीरथ मां सिरे रे लाल, तीरथ समेत गिरिद रे ।
 भेटो ए तीरथ भाव सुं रे लाल, जिम पामो भवि सुखकंद रे ॥ १२

शरै वैहि गर्ज शशी (१८३५) संवच्छेरे लाल,

माघ शुक्ल पक्ष दीह रे ।

थुणियो उद्धार रास भलो रे लाल, समेत शिखर नो पहर रे ॥ १३

दियो आदेश तपगच्छ पति रे लाल, चौमासो शिवपुरी किद्ध रे ।

संव आग्रहे एमैं कल्यो रे लाल, गुण समेत गिरि सिद्ध रे ॥ १४

तपगच्छ नायक गुण नीलो रे लाल, सहु गच्छपतिमां मोड रे ।

श्री विजय धर्म सूरि राज्य में रे लाल,

ए समेत शिखर गुण जोड़ रे ॥ १५

ते शुभ गच्छे सोभता रे लाल, गीतार्थ रूपरुचि राय रे ।

श्री गुरु वचन प्रभाव सुं रे लाल, ज्ञान भलो जस पाय रे ॥ १६

गुरु चरणांवुज सेवतां रे लाल, दयारुचि गुण गाय रे ।

भणे गुणे सुणे उद्धार ने रे लाल, तस घर नव निधि थाय रे ॥ १७

कलश

सुख सयल कारक दुरगति वारक, समेत शिखर गिरि मंडणो ।

उद्धार ए में सुपरे गायो, सुगति सुख होवे सौ गुणो ॥

जेह भवी सुणस्ये भणस्ये गुणस्ये, जस गृह लच्छी पूरणो ।

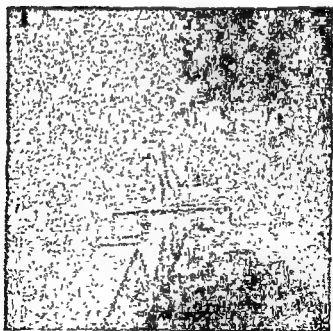
इम कहे कवीयण सुणो भवीयण, नित २ जस लहो सौ गुणो ॥ १८ ॥

इति समेत गिरि उद्धार रास । समेत शिखर माहात्म्य
अनुसार समाप्त ॥ (ग्रंथाग्र ८०० लगभग)

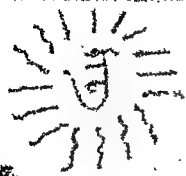
॥ श्रीरस्तु ॥ कल्याणमस्तु ॥

श्रीसमेतशिखर महातीर्थनुं प्राचीन जलमंदिर

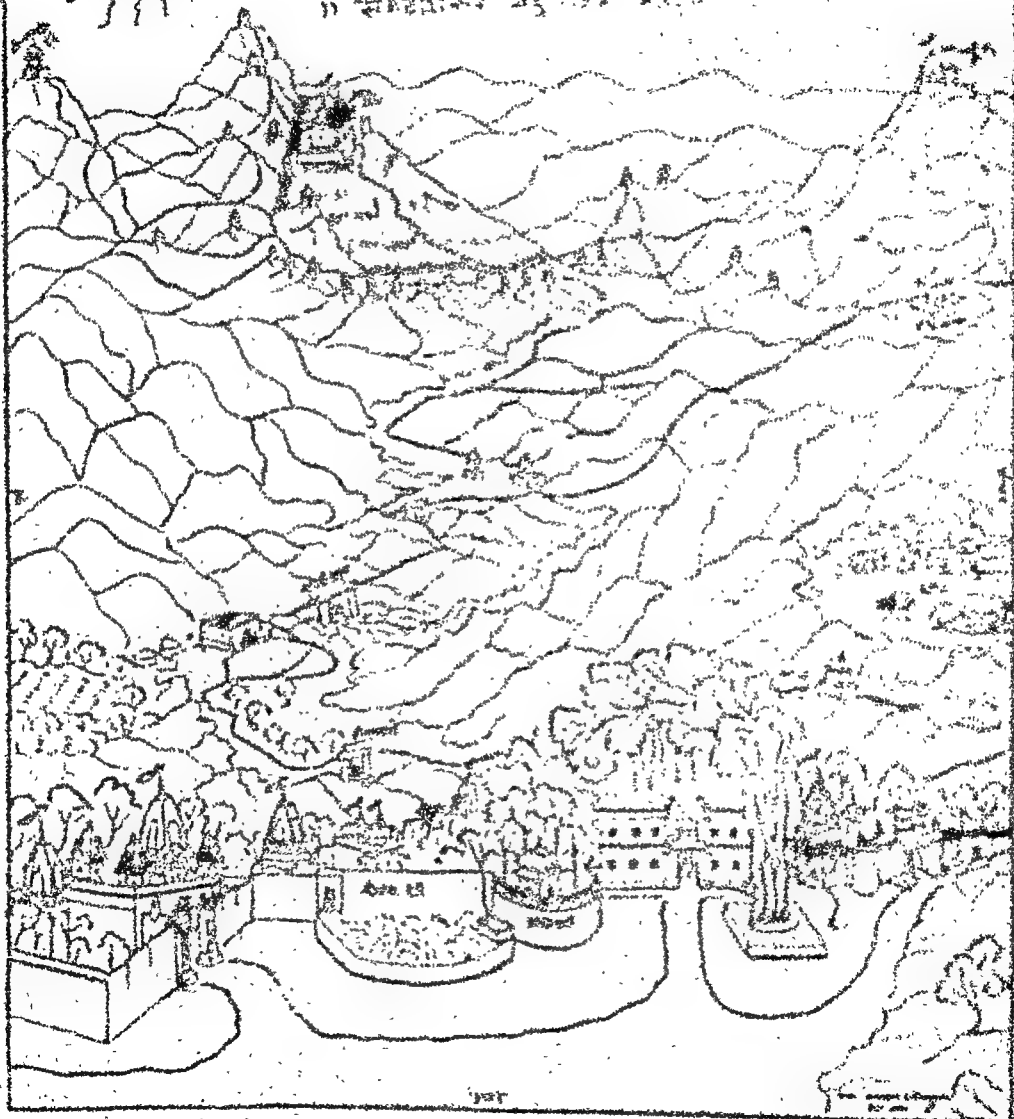

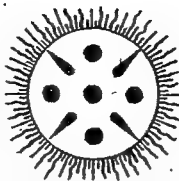
श्रीसमेतशिखर महातीर्थ—

॥ श्री समेतशिवर महातीर्थ ॥

॥ श्रीसमेशिवर महातीर्थ ॥

॥ वंदे वीरं श्रीचारित्रं ॥

श्री समेतशिखरजी तीर्थना रासनो
संक्षिप्त सार अने ऐतिहासिक
माहिती

छे.

पू. मुनि श्रीदर्शनविजयजी म. त्रिपुटी

शिखरजी तीर्थनी महत्ता

वर्तमान अवसर्पिणी कालमां चोवीस तीर्थकरो थया छे, तेमांथी
भ. ऋषभदेवजी दशहजार मुनिवरो साये ६ दिवसनं अनशन करी,
पर्यकासने अष्टापद पर्वत उपर पोष (माह) वद १३ ने दिवसे पूर्वाण्ह
कालमां मोक्षे गया. भ. वामुपूज्य स्वामी ६०० मुनिवरो साये
१ महिनानुं अनशन करी, काउस्सगमां अषाड शु. १४ ना दिवसे
वपोर पछी चम्पापुरी(मंदारहिल)मां मोक्षे गया.

भ. नेमिनाथजी ५३६ मुनिवरो साये १ महिनानुं अनशन
करी, पर्यकासने वेसी, गिरनार पर्वत उपर अषाड शु. ८ नी रातना
पूर्व भागमां मोक्षे गया. भ. महावीरस्वामी एकला वे उपवास (छट्)

કરી, સમોસરણમાં પર્યકાસને (કાર્તિક) આસો વદ ૦)) ની રાતે છેલ્લે પહોરે સર્વાર્થ સિદ્ધ મુહૂર્તમાં પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા. આ સિવાયના ૨૦ તીર્થકરો સમ્મેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા છે, તેમની સાથે અને તેમના પછી વીજા હજારો મુનિવરો સમ્મેતશિખર પહાડ ઉપર મોક્ષે ગયા છે.

આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ભારતમાં સમ્મેતશિખર ગિરિ મોટું સિદ્ધક્ષેત્ર તીર્થ છે. તેનું પ્રસિદ્ધ નામ સમ્મેતશિખર છે; પળ ૨૧ ટૂંકોના હિસાબે જુદાં જુદાં ૨૧ પળ નામ છે. તેનું અર્વાચીન નામ પારસનાથ (હિલ) પહાડ છે. જૈનાગમો, પંચાંગી, વસુદેવ હીંડી, ચંડવળ્ણ—મહાપુરિસ—ચરિયમ્, ત્રિષ્ટિ—શલાકા—પુરુષચરિત્ર, તીર્થકલ્પ તથા વીજા ચરિત્ર ગ્રંથોમાં તથા તીર્થમાલાઓમાં સમ્મેતશિખર તીર્થનાં ઉલ્લેખો અને વર્ણનો મળે છે. જૈન મુનિવરોએ તેના આધારે સમ્મેતશિખરના સ્વતંત્ર વર્ણનના ગ્રંથો પળ વનાવ્યા છે.

શિખરજી તીર્થની મહિમાના ગ્રંથો

૧. સમ્મેતશિખર માહાત્મ્ય—મહાવાદી આ. શ્રીદેવસૂરિ તથા તેમની શિષ્ય પરંપરાનો ઇતિહાસ “જૈન પરંપરાનો ઇતિહાસ” (પ્ર. ૪૧, પૃ. ૫૬૦ થી ૫૦૯)માં વિસ્તારથી આપ્યો છે, તેમાંની “નાગોરી તપાગચ્છની શાખા”માં ૪૮ મા પદ્ધતિ આ. રત્નશેખરસૂરિ થયા હતા. તેમનો સં. ૧૩૭૨ માં જન્મ, સં. ૧૩૮૫માં દીક્ષા, સં. ૧૪૦૦માં વિલાડામાં આચાર્યપદ અને સં. ૧૪૨૮ પછી સ્વર્ગવાસ યામ્યા હતા. તેમણે સ્વતંત્રગચ્છના આ. જિનપ્રભસૂરિ પાસે અમ્યાસ

क्यों हतो. तेमने “मिथ्यांधकार नभोमणि”नुं विरुद मल्युं हतुं. तेमणे सं. १४४७ मां गुणस्थानक्रमारोह स्वोपज्ञवृत्ति, “वीरंजय०” क्षेत्रसमास स्वोपज्ञवृत्ति, गुरुगुण-पट्त्रिंशत्-पट् त्रिंशिकावृत्ति, संवोध सत्तरी वृत्ति, सं. १४१८ मां सिरि सिरिवाल कहा, सिद्धचक्र लेखनविधि, दिनशुद्धि* दीपिका-गाथा १४४, छंदो रत्नावली अने पट् दर्शन समुच्चय वगैरे ग्रंथोंनी रचना करी हती. आचार्यश्रीए सं. १४०७ मां फिरोज-शाह तघलखने उपदेश आप्यो अने बादशाहे तेमने सं. १४१४ मां विविध फरमानो आप्यां हतां. आचार्यश्रीए १००० घरोंना माणसोने नवा जैन बनाव्या. आ. रत्नशेखरसूरिए आ सिवाय कोइ ग्रंथ बनाव्यानो उल्लेख मलतो नथी; पण खुशीनी बात छे के पं. रुपरुचिगणीना शिष्य पं. कवि दयारुचि गणीजी “समेतशिखर रास” (ढाल ५ गा. ४१) मां लखे छे के आ. रत्नशेखरसूरिए सं. १४००-पछी संस्कृतमां “समेतशिखर माहात्म्य ग्रं. १६०००” बनाव्युं हतुं, आजे आ माहात्म्य उपलब्ध नथी, साहित्य प्रेमीए विशेष सावचेत रही आ ग्रंथ शोधी काढवो जोइए.

२. समेतशिखर रास-तपागच्छना गीतार्थ पं. रुपरुचिगणीना शिष्य कवि पं. दयारुचिगणीए सं. १८३५ महा सु. ५ दिने शिव-पुरीमां श्रीपूज्यविजयधर्मसूरिना राज्यमां संवेगी पं. देवविजयगणिनी दोगवणी मुजब सम्मेतशिखर उद्धार रास (ढाल २१ ग्रं. ८५०)

* आ इतिहासना लेखके सं. १९८३ कार्तिक शुदि ५ना रोज मुंयईमां दिन शुद्धि दीपिकानी गुजराती “विश्वप्रभा” नामे टीका रची छे.

ની રચના કરી હતી. આ સર્વ મુનિવરોનો વિસ્તૃત પરિચય ૨૧ મા ઉદ્ધારના વર્ણન પ્રસંગે આવશે.

રાસનો સંક્ષિપ્ત સાર

પહેલો ઉદ્ધાર-વીજા તીર્થંકર શ્રી અજિતનાથજી સમેતશિખર પહાડની સિદ્ધવર ટૂંક ઉપર એકહજાર મુનિવરો સાથે પધારી, એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠસગ્ગ મુદ્રામાં અનશન કરી, ચૈ. શુ. ૫ દિને દિવસના પૂર્વ ભાગમાં મોક્ષે ગયા. ત્યારવાદ અયોધ્યા નગરીના ચક્રવર્તી સગરના પૌત્ર રાજા ભગીરથે આ. સગરસૂરિના ઉપદેશથી આ ટૂંક ઉપર મોટો જિન પ્રાસાદ તથા ૨૦ જિનાલયો વનાવી, તેમાં શ્રી અજિતનાથજી વગેરે ૨૦ તીર્થંકરોની ચૌમુખ પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. આ રીતે આ પહેલો ઉદ્ધાર થયો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧ અબજ, ૮૦ ક્રોડ, ૮૪ લાખ મુનિવરો મોક્ષે ગયા હતા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૩૨ ક્રોડ પૌષ્પોપવાસનું ફલ મળે છે. (જૂઓ ઢાલ ૧-૪)

વીજો ઉદ્ધાર-ત્રીજા તીર્થંકર શ્રી સંભવનાથપ્રભુ દત્તધવલ ટૂંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક માસનું અનશન કરી, કાઠસગ્ગ મુદ્રામાં ચૈત્ર શુ. ૫ દિને દિવસે વપોર પછી મોક્ષે ગયા. ત્યારવાદ હેમનગરના રાજા હેમદત્તે ગણધર શ્રી ચારુકના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો વીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને દત્તધવલ ટૂંક ઉપર મ. શ્રીસંભવનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ વનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧ કોડાકોડી, ૭૨ લાખ, ૪૨ હજાર

અને ૫૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી વેંતાલીશ લાખ પૌષ્ઠોપવાસનું ફલ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૫મી)

ત્રીજો ઉદ્ધાર—ચોથા તીર્થંકર શ્રી અભિનન્દનસ્વામી આનંદ ટૂંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠસંગ મુદ્રામાં વૈ. શુ. ૮ને દિવસના પૂર્વ ભાગમાં મોક્ષે ગયા. ધાતકાંલંકરના પુરણપુરના રત્નશેખર રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિન મંદિરોનો ત્રીજો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, અને આનંદ ટૂંક ઉપર શ્રી અભિનન્દન સ્વામીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૭૩ કોડાકોડી, ૭૦ ક્રોડ, ૧૭ લાખ, ૪૨ હજાર અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા છે. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી એક લાખ પૌષ્ઠોપવાસનું ફલ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૬ કડી ૧ થી ૯)

ચોથો ઉદ્ધાર—પાંચમા તીર્થંકર શ્રી સુમતિનાથ અચલગિરિ ટૂંક ઉપર ૧૦૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી કાઠસંગમાં રહી, વૈ. સુ. ૯ ના દિવસના પૂર્વ ભાગમાં મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ પદ્મનગર આનંદસેન રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ચોથો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, અને અચલ ટૂંક ઉપર શ્રી સુમતિનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧ કોડાકોડી, ૮૪ ક્રોડ, ૭૨ લાખ, ૮૧ હજાર અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી એક ક્રોડ પૌષ્ઠોપવાસનું ફલ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૬ ગા. ૧૦ થી ૨૦)

પાંચમો ઉદ્ધાર—છઠ્ઠા તીર્થંકર શ્રી પદ્મપ્રભુજી મોહનગિરિ ટૂંક ઉપર ૩૦૮ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠ-

સ્સગ્ગ મુદ્રામાં કા. વ. ૧૧ ના દિવસે વપોર પછી મોક્ષે ગયા તથા વંગાલના પ્રભાકર નગરના સુપ્રમ રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિન મંદિરોનો પાંચમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને મોહનગિરિ ટૂંક ઉપર શ્રી પદ્મપ્રભુજીનો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ વનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૯ ક્રોડ, ૮૭ લાખ, ૪૩ હજાર અને ૭૨૭ મુનિવરો મોક્ષે ગયા હતા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્ધોપવાસનું ફલ મળે છે. (જુઓ ઢા. ૬ ગા. ૨૧ થી ૩૩)

છટ્ટો ઉદ્ધાર—સાતમા તીર્થકર શ્રી સુપાર્શ્વનાથજી પ્રભાસ ટૂંક ઉપર ૫૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાનું ઉપવાસ કરી, કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રામાં મહા વ. ૭ ના દિવસે વપોર પહેલાં મોક્ષે ગયા તથા ઉદ્યોતક રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિન મંદિરોનો છટ્ટો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને પ્રભાસ ટૂંક ઉપર શ્રી સુપાર્શ્વનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ કરાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૪૯ કોડાકોડી, ૮૪ ક્રોડ, ૭૨ લાખ, ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા હતા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૩૨ ક્રોડ પૌષ્ધોપવાસનું ફલ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૭ ગા. ૧ થી ૨૪)

સાતમો ઉદ્ધાર—આઠમા તીર્થકર શ્રી ચંદ્રપ્રભુજી લલિતઘટ ટૂંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રામાં શ્રા. વ. ૭ દિવસે વપોર પહેલાં મોક્ષે ગયા તથા પુંડરીક નગરના રાજા લલિતદત્તે આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો સાતમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને લલિતઘટ ટૂંક ઉપર શ્રી ચંદ્રપ્રભુજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ વનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર ૮૪ અવજ, ૭૨ ક્રોડ, ૮૦ લાખ, ૪ હજાર અને ૫૫૫ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ

ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧૬ લાખ પૌષ્ઠોપવાસનું ફઠ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૭મી ગા. ૨૫ થી ૩૪)

આઠમો ઉદ્ધાર—નવમા તીર્થંકર શ્રી સુવિધિનાથ સુપ્રભગિરિ ટૂંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, પદ્માસને કાઠસગ્ગ મુદ્રામાં મા. શુ. ૯ ના દિવસે વપોર પછી મોક્ષે ગયા, તથા શ્રીપુર નગરના હેમપ્રમ રાજાએ આ તીર્થના સમસ્ત જિન-મંદિરોનો આઠમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને સુપ્રભગિરિ ઉપર શ્રી સુવિધિનાથનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૯ ક્રોડ, ૯ લાખ, ૭ હજાર અને ૭૮૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્ઠોપવાસનું ફઠ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૮ ગા. ૧ થી ૧૪)

નવમો ઉદ્ધાર—દશમા તીર્થંકર શ્રી શીતલનાથજી વિદ્યુતગિરિ ટૂંક ઉપર એક હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠસગ્ગ મુદ્રામાં ચૈત્ર વ. ૨ ના દિવસે વપોર પહેલાં મોક્ષે ગયા. ત્યારબાદ માલવાના મદિલપુર નગરના રાજા મેઘરથે આ તીર્થના સમસ્ત જિન મંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને વિદ્યુતગિરિ ટૂંક ઉપર શ્રી શીતલનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧૮ ક્રોડાકોડી, ૪ ક્રોડ, ૩૩ લાખ, ૪૨ હજાર અને ૯૦૫ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્ઠોપવાસનું ફઠ મળે છે. (જુઓ ઢાલ ૮ ગા. ૧૪ થી ૨૫)

દશમો ઉદ્ધાર—અગ્યારમા તીર્થંકર શ્રી શ્રેયાંસનાથજી સંકુલગિરિ ટૂંક ઉપર ૧૦૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી,

કાઠ્ઠસગ્ગ મુદ્રામાં આઘાદ કૃ. ૩ ને દિવસે વપોર પહેલાં મોક્ષે ગયા. ત્યારવાદ માલવાના વાલનગરના રાજા આનંદસેને આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો દશમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને સંકુલગિરિ ટૂંક ઉપર શ્રી શ્રેયાંસનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ વનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૬ કોડાકોડી, ૯૬ ક્રોડ, ૯૨ લાખ, ૮૯૥૥ હજાર અને ૫૪૨ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્પોપવાસનું ફળ મળે છે. [જુઓ ઢાલ ૮ ગા. ૨૬ થી ૩૭]

અગ્યારમો ઉદ્ધાર—તેરમા તીર્થંકર શ્રી વિમલનાથજી વિમલગિરિ ટૂંક ઉપર છ હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠ્ઠસગ્ગ મુદ્રામાં જેઠ વ. ૭ ની મધ્યરાત પહેલાં મોક્ષે ગયા. તથા પૂર્વમહાવિદેહના કનકાવતી નગરીના રાજા ચંદ્રશેખરે આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો અગ્યારમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને વિમલગિરિ ટૂંક ઉપર શ્રીવિમલનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ વનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧ ક્રોડ, ૭૬ લાખ, ૬ હજાર અને ૭૪૨ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્પોપવાસનું ફળ મળે છે. [જુઓ ઢાલ ૯ ગા. ૧ થી ૧૫]

બારમો ઉદ્ધાર—ચૌદમા તીર્થંકર શ્રી અનંતનાથજી સ્વયંભૂ ટૂંક ઉપર સાત હજાર મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠ્ઠસગ્ગ મુદ્રામાં ચૈ. સુ. ૫ ની રાતે મધ્યરાત પહેલાં મોક્ષે ગયા. તથા કૌશામ્બી નગરીના રાજા વાલસેને વિદ્યાચારણ મુનિના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો બારમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો, અને સ્વયંભૂ ટૂંક ઉપર શ્રી અનંતનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિનપ્રાસાદ વનાવ્યો.

આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯૬ કોડાકોડી, ૭૦ ક્રોડ, ૭૦ લાખ, ૭૦ હજાર અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્પોપવાસનું ફઠ મળે છે. [જુઓ ઢાલ ૯ ગા. ૧૬ થી ૫૧]

તેરમો ઉદ્ધાર—પંદરમા તીર્થંકર શ્રી ધર્મનાથજી દત્તવર ટૂંક ઉપર ૧૦૮ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, કાઠસ્તમ્બ મુદ્રામાં જેઠ સુ. ૫ ની મધ્યરાત પહેલાં મોક્ષે ગયા તથા પંજાવના શ્રીપુર નગરના રાજા મવદત્તે માસોપવાસી આ. ધર્મધોપસૂરિના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો તેરમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. અને ૨૦ જિનાલયમાં ૨૦ પ્રતિમા બેસાડી તથા દત્તવર ટૂંક ઉપર શ્રી ધર્મનાથજીનો નવો ચૌમુલ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧૯ કોડાકોડી, ૧૯ ક્રોડ, ૯ લાખ, ૯ હજાર અને ૭૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્પોપવાસનું ફઠ મળે છે. [જુઓ ઢાલ ૧૦. ગા. ૧ થી ૫૦]

ચૌદમો ઉદ્ધાર—સોલ્મા તીર્થંકર શ્રી શાન્તિનાથજી પ્રભાસ ટૂંક ઉપર ૯૦૦ મુનિવરો સાથે એક મહિનાનું અનશન કરી, પ્રભાસને વેંસી કાઠસ્તમ્બ મુદ્રામાં વે. વદ. ૧૩ની પહેલી રાતે મોક્ષે ગયા તથા મિત્રપુર નગરના રાજા મુદર્શને શ્રી ચક્રાયુષ ગણધરના ઉપદેશથી આ તીર્થના સમસ્ત જિનમંદિરોનો ચૌદમો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને પ્રભાસ ટૂંક ઉપર શ્રી શાન્તિનાથજીનો નવો ચૌમુલ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૯ કોડાકોડી, ૯ લાખ, ૯ હજાર અને ૯૯૯

શ્રી નમિનાથજીનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૧ કોડાકોડી ૪૫ લાખ ૪૯ હજાર અને ૯૦૦ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્ઠનું ફળ મળે છે. [જુઓ ઢાલ ૧૮ ગા. ૧૬ થી ૨૦]

વીશમો ઉદ્ધાર-ત્રેવીસમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથજી સુવર્ણભદ્ર ટૂંક ઉપર ૩૩ મુનિવરો સાથે એક મહિનાના ઉપવાસ કરી, સ્વહાસને કાઉસ્સંગ સુદ્રામાં શ્રા. સુ. ૮ ની રાતે પૂર્વ ભાગમાં મોક્ષે ગયા. ત્યારવાદ આનંદ દેશના ગંધપુર નગરના રાજા પ્રભસેને વીશ સ્થાનક તપ કરી આ. દિનકરસૂરિના ઉપદેશથી આ તીર્થનાં સમસ્ત જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને સુવર્ણભદ્ર ટૂંક ઉપર શ્રી પાર્શ્વનાથપ્રમુનો નવો ચૌમુખ જિન પ્રાસાદ બનાવ્યો. આ ટૂંક ઉપર કુલ ૨૪ લાખ મુનિવરો મોક્ષે ગયા. આ ટૂંકની યાત્રા કરવાથી ૧ ક્રોડ પૌષ્ઠોપવાસનું ફળ મળે છે. [જુઓ ઢા. ૧૯ ગા. ૨૨ થી ૨૪ અને ઢા. ૨૦ ગા. ૧ થી ૩૬]

સુવર્ણભદ્રગિરિ મહિમા-આ ટૂંક ઝંચી ટેકરી ઉપર છે, ઉપર મંદિરમાં જવા માટે ૮૦ પગથીઆ ચડવા પડે છે, આ ટૂંકનું વીંજું નામ મેઘાહંબર ટૂંક પગ મળે છે. અહીં ત્રેવીસમા તીર્થંકર મ. પાર્શ્વનાથ સૌથી છેલ્લા મોક્ષે ગયા છે તેથી આ તીર્થનું પ્રચલિત નામ પારસનાથ પહાડ પગ મળે છે. અહીં પોષ્ઠ ઓફિસનું નામ પારસનાથ છે અને રેલ્વે સ્ટેશન પગ પારસનાથ હીલ છે.

શિખરજી તીર્થે પ્રમુ મહાવીરની પથરામણી-ચૌવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીજી પાવાપુરીમાં મોક્ષે ગયા છે, પગ તેઓ છદ્મસ્થાવસ્થામાં શિખરજી તીર્થે પધાર્યા હોય એમ લાગે છે.

કેમકે મ. મહાવીરસ્વામીને કેવલજ્ઞાન સમ્મેતશિખર પહાડની પાસે ઋજુવાલુકા નદીના કાંઠે જમગામ પાસે થયું હતું. આ નદી સમ્મેત-શિખર પહાડની પાસે છે, નદીને કિનારે શાલ નામના મોટા મોટા વૃક્ષો છે. નદીને વન્ને કિનારે એકદમ એકાન્ત અને શાંત વાતાવરણ છે. આ નદીનું અસલી નામ ઋજુવાલુકા હતું પણ સરકારે રેલ્વે લાઇન કાઢી ત્યારે આ નદીના કિનારે બ્રાકર ગામ પાસે આ નદીની ઉપર રેલ્વે પુલ બાંધ્યો હતો અને નદીનું બીજું નામ પણ બ્રાકર નદી રાખ્યું હતું એટલે ઋજુવાલુકા નદીનું બીજું નામ બ્રાકર નદી પડ્યું છે.

મ. મહાવીર સ્વામીએ આ નદીના કાંઠે કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. અહીંથી પાવાપુરી ૧૨ યોજન થાય છે, આથી સંભવિત છે કે મ. મહાવીરસ્વામી પણ સમ્મેતશિખર પહાડના પ્રદેશમાં પધાર્યા હતા.

આથી જ બાવીસમા ઉદ્ધાર સમયે સમ્મેતશિખર ઉપર મ. મહાવીર સ્વામીની દેરી બની છે, તે ઉક્ત હિસાબે ઉચિત પણ છે.

તીર્થને નુકશાન - હીજરત

ઇતિહાસ કહે છે કે જૈનધર્મ વિક્રમની ૮ મી શતાબ્દીના અંત સુધી પૂર્વભારતમાં સર્વ રીતે ફાલ્યો ફૂલ્યો હતો, ૯ મી શતાબ્દીના પ્રારંભમાં તેમાં એકાએક ગड़બડ થઈ.

તે આ પ્રમાણે :—

શ્રી શંકરાચાર્ય વિ. સં. ૭૮૮ થી ૮૨૦ માં થયા છે, તેમણે જદ્વૈત સિદ્ધાન્ત સ્થાપી, બૌદ્ધ અને જૈનધર્મ ઉપર આક્રમણ કર્યું, તેમના દિગ્વિજય ગ્રંથમાં સ્પષ્ટ લખ્યું છે કે શંકરાચાર્યજીના અનુયાયીઓએ બીજા ધર્મવાલાઓ ઉપર અત્યાચાર ગુજાર્યો, ઘણા શ્રમણો ને કાપી

નાહ્યા, શ્રમણોના મંદિરોનો નાશ કર્યો અને અનેક રીતે નુકશાન પહોંચાડ્યું ।

બૌદ્ધો નવમી શતાબ્દીમાં ભારત છોડી પોતાના તીર્થો પ્રતિમાઓ એમજ છોડી ચાલ્યા ગયા, આ સંઘર્ષકાલમાં ત્યાંના જૈનોને પણ ઘણું વેઠવું પડ્યું છે, ત્યાંના જૈનોએ પૂર્વભારતનો ત્યાગ કર્યો, પોતાની વહાલી, મગધભૂમિનો ત્યાગ કર્યો, કલિંગદેશનો ત્યાગ કર્યો, તીર્થો છોડ્યાં, અને ત્યાંના ગૃહસ્થોએ જૈન ધર્મ છોડ્યો.

પુણ્યસિત્ત રાજા પછી આ વીજી ધર્મક્રાન્તિ થઈ છે, આ સમયે શંકરાચાર્યના અનુયાયીઓએ વદ્રી પાર્શ્વનાથ, જગન્નાથપુરી, કુમારગિરિ તથા ભુવનેશ્વર વગેરે જૈન તીર્થોને અને બૌદ્ધ ગયા વગેરે બૌદ્ધ તીર્થોને પોતાના કાવૂમાં લીધાં હતાં. જે આજ સુધી તેઓના હાથમાં છે; આ વિકટ પરિસ્થિતિમાં સુધારો થતાં જ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્યોએ ફરી ભારતમાં વિચરી, કુનેહથી ઘણા જૈન તીર્થોને પુનઃ હસ્તગત કરી લીધાં છે, જે આજે પણ શ્વેતામ્બર સંઘને આધીન છે ।

આ સમયે વંગાલના અસલી જૈનોને જાહેર રીતે જૈન ધર્મ છોડવો પડ્યો છે, જે જાતિ આજે શરાક તરીકે પ્રખ્યાત છે, નાગજાતિના જૈનો કે જે ભગવાન પાર્શ્વનાથના ઉપાસક હતા, તેઓ પણ આજે વીજા ધર્મમાં મળી ગયા છે, વંગાલ અને ઉત્તરભારતના ઘણા જૈનો હીજરત કરી મેવાડ તથા રજપૂતાનામાં આવી ગયા.

તે સમયના જૈનાચાર્યોએ જૈનોની તત્કાલીન વિષમ પરિસ્થિતિને પહોંચી વળવા માટે સૂચવેલી જહેમત ઉઠાવી છે, આ. પ્રદ્યુમ્નસુરિ તે માટે

ઘણીવાર ત્યાં પધાર્યા, મંગધદેશમાં પણ વિચર્યા છે તેમણે સાત વાર સમ્મેતશિખરની યાત્રા કરી છે, તેમના ઉપદેશથી પૂર્વદેશમાં ૧૭ નવાં જિનાલયો વન્યાં હતાં, ઘણા જીર્ણોદ્ધાર થયા હતા, અને ૧૧ શાલ-મળ્દારો સ્થપાયા હતા.

(જૈનપરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ ૧ પ્રક. ૩૨ પૃ. ૫૦૨ થી ૫૦૪)

સ્થાપનાં તીર્થ

પૂર્વ ભારતના જૈનો હીજરત કરી મધ્ય ભારત તથા પશ્ચિમ ભારતમાં ઇટલે કે મેવાડ, રાજપૂતાના, લાટ અને સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા. તેઓ પૂર્વ ભારતના તીર્થોની જિન પ્રતિમાઓને પોતાની સાથે લઈ આવ્યા, અને તેઓ જે જે તીર્થોની જિન પ્રતિમા હતી તે તે નામ સાથે સુમેલ સ્થાય તેવાં શહેરો અને તીર્થો સ્થાપી, તે તે પ્રતિમાઓને ત્યાં ત્યાં સ્થાપિત કરી હતી. આ રીતે મધ્ય ભારતમાં તથા પશ્ચિમ ભારતમાં તે તે નામનાં “સ્થાપના તીર્થો” વન્યા છે, તે આ પ્રમાણે—

નંદિવર્ધન રાજાણ ક્ષત્રિયકુંડ જન્મભૂમિમાં સ્થાપેલ મ. મહાવીર-સ્વામીની પ્રતિમા નાંદિયામાં, બ્રાહ્મણકુંડની જિન પ્રતિમા બ્રાહ્મણ-વાડામાં, મ. મહાવીરસ્વામી દીક્ષાના સ્થાને બે વર્ષ પછી ફરી પધાર્યા હતા, રાજા પૂર્ણપાલે દીક્ષાના ૬ વર્ષ વાદ ત્યાં ભગવાનની પ્રતિમા વેસાડી હતી, તે દીક્ષાભૂમિની વીરપ્રતિમા મુંડસ્થલમાં ઋજુવાલુકા જ્ઞાન ભૂમિની પ્રતિમા નાળામાં, પાવાપુરીની દીવાલીના નિર્વાણસ્થાનની વીર પ્રતિમા દિયાળામાં સુપુમીળી ગામ વહાર સીલાના ઉપસર્ગવાલી ભૂમિની વીર પ્રતિમા સંઢેરકમાં, ચમરોત્પાતની ભૂમિની વીરની પ્રતિમા માં અસ્થિનગર-વર્ધમાનપુરની શૂલપાળી

યક્ષાધિષ્ઠિત વીર ચરણપાદુકા વઢવાળ શહેરમાં, અને કોટિ વર્ષ નગરના કોટિકગચ્છ (ઉદયગિરિ) ની જિન પ્રતિમા કોટ્ચાર્કમાં—
 સ્વડાયતા વીજાપુરમાં સ્થાપિત કરવામાં આવી હતી, આથી સ્પષ્ટ છે કે નાંદિયા, નાળા, દિયાળા એ સૌ સ્થાપના તીર્થો છે, આથી જ લોક પ્રવાદ છે કે—

“નાળા-દિયાળા-ને નાંદિયા, મહાવીર સ્વામી વાંદીયા.”

(જુઓ ભાગ ૨ પ્રકૃ. ૩૭ પૃ. ૩૦૨ પ્રકૃ. ૪૨, પૃ. ૭૪૪

જુઓ ભાગ ૩ પ્રકૃ. ૪૫.)

આ ઇતિહાસ કહે છે કે આ સમયે મધ્ય ભારતમાં તથા પશ્ચિમ ભારતમાં શત્રુંજય, ગિરનાર, સાંચી કે સાંચોર મરુચ અને મુહરી વગેરે જૈન તીર્થો વિદ્યમાન તથા સુરક્ષિત હતા.

આ પ્રમાણે જૈનો હિજરત કરી તીર્થભૂમિ છોડી રાજપૂતાનામાં લાટમાં સૌરાષ્ટ્રમાં આવ્યા, અને તેઓએ પ્રાચીન તીર્થોને અહીં ફરી વસાવ્યાં, વનવા જોગ જે કે દિગમ્બર આચાર્યોએ પણ પૂર્વ ભારત છોડી, દક્ષિણમાં જઈ ત્યાં પોતાના તીર્થો પુનઃ સ્થાપ્યાં હશે.

શિખરજી મહાતીર્થનો ૨૧ મો ઉદ્ધાર

આ પ્રમાણે ઇતિહાસના અવલોકનથી જાણવા મળે છે કે—
 વનવાસીગચ્છના પૂ. આ. શ્રી યશોદેવસૂરિના પદ્ય પૂ. આ. પ્રદ્યુમ્ન-
 નવમી સદીના મધ્યભાગે સૂરિજીએ વારંવાર મગધદેશમાં વિહાર કર્યો
 છે, સાત વાર સમ્મેતશિખર તીર્થની યાત્રા કરી છે, તેમણે ઉપદેશ આપી
 પૂર્વદેશમાં ૧૭ તીર્થસ્થાનોમાં નૂતન જિનાલયો કરાવ્યાં છે, ઘણાં
 તીર્થોના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા છે, ૧૧ જૈન ગ્રંથ મળ્ડારો સ્થાપાવ્યા છે.

આશ્ચર્યની વાત છે કે વિક્રમની નવમી શતાબ્દીના પ્રારંભમાં સમ્મેતશિશ્વર મહાતીર્થ વગેરેમાં જિન પ્રસાદો ધર્માંધતાનો મોગ ચળ્યા અને ૫૭ શતાબ્દીના મધ્યમાં સમ્મેતશિશ્વર મહાતીર્થના શિશ્વરો ઉાર તથા બીજી ૧૭ તીર્થ મુનિઓમાં નિર્વાગ સ્તૂપો ત્રિનાઇયો ચળ્યાં, અને બીજાં તીર્થો વ્યવસ્થિત ચળ્યાં પટ્ટે સમ્મેતશિશ્વરનો ઇતિહાસ વિક્રમની નવમી સદી પછી ક્રમવદ્દ ઇતિહાસિક રૂપ છે છે, ઇમ કહીએ તો સ્વોદ્ધ નથી.

૫. આ ૦ પ્રધમ્નસુરિય સમ્મેતશિશ્વર મહાતીર્થ ઉપર જુદા જુદા ૨૦ સ્થાને નિર્વાગ સ્તૂપો સ્થાપાવ્યા હતા, પણ અમુક તીર્થકરનો અમુક ટેકરી ઉપર અમુક સ્થાને નિર્વાગમૂર્તિ સ્તૂપ છે. એવો સ્પષ્ટ રીતે નિર્ણય સાધનોના અભાવે કરી શક્યા ન હતા તથા નવમી શતાબ્દીના અંતે તેજ વનવાસીગચ્છના હેહા ઉપર વિહારી આ ૦ ત્રિમલ્લચંદ્રમૂર્તિ પૂર્વ દેશના મથુરા તીર્થ અને સમ્મેતશિશ્વર મહાતીર્થની સ્પર્શના કરવા ધર્મી વાર પધાર્યા હતા.

(આ સંબંધી વધુ દલીલો જિનપરંપરા ઇતિહાસ આ ૨ પ્રક. ૧૪ પૃ. ૫૪૬ માં છે.)

ત્યારપછી વડગચ્છ, વાદિદેવમૂર્તિગચ્છ, તપગચ્છ, રુદ્રપટ્ટી-ગચ્છ, સ્વરત્તરગચ્છ, અંચલગચ્છ, વિજયગચ્છ, વગેરે વિવિધગચ્છના આચાર્યો મુનિવરો આવક શ્રાવિકાઓ પૂર્વદેશનો તીર્થોની યાત્રાઓ કરી હતી. અને સાથેના કવિ મુનિવરો સમ્મેતશિશ્વર તીર્થમાલા, પૂર્વદેશ તીર્થમાલા, જૈન તીર્થમાલાઓ વગેરે સાહિત્ય સર્જ્યું છે.

આજે મુનિશ્રી સૌમાન્યવિજયજી મ. (સં ૧૭૪૭ મી

૧૭૬૩) પં. જયવિજયગણી પં. હંસસોમગણી, મુનિવિજયસાગર
વગેરેની બનાવેલી તીર્થમાલાઓ મળે છે, જેમાં ટૂંકાં અને સુંદર વર્ણન છે
કોઈ કોઈ વિદ્વાન સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થને શત્રુંજય
મહાતીર્થની સાથે પણ સરખાવે છે. તે આ પ્રમાણે—

સમેતાચલ શત્રુંજય તોલઈ,
સીમંધર જિણવર ઇસ ચોલઈ,
एह वयण कवि डोलई ॥ ૪૯ ॥

સીધા સાધુ અનંતા કોડી,
અષ્ટ કર્મ ઘન સાંકલ તોડી,
बंदुं वे कर जोडी,

સિદ્ધક્ષેત્ર જિણવર એ કહઈ,
પૂજી પ્રણમી યાસઈ રહઈ,

सुगति तणा सुख लहइ ॥ ૫૦ ॥

(પં. શ્રી જયવિજયગણીની સમ્મેતશિખર તીર્થમાલામાંથી—

પ્રાચીન તીર્થમાલા પૃ. ૨૮)

આ પછીનો ઇતિહાસ એમ કહે છે કે સામ્રાટ અકબરે જુલસી
સન ૩૭ ના પહિલા રવિવલ હોજરી મહિનાની ૭ તારીખે (ઇ. સ.
૧૫૯૨, વિ. સં. ૧૬૪૯ માં) જગદગુરુ આ. વિજયહીરજી—
રિજીને સમ્મેતશિખરજીનો પહાડ મેટ આપ્યો હતો, તેનું ફરમાન આ
રીતે મળે છે ।

“શ્વેતામ્બર આચાર્ય હીરવિજયમૂરિજી તથા તેમના શિષ્યો
જે પવિત્ર મનવાળા સાધુ પુરુષો છે, તેઓના દર્શનથી મને ઘણો આનંદ

ચયો છે. તેઓની માગણી છે કે અમારાં તોંથ સિદ્ધાચલજી, ગિરનારજી, તારંગાજી, કૈશરિયાનાથજી, આયુજી, રાજગૃહીના પાંચ પઢાડો, સમ્મેતશિખરજી વગેરે શ્વેતામ્બર તોંથસ્થાનો છે. તેમાં તથા તેની આસપાસની ભૂમિમાં કોઈ જાતની હિંસા થાય નહીં, એવો હુકમ કરવો જોઈએ. અમને આ માગણી વ્યાજવી લાગે છે. તપાસ કરતાં નક્કી થયું છે કે આ સ્થાનો શ્વેતામ્બર જૈનોનાં છે. હું આ સૌ સ્થાનો શ્વેતામ્બર આચાર્ય હીરવિંજયમૂરિને અર્પણ કરું છું. કે તેઓ ૫ પવિત્ર સ્થલોમાં શાન્તિયાં ઉપાસના કરે. આ સ્થાનો શ્વેતામ્બર સમાજનાં છે. તેઓની માલિકીવાલાં છે. ડ્યાં સુધી સૂર્ય ચંદ્ર તપે, ત્યાં સુધી આ ફરમાન જૈન શ્વેતામ્બર માટે અમર રહે. આ ફરમાનના અમલમાં કોઈએ દસ્તક કરવી નહીં.”

(જૈનપરંપરાનો ઇતિહાસ ભાગ ૨ જો પ્રક્રં ૪૦ પૃં ૪૮૭)

આ ફરમાનની મૂલ નકલ અમદાવાદમાં સમસ્ત શ્વેતામ્બર જૈન સંઘની પ્રતિનિધિ સંસ્થા “શેઠ આણંદજી કલ્યાણજી”ની પેઢી પાસે છે. (પ્રક્રં ૪૦ પૃં ૪૮૭)

અહીં સ્વાસ ધ્યાનમાં રાખ્યા લાયક વાત ૫ છે કે “ સમ્મેત શિખર તીર્થ શ્રીશંકરાચાર્યજીના ધર્મશાસનકાલમાં જૈનો પાસેથી ચુંટવી લેવાય છે, નહિશ્ચ થાય છે. ડ્યારે ઇસ્લામના ધર્મશાસનકાલમાં જૈનોને પાલું અપાય છે, સુરક્ષિત થને છે.”

વાદશાહ અહમદશાહે (ઈ. સ. ૧૭૪૮ થી ૧૭૬૪) ૫૫ મુશિદાવાદના શંક્ર મહતાવરાયને ઈ. સ. ૧૭૪૮ (વિ.સં.૧૮૦૫) માં જગન્નથેશ્વર પદ આપ્યું હતું. અને ઈ. સ. ૧૭૫૨ (વિ. સં.

૬૬ વિજયધર્મસૂરિ

મેઘાડના રૂપનગરમાં શા. ૦ પ્રેમચંદ ઓસવાળની પત્ની પાટમ-
દેવીની કુક્ષિએ જન્મ, ૧૮૦૩ મા. સુ. ૫ ઉદયપુરમાં આચાર્ય પદ,
સં ૧૮૦૯ માં કછોલીમાં મદારક પદ, અને સં. ૧૮૪૧ માં
મારવાડના વલ્હદ ગામમાં સ્વર્ગવાસ થયો હતો । તેઓ સાત વિરુદ્ધ
ના ધારક હતા.

વિજય દેવસૂરિ ગચ્છના મ. ૦ શ્રી વિજય ધર્મસૂરિ તથા
વિજયાનંદસૂરિ ગચ્છના મ. ૦ શ્રી વિજયલક્ષ્મીસૂરિ એ બન્ને
આચાર્યો નવા નગરમાં મળ્યા હતા. અને સાથે રહ્યા હતા. તથા જૈન
શાસનની ઘણી પ્રમાવના થઈ હતી, તેમણે સં. ૧૮૨૨ જે. સુ. ૧૧
બુધવારે તારંગા તીર્થમાં કોટિ શિલાની દેરીમાં મ. ૦ આદિનાથની ચરણ
પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી । તેમણે સં. ૧૮૨૫માં મહા શુ. ૫ ને રોજ
“શ્રી સમ્મેતશિખરમહાતીર્થ”માં જગતશેઠ મહેતાવચંદે તથાશેઠ લુશા-
લચંદે જીર્ણોદ્ધાર કોરલ જિનાલયોમાં ૨૦ તીર્થકરોની નિર્વાણ મૂર્તિના
ચોક્કસ સ્થાનો નક્કી કરાવી, તે તે સ્થાને ૨૦ તીર્થકરોની ૨૦ પાદુ-
કાઓની પ્રતિષ્ઠા કરી । જલ મંદિરમાં જિન પ્રતિમાઓ પથરાવી તથા
મધુવનમાં નવા જિન પ્રસાદોમાં શામલિયા પાર્શ્વનાથજી વગેરે જિન
પ્રતિમાઓની અંજનશલાકા તથા પ્રતિષ્ઠા કરી હતી.

તેમના ઉપદેશથી કચ્છના વાગડ પ્રાંતમાં કુમતિનો કદાપ્રહ શમ્યો, અને સં. ૧૮૨૭માં કચ્છ નેરશે માંસ મદિરાનો ત્યાગ કર્યો.

મેડતાના મંડારી મગવાનદાસે તેમનો નિર્વાણ મહોત્સવ કર્યો, અને વલ્લંદ શહેરમાં તેમની ચરણ પાદુકાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

પૂ. દેવવિજયગણી મં. ની ગુરુ પરંપરા

તપાગચ્છની શ્રમણ પરંપરામાં અનુક્રમે ૫૮ જગદગુરુ પૂ. ધા. શ્રી વિજયહીરસૂરિ ૫૯ મહોં કલ્યાણ વિજયજી ગણિવર ૬૦ મહોં લામવિજયજી ગણી ૬૧ પં. જિતવિજયજી ગણી ૬૨ પં. નય-વિજયજી ગણી ૬૩ શ્રત કેવલી મૂર્તિ મહોં યશોવિજય ગણિવર ૬૪ પંડિત ગુણવિજયજી ગણિ ૬૫ પં. કૈશરવિજયજી ગણી ૬૬ પં. વિનીત વિજય ગણી ૬૭ પં. દેવવિજયજી ગણિ અને ૬૮ પં. સુશાલવિજય ગણી થયા હતા.

પૂ. દેવવિજય ગણી પરિચય—વિદ્વાન હતા, અમોઘ ઉપદેશ શક્તિવાદી હતા. તેમણે સં. ૧૭૯૭માં આં. વં. અમાસને રોજ મહોપાધ્યાયજીની “યોગ દષ્ટિની સન્માય” લખી હતી, સં. ૧૮૨૧માં “અષ્ટ પ્રકારી પૂજા” બનાવી હતી. તે સમ્મેત શિશ્વરજીનો ઉદ્ધાર થાય, તેવી ઇચ્છા ધરાવતા હતા. તેમના ઉપદેશથી જગત શેઠ સુશાલ-ચંદ શેઠ સુશાલચંદ વગેરે મધુવનનાં ઘણા મહિના ગદી સમ્મેત શિશ્વર ઉપર ઉદ્ધાર કરાવ્યો, નવી દેરીઓ બનાવી જે જે સ્તૂપ હતા તેનાં મૂલ્લ સ્થાનો નક્કી કરી, ૨૦ તીર્થંકરોની ચરણ પાદુકાઓ પધરાવી હતી. તથા મધુવનમાં ૧૨, ૧૩ જિનાલયો બનાવ્યાં, અને મં. વિજયદેવસૂરિ પાસે સં. ૧૮૨૫ મહા સુદ ૫ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.

૬૮ પં. સુશાલ વિજયજી ગણિ—તે પરમ સંવેગી હતા, ઇતિહાસ પ્રેમી હતા । વિજયાનંદસૂરિ ગચ્છના એક વિદ્વાન મુનિવરે સં. ૧૮૦૬માં સુરતમાં મદ્ર. વિજય ઋદ્ધિ સૂરિ સ્વર્ગે ગયા ત્યાં સુધીની ગુજરાતી ભાષામાં ગદ્ય “ વીર વંશાવલી ” વનાવી હતી.

ત્યારવાદ કવિ વહાદુર દીપ વિજયજીએ સં. ૧૮૭૭માં મદ્ર૦ વિજય જિનેન્દ્ર સૂરિ અને મ૦ વિજય સમુદ્ર સૂરિની પાટ સુધીનો સૂતમાં “ સોદસ કુલ પટ્ટાવલી રાસ (પદ્ય) ” વનાવ્યો, તેમણે તેમાં (૧) વિજયદેવસૂરિ ગચ્છ તથા (૨) વિજયાનંદસૂરિ ગચ્છ એ બન્ને શાખાઓની પટ્ટાવલી આપી હતી । આથી તેમણે વન્ને ગચ્છો, સાગર ગચ્છ, વિજયરાજસૂરિ ગચ્છ (તપારત્ન શાખા) તપાગચ્છની લઘુ પોસાલ અને વડી પોસાલના ગીતાર્થોને આ રાસ વંચાવી આ રાસમાં તે સૌનાં મત્તાં લીધાં હતાં ।

પં. દેવ વિજયજી ગણિવરના શિષ્ય પં. સુશાલવિજયજી ગણિનું પળ તેમાં મતું છે.

પછી તો પં. સુશાલવિજય ગણિએ પળ ગુજરાતી ભાષામાં આ૦ વિજય દેવસૂરિ સંવની ગદ્ય પટ્ટાવલીઓ વનાવી હતી,

તેમણે (૧) સ. ૧૮૭૯ શ્રા૦વ. ૧૩ ના રોજ જાટવાડામાં મ૦ વિજય જિનેન્દ્રસૂરિ સુધીની અને પં. શ્રી સવાઈસાગરજીને મળવા માટે (૨) સં. ૧૮૮૯ જેઠ વદ ૧૩ શુક્રવારે સિરોહી નગરમાં મ૦ વિજય દેવેન્દ્રસૂરિ સુધીની એમ બે પટ્ટાવલિઓ વનાવી હતી. તેમણે

આ વીલી પદાવલીમાં ઘગો જરૂરી ઇતિહાસ આપ્યો છે,

કવિવર પં. દયારુચિ ગણિવર

ઇતિહાસકાર મુનિશ્રી પ્રતિષ્ઠાસોમ ગણિજી સં. ૧૫૨૪ના સોમ-
સીમાગય મહા કાવ્યમાં સર્ગ ૧૦ માં લખે છે, કે આ૦ શ્રી સોમ-
સુંદરસૂરિ ની આજ્ઞામાં તપાગચ્છની સુંદર, કીર્તિ, રાજ, શેખર,
નંદિ, સાગર, દેવ, મંડન, રત્ન, વિજય, જય, સમય, હંસ, વર્ધન,
કીર્તિ, સૂરિ, ભૂષણ, વીર, ભદ્ર, ધર્મ, ચંદ્ર, સિંહ, સેન, સોમ,
ચગેરે લગભગ ૫૦ થી વધુ શાસ્ત્રાઓના ૧૮૦૦ શ્રમણો હતા,

શાસ્ત્રાઓ વિક્રમની ૧૯મી સદિ ચાલુ રહી હતી,

તપાગચ્છના નાયકો, ગીતાર્થોની સમ્મતિથી તથા શાસન દેવના
સંકેતથી નાયક પદને યોગ્ય જે મુનિ હોય તેને મનોનોત્ત કરી પોતાની
પાટે નવા ગચ્છ નાયક બનાવવા હતા ।

પં રૂપરુચિ ગણી અને પં. દયા રુચિ ગણી તપાગચ્છની રુચિ
શાસ્ત્રાના ગીતાર્થ મુનિવરો હતા । પં. દયા રુચિ ગણીએ ગચ્છ નાયક
મ૦ વિજયધર્મ સૂરિની આજ્ઞા થવાથી પં. દેવ વિજય ગણીએ આપેલ
વર્ણનના આધારે, સં. ૧૮૩૫માં મહા સુદ ૫ દિને શિવપુરીમાં
“ સમ્મેત શિવર રાસ, ઢાલ ૨૧ ગ્રં. ૮૦૧ બનાવ્યો હતો ।

૨૧ ઉદ્ધારક કોળ ?

કવિ પં. દયારુચિ ગણી સમ્મેત શિવર રાસમાં લખે છે કે
જેસલમેરના શેઠ મૂલચંદના પુત્ર શેઠ સુગાલચંદે સં. ૧૮૨૫ના
મહા સુદ ૫ દિને ૨૧મો ઉદ્ધાર કરાવ્યો અને મ૦ શ્રી વિજયધર્મસૂરિના
દ્વારે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. ” (જૂઓ ઢાલ ૨૦ ગા. ૧૦.)

પરંતુ સમ્મેતશિશ્વર ઉપર ભગવાન અજિતનાથની ચરણ પાદુકા ઉપર લખેલ છે કે સં. ૧૮૨૫માં મહા સુ. ૨ ગુરુવારે શા. ખુશાલ-ચંદે અજિતનાથની ચરણ પાદુકા કરાવી.

આ ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે શિશ્વરજીનો જીર્ણોદ્ધાર પણ શેઠ ખુશાલચંદે કરાવ્યો હોય । પણ રાસના ઉલ્લેખ પ્રમાણે શેઠ સુગા-લચંદે શિશ્વરજીના જીર્ણોદ્ધાર કરાવનાર છે આ ગુંચનો ઉકેલ કરવા માટે જગત્શેઠની વંશવાલી ટુંકમાં જાણવી જરૂરની છે, તે આ પ્રમાણે

(૧) શા. હીરાચંદ-તેણે નાગોરથી પટણા જઈ, ત્યાં પેઢી ખોલી । તેને ૭ પુત્રો હતા, અને ૬ ધનાવાઈ પુત્રી હતી । શેઠ ૭ પુત્રો માટે સાત વ્યાપારી પેઢીઓ ખોલી હતી ।

(૨) શેઠ માણેકચંદ-તે શા. હીરાચંદનો સૌથી નાનો પુત્ર હતો । પિતાએ તેને ઢાકાની પેઢી આપી હતી, તે અને નવાબ મુર્શિદખાં વન્ને મિત્રો બન્યા, શેઠ મુર્શિદાબાદમાં નિવાસ કર્યો, અને નવાબ મુર્શિદખાંની સમ્મતિથી મહિમાપુરમાં ટંકશાલ બનાવી । ઢિલ્લીના બાદશાહ ફરુખશયરે (ઈ. સ. ૧૭૧૩ થી ૧૭૧૯) ઈ. સ. ૧૭૧૫ (વિ. સં. ૧૭૭૧) માં શેઠ માણેકચંદને નવાબના આગ્રહથી નગરશેઠની પદવી આપી, તેનું ફરમાન લખી આપ્યું । જગત્શેઠના વંશનો આ આદિપુરુષ છે. તે ઈ. સ. ૧૭૨૨ (વિ. સં. ૧૭૭૮)માં મહિમાપુરમાં મરણ પામ્યો. તેનો સ્મૃતિસ્તંભ ગયા વાગમાં બન્યો હતો, તેને કંઈ સંતાન ન હતું ।

(૩) જગત્શેઠ ફતેહચંદ તે ધનાવાઈનો પુત્ર હતો ઢિલ્લીની

જગતશેઠની પેઢીનો મુનિમ હતો, તે મામાને સ્થોળે આવ્યો । વાદશાહ અહમદે (ઈ. સ. ૧૭૧૧ થી ૧૭૪૮) તેને જુલસી સન્ ૪ ઇ. સ. ૧૭૨૨ કે ૧૭૨૪ માં (વિ. સં. ૧૭૮૦) માં જગતશેઠની પદવી આપી, શિરપાવ આવ્યો, મહોર આપી, અને ફરમાન લખી આવ્યું । આ સમયે જગતશેઠ હિંદમાં ધનકુચેર કહેવાતો હતો । તે ઇ. સં. ૧૭૪૪ (વિ. સં. ૧૮૦૦) માં મરણ પામ્યો । તેને ત્રણ પુત્રો હતા, તે સૌ ઇ. સ. ૧૭૪૪ (વિ. સં. ૧૮૦૦) પહેલાં મરણ પામ્યા હતા ।

તેને મહેતાવચંદ મયાચંદ અને સ્વરૂપચંદ એમ ૩ પૌત્રો હતા ।

જગતશેઠ મહેતાવચંદ

જગતવેઠ ફતેહચંદની ગાદીએ બેઠો તે વહુ બુદ્ધિશાલી હતો, રાજતંત્રનો જાણકાર હતો ।

આ સમયે દિલ્લીના વાદશાહ અહમદશાહ (ઈ. સ. ૧૭૪૮થી ૧૭૫૪) (વિ. સં. ૧૮૦૫ વૈ. સુ. ૪થી સં. ૧૮૧૧ જે. શુ. ૧૨) હતો, તેણે જુલસી સન્ ૧, જિલ્લાદ મહિનાની મીતી ૨ને રોજ એટલે ઇ. સ. ૧૭૪૮માં વિ. સં. ૧૮૦૫ના વૈશાખ મહિનામાં શેઠ મહેતાવચંદને શેઠની પદવી આપી, તથા જુલસી સન્ ૧ જિલ્લાદ મહિનાની મીતી ૨૭ને રોજ એટલે ઇ. સ. ૧૭૪૮માં વિ. સં. ૧૮૦૫ના જેઠ મહિનામાં શેઠ મહેતાવચંદને જગતશેઠની પદવી અને શેઠ સ્વરૂપચંદને મહારાજાની પદવી આપી, તેનું ફરમાન લખી આવ્યું । તથા સિરાજ ઉદ્દૌલ્લાને આજ દિવસે વંગાલનો નવાબ બનાવ્યો ।

વાદશાહ અહમદે જુલસી સન્ ૫ ઇ. સ. ૧૭૫૨ (વિ. સં. ૧૮૦૯) માં જગતશેઠને મધુવન, કોઠી, જયપાર નાહું, પ્રાચીન નાહું,

सीजलहरी कुंड, पारसनाथ तलाटी वच्चे ३०१ बीघा पारसनाथ पहाड भेट आप्यो ।

तथा बादशाह जहांगीरनो बीजा पुत्र बादशाह आलमगिर याने अबुअलीखाने (ई. स. १७५४थी १७५९) बहादुरे ई. स. १७५५मां (वि. सं. १८११ जे. सु. १२थी सं. १८१६ महा. सु. १०) मां पालगंज "पारसनाथ पहाड"ने करमुक्त जाहेर कयो, एटले वेठ, वेरो, लगान, जमान वगैरे माफ कयो।

जगत्शेठनी भावना हतो, के सम्मैत शिखर तीर्थनो मोटो उद्धार करवो ।

एवामां तपगच्छना पं. देव विजयगणी सम्मैत शिखर तीर्थ पधार्या, तेमना उपदेशथी जगत्शेठनी भावना बची, के सम्मैतशिखर तीर्थनो मोटो उद्धार करवो । आथी तेमणे पोताना ७ पुत्रो तथा तेना सकल परिवारने त्यां बोलाव्या । अने सौनी सम्मतिथी सम्मैतशिखरनो जीर्णोद्धार, मधुवनमां नवी कोठी, अने नवा जिनालयो बनाववानो निर्णय कयो । अने जेसलमेरनी पेढीना वफादार मुनिम भूलचंदजी, पोताना चोथा पुत्र सुगालचंदने आ उद्धारनुं काम सुप्रत कयुं ।

बादशाह आलम(बीजा)ए. पण पारसनाथ पहाडने करमुक्त जाहेर कयो, एटले वेठ वेरो जकात मुंठका वेरो माफ कयो । शेठ सुगालचंद जेसलमेरनी गादीए हतो । शेठ भूलचंदजी सुगालचंद उपर पुत्र जेवुं वात्सल्य राखता हता, आथी सौ कोइ मानता के ते बन्ने पिता पुत्र हरो ।

જગત્શેઠ મહેતાવરાયને ૧ સુશાલચંદ ૨ ગુલાવચંદ ૩ સમીરચંદ અને ૪ સુગલચંદ (સુલલાલ) તથા મહારાજા સ્વરૂપચંદને ૧ ઉદયચંદ ૨ અમયચંદ અને ૩ મિહીરચંદ પુત્રો હતા ।

પૂ. જગત્શેઠ સુશાલચંદ-બાલક

સુશાલચંદ અને ઉદયચંદ હિમ્મતવાલા હતા. તેમણે બાદશાહી ત્રાસમાં ઘગીવાર હુંટાઈ જવાથી ધન ન હોવા છતાં કુટુંબરક્ષાનું કામ માથે ઉપાડ્યું હતું, અને સાથોસાથ સમ્મેતશિસ્તરજીના જીર્ણોદ્ધારનું કામ પણ ચાલું રાખ્યું હતું.

સમ્મેતશિસ્તરજી મહાતીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર

શેઠ સુશાલચંદને તીવ્ર ભાવના હતી કે સમ્મેતશિસ્તરની ટેકરીઓ ઉપર ૨૦ તીર્થંકરોની નિર્વાણ મૂર્તિની સ્પષ્ટ જાણ મેલવી, ત્યાં ત્યાં ૨૦ દેરીઓ બનાવવી । જગત્શેઠ આ ભાવનાથી અવાર નવાર દ્વાથી ઉપર વેસી સમ્મેતશિસ્તર આવતા હતા । અંતે તેણે પં. દેવવ્રિજયજીના કહેલાં મુજબ અટ્ટમ તપ કરી પદ્માવતીનો જાપ કર્યો, અને તે દેવીજી બતાવેલ સંકેત મુજબ કેસરના સાથિયાના સ્થાને નિર્વાણ મૂર્તિ, તથા આંકડાના સંકેત મુજબ તે તે તીર્થંકરોના નિર્વાણ સ્થાનો નક્કી કરી, ત્યાં ચોતરો, સ્તૂપ, ચરણ પાદુકાઓ અને તેની ઉપર દેરીઓ બનાવી । તથા ઉપર જલમંદિરમાં ઘણી નવી જિન પ્રતિમાઓ બનાવી પધરાવી ।

શેઠ સુશાલચંદ અને તેના માઈ શેઠ સુગલચંદે વિ. સં. ૧૮૨૫ (ઈ. સ. ૧૭૬૮) મહા સુદ ૫ દિને તપાગચ્છના મં. વિજયધર્મસુરિ પાસે તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી । તે તે ચરણપાદુકાઓ

તથા જિન પ્રતિમાઓ ઉપર આ ત્રણેનાં નામ સ્તોત્રાયાં હતાં । તે શેઠના વંધુઓએ નીચે મધુવનમાં એક મોટી કોઠી, ધર્મશાળા બનાવી, તેમાં મોટા ૭ જિનપ્રાસાદ બનાવ્યા, તેની ચોરે ત્રાજુ કિલ્લા બનાવ્યો, અને તે જિનપ્રાસાદોમાં ભગવાન જ્ઞાનલોચના પાર્શ્વનાથજીની જિન પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી । કોઠીની બહાર સમ્મેતશિશ્વરજી પહાડની સ્થાપનાવાળું ક્ષેત્રપાલ ભોમિયાજીનું મંદિર બનાવ્યું । યાત્રિકો તે ભોમિયાજીની મદદ માંગી, પહાડ ઉપર યાત્રા કરવા જાય છે ।

તે શેઠ વંધુઓ મધુવનના જિનાલયમાં જગત્શેઠ મહેતાવચંદ અને મહારાજા સ્વરૂપચંદની ભક્તમુદ્રામાં પાપળમૂર્તિઓ બનાવી વેસાડો હતી । આ વન્ને મૂર્તિઓ આજે મળતી નથી । પણ એક મહારાજા સ્વરૂપચંદની સં. ૧૮૭૩ ઇ. સ. ૧૮૧૬ની મૂર્તિ દિગમ્બરોના મંદિરમાં વિદ્યમાન છે । સમ્ભવ છે કે ઉક્ત વન્ને મૂર્તિઓ ન રહેવાથી પછીના કોઈ જગત્શેઠ હરસચંદે આ મૂર્તિ બનાવી હોય ? ।

જગત્શેઠ સમ્મેતશિશ્વરજી તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરી તીર્થ તથા શ્વેતામ્બર કોઠી શ્વેતામ્બર જૈન સંઘને સોંપ્યા, ત્યારથી તેનો વહીવટ શ્વેતામ્બર જૈનોનાં હાથમાં છે ।

શેઠ પહાડની થેટ મઠેલી જમીન પોતાના કવજામાં રાખી હતી, શેઠ સુશાલચંદ અને શેઠ સુરવલાલે નિર્વાણભૂમિના ચોક્કસ સ્થાન અંગેની ગુંચ મટાડી, તેઓની એ જૈન શાસનની સદા અમર બની રહે એવી ભક્તિ છે.

જગત્શેઠ સુશાલચંદ વિ. સં. ૧૮૪૦ ઇ. સ. ૧૭૮૪માં

મરણ પામ્યા. તેણે શેઠ સમીરચંદના વાલક (પુત્ર) હરસચંદને પોતાને સ્થોળે લીધો હતો ।

તેના મરણ બાદ મુશિંદાવાદનગર નવાવવંશ, નાજિમવંશ, જગત્-શેઠવંશ તથા ગવર્નર જનરલ લોર્ડ વૉરન્ હેસ્ટિંગે, એ સૌનુ ધામે ધોમે પતન થયું હતું ।

૬ શેઠ હરસચંદ-આ શેઠને ગવર્નર જનરલ વૉરન્ હેસ્ટિંગે વિ. સં. ૧૭૮૪માં જગત્શેઠની પદવી આપી ત્યાર પછી લોર્ડ કર્નેવોલિ (ઈ. ૧૭૮૬થી ૧૭૯૩)ના વસૂલતમાં જમીનદારોના હક્ક નક્કી કરવાની વ્યવસ્થામાં પારસનાથ પઢાડની જમીન પાલંગાંજના રાજ્યમાં દાખલ થઈ ગઈ, પણ શેઠ હરસચંદે તે તરફ સ્વાસ ધ્યાન આપ્યું નહીં ।

૭ જગત્શેઠ ઇન્દ્રચંદ્ર તેઓને વિષ્ણુચંદ્ર (કૃષ્ણચંદ્ર) એમ બે ભાઈ હતા । તે ઇન્દ્રને પોતાનો માગ વહેંચી જુદા પડ્યા । બ્રિટિશ સરકારે શેઠ ઇન્દ્રચંદ્રને વિવાહના અવસરે સ્થેલત આપી અને પછી જગત્શેઠની પદવી આપી હતી ।

બ્રિટિશ સરકારે મહારાજા સ્વરૂપચંદના પુત્ર શેઠ ઉદારચંદ (ઉદાત્તચંદ) ને મહારાજાની પદવી આપી । આ અવસરે એક અબ્જાધિપતિ મુસલમાન સમ્રાટ જગત્શેઠ પદવીની માંગણી કરી હતી, પણ ગવર્નર જનરલે પરીક્ષા કરી હતી તો શેઠ હરસચંદનો જે ગર્મ-શ્રીમંતાઈ, ઉદારતા, અને દાનવીરતા હતી, તે તો ઉક્ત અબ્જાધિપતિમાં જોવા ન મળી । બ્રિટિશ સરકારે ત્યાર બાદ કોઈને પણ જગત્શેઠ

પદવી ન આપવી એવું નક્કી કર્યું । એટલે શેઠ ઇન્દ્રચંદ તે છેલ્લો જગત્શેઠ હતો ।

(૮) શેઠ ગોવિંદચંદ-બ્રિટિશ સરકારે તેને ઈ. સ. ૧૮૪૩ થી ૧૨૦૦ રૂપિયાનો માસિક સ્વર્ચ (પેન્શન) વાંધી આપ્યો હતો । તે ઈ. સ. ૧૮૬૨ વિ. સ. ૧૧૧૯માં મરણ પામ્યો, આથી બ્રિટિશ સરકારે તેની પત્ની રાણી પ્રાણકુમારીને ૩૦૦ રૂપિયાનો માસિક સ્વર્ચ વાંધી આપ્યો હતો । બ્રિટિશ સરકાર તરફથી જગત્શેઠના વંશજોને આ છેલ્લું (પેન્શન) વર્ષાસન હતું ।

(૯) શેઠ ગુલાવચંદ-બ્રિટિશ સરકારે રાણી પ્રાણકુમારીના કહેવાથી શેઠ ગુલાવચંદને ૫૦૦૦ રૂપિયા આવી નવો બંગલો કરાવો આપ્યો હતો ।

(૧૦) શેઠ ફતેહચંદ શ્રી નિશિલરાય B. L. તથા ઉપેન્દ્રનાથ મહાચાર્યે વંગાલી સંવત ૧૩૧૯માં વંગાલી ભાષામાં “જગત્શેઠ” પુસ્તક બનાવી પ્રકાશિત કર્યું હતું, બ્રિટિશ સરકારે તેને જત કરાવ્યું હતું । તે પુસ્તક શેઠ ફતેહચંદની પાસેથી વાંચવા મળ્યું હતું । અમે તેના આધારે પ્રસ્તુત જગત્શેઠના વંશનો ઇતિહાસ લખ્યો છે ।

(૧૧) શેઠ સૌભાગ્યચંદજી જે આજે વિદ્યમાન છે ।

ઉદ્ધારક બન્યુઓ ।

આ પ્રમાણે જગત્શેઠના વંશના ઇતિહાસથી સ્પષ્ટ છે કે જગત્શેઠ શુશાલચંદ અને તેનો નાનો માઈ સુગનચંદ બન્નેજ સં. ૧૮૨૫ મહા સુદ ૫ ના સમેતશિખર તીર્થનો મોટો ઉદ્ધાર કરનારા છે ।

શેઠ સુગનચંદ્ર જેસલમેરની પેઢીએ રહતો હતો, અને તેણે જ પોતાની દેસરેસમાં ઉદ્ધારનું સમસ્ત કાર્ય કોલ છે.

આથી ઉદ્ધારક કોણ ? એનો નિર્ણય કરવામાં કોઈ જાતનો વિશ્રમ રહેતો નથી ।

તે માઈઓએજ મધુવનમાં કોઠી, જિનાલયો, કિલ્લો તથા, મોમિયાજીનું મંદિર વગેરે વનાઝ્યાં હતાં રાસકાર પં૦ દયારુચિ ગણી.

મધુવનને સમ્મેતશિસ્ત્ર તીર્થની એક ટૂંક માને છે, અને આ ઉદ્ધાર ને ૨૧ મો મોટો ઉદ્ધાર ગતાવે છે । એ ખાસ નોંધપાત્ર ઘટના છે, પણ

ચમત્કાર—

સં૦ ૧૮૨૫ માં સમ્મેતશિસ્ત્ર મહાતીર્થમાં ચરણ સ્થાનો નક્કી થયાં, મોટી પ્રતિષ્ઠા થઈ, અને મોમિયાજીની સ્થાપના થઈ, પછી તો આ મહાતીર્થનું મહાત્મ્ય ખુબજ વધવા લાગ્યું હતું.

ત્યાર બાદ અહીં વિવિધ ચમત્કારી ઘટનાઓ બન્યા કરે છે, તેમાંની એક વે ઘટના અહીં આપું છું.

પહેલી ઘટના—સુરતના શેઠ કચરા કીકા પટ્ટણીએ પરમ અધ્યાત્મી શ્રી દેવચંદ્રજી મહારાજના ઉપદેશથી સમ્મેતશિસ્ત્રજી મહાતીર્થનો યાત્રા સંઘ કાઢ્યો, તેણે અમદાવાદના શામલાની પોઠના શેઠ લાલચંદના ૨૦ વર્ષના પુત્ર અને પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજી મ૦ ના વિદ્યાર્થી પૂંજાશાહને પૂ. શ્રી દેવચંદ્રજી મ૦ની આજ્ઞાથી રસ્તામાં ધર્મ વિધિ કરાવવા માટે સાથે લીધો.

સંઘ સમ્મેતશિસ્ત્ર આવ્યો, પાલંગજના રાજાએ સંઘને સમ્મેતશિસ્ત્ર ઉપર ચઢવાની મના કરી ત્યારે જગત્શેઠ ખુશાલચંદ જે દેવ વની તીર્થની રસ્તવાલી કરતા હતા, તેમણે પૂંજાશાહને સ્વપ્નમાં આવી,

તેના મુલેથી યાત્રાવંચની વાત જાણી પૂંજાશાહને નંદીશ્વર, સીમંધર સ્વામી
નું સમવસરણ, વગેરેની યાત્રાઓ કરાવી. અને સમ્મેતશિસ્તરજીની યાત્રા
ખુલ્લી મુકાવી. અને સંઘને યાત્રા કરાવી હતી. પૂંજાશાહ ત્યાર વાદ
ઘણી યાત્રાઓ કરી, પાછા આવી, સુરત થઈ અમદાવાદ આવ્યા. તેણે
પં. સત્યવિજયગણીના શિષ્ય પં. જિનવિજયજી થ. પાસે સં.
૧૭૯૬ ના વૈ. સુ. ૬ ને રોજ દીક્ષા લીધી. ગુરુજી તેનું નામ સુનિ
ઉત્તમવિજયજી રાખ્યું. જે પંચાસ વની, સં. ૧૮૨૭ મહા. સુ. ૮
રોજ અમદાવાદમાં સ્વર્ગે ગયા હતા. (જુઓ—પં. પદ્મવિજયજી જી સં.
૧૮૨૮ માં રચેલ પં. ઉત્તમવિજયગણિ રાસ)

અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રચારક મંડલની જૈન ઐતિહાસિક રાસ માલા
ભાગ ૧ પૃ. ૧૫૪ થી ૧૭૧)

બીજી ઘટના—અમારા ઉપદેશથી સં. ૧૯૮૯ના વૈ. સુ. ૧૧
ને રોજ મેરઠ જિલ્લાના સરધના ગામમાં દશા અગ્રવાલના ૩૫ ધરો
શ્રે. જૈન વન્યાં હતા. આ સૌમાં મુખ્ય હતા, શા, મુત્તાલાલજી સીંધલ
તેણે દરેક ધરોને સમજાવ્યા. અને અમારી સાથે જુદા જુદા ગામોમાં
ફરી પોતાની જ્ઞાતિના લઘુભંગ ૩૥ હજાર આઠ વહનોને શ્રે. જૈન વના-
વ્યા હતા. તે જૈન ધર્મના અત્યંતરાગી હતા, તે એકવાર સરધાના
ના દિ. જૈનોની સાથે “ સમ્મેતશિસ્તરજી તીર્થ ”ની યાત્રાએ ગયો હતો.

તેને શ્રે. યાત્રાવિધિનું જ્ઞાન હતું નહીં, તેથી તેને સાથીદારી કરે
તે મુજબ જ કરવાનું હતું.

તે સૌ રાતે મધુવનમાં દિ. કોઠીમાં સુઈ રહ્યા, સવારે વહેલા
ઊઠી પહાડ પર ચઢવા લાગ્યા.

चड़वाना रस्तामां न कोइ रट्टी गयो हट्टे, तेनां मुन्नालालनो पग लपस्यो, ते पडोगयो अने तेना शरीर तथा कपडां बगड्यां । साथ वालाओ तेने मुक्की आगळ बधी गया । दोठ मुन्नालालजीने विचार थयो के अशुचि शरीर अशुद्ध कपड़े यात्रा कराव नहीं । तो क्यांक स्नान करी पवित्र यह उपर चहुं तो सारुं ! ते पाणी नाटे पहाडनां पगडंडीं रस्ते जालया लाग्यो तेने रस्तामां जेक जटाघारी योगी मन्यो.

योगीअ कहुं मुन्ना ! (वेटा !) आगळ अइश मा ! रस्तामां बाध वेटो छे, आ पासैना रस्ते जा । त्यां तने पाणी मलशे, स्नान करीने पडी उपर चढ़जे ।

मुन्नालाल जोगुं, के सामे बाध वेटो हतो. ते योगीना कह्या मुन्ना पासैना रस्ते गयो. त्यां पाणीनो पायायां अरो हतो, तेने तेमां स्नान करी, कपडां धोइ, शुद्ध थइ, यात्राजे जवानो निर्णय कयो ।

योगी बोल्यो, मुन्ना ! आगळ चाल । हुं पाडल आयुं लुं । मुन्नालाल पगडंडींमे आगळ चाल्यो, तो पहाडनी उपर जवानां सफे आयो उगो रग्यो । तेना साथीशरो नीचेथी तेव रस्ते आयो राग हता । मुन्नालाले पासळ जोगुं, तो योगी देखायो नहीं !

श्रीजीपटना—समेत शिखरना पहाडमां बाध, रोज, बरू, शिवाज, साय चोरे गोटी मंज्यानां गे छे । परंतु चुकंती बात छे, के ते पहेंपम जवाहन नुकरान करता नथी !

समेतशिखरजीनां आवी आवी धगी पनकारी पटनाओ पनयो

હશે, યાત્રિકો પોત પોતાનો અનુભવ જાહેરમાં મૂકશે, તો જ સૌને જાણવામાં આવશે ।

ટૂંકમાં આ મહા-તીર્થ જેમ કલ્યાણક ક્ષેત્ર છે, સિદ્ધ ક્ષેત્ર છે, તેમ ચમત્કારી ક્ષેત્ર પણ છે ।

વાવીશમો ઉદ્ધાર

સમ્મેતશિશ્વરનો પહાડ જૈનોને પરિવાર મળ્યો, તેનો મોટો ઉદ્ધાર પણ થયો એટલે ત્યાં ઘણા જૈન સંઘો યાત્રાએ આવતા હતા,

પણ આ ટૂંકો ઉપર સ્તૂપોની દેરીઓ સુઝી જમીનમાં હોઈ તેને સખત ઠંડી, અસહ્ય ગરમી, મયંકાર વાવાણોડું અને ધોધમાર વરસાદની મોટી મુશ્કેલી હતી.

ત્યાં વાંદરાઓનું નિરંકુશ સ્વતંત્ર કપિ રાજ્ય છે । વાંદરાઓ દેરીઓમાં આવી, આરામ કરે । અને ફુરસદ મળે કે 'મહેનત કરો અને સ્વાઓ' એ ન્યાયે ચરણ પાદુકાઓને ઉઘેડી નાસવા મહેનત કરે, અને થોડા દિવસોમાં તો ચરણ પાદુકાને ઉઘાડી દૂર હટાવી દે । આવા સંયોગોમાં ઘણી દેરીઓની ચરણ પાદુકાઓ યસી ગઈ હતી, એટલે હવે નવા જીર્ણોદ્ધારની ઘણી આવશ્યકતા હતી ।

આથી મુશિંદાવાદ, કલકત્તા, અમદાવાદ તથા અજોમગંજ વિગેરે ના શ્વેતામ્બર જૈનો, તૂટી ગયેલી દેરીઓનો જીર્ણોદ્ધાર કરી, તેમાં સં. ૧૯૨૫થી સં. ૧૯૩૧, સં. ૧૯૩૩ સુધીમાં વિજય ગચ્છના મં. જિન શાન્તીસાગરસૂરિજી, સ્વરત્ન ગચ્છના મં. જિનહંસ સૂરિજી, તથા મં. જિનચંદ્ર સૂરિજી વગેરેના હાથે ચરણ પાદુકા-

ओनी प्रतिष्ठा करावी हती । आ जीणोंद्वारां शे, जैन संघे नग्मेत-
शित्तर महार्थार्थमां भ० ऋषभदेव, भ० वासुपूज्य स्वामी, भ०
नेमिनाथजी तथा भ० महावीरस्वामीनां अने १ ऋषभ, २
चंद्रावन, ३ चारिपेण, तथा ४ वर्धमान ए ४ शाश्वता तर्धकरो-
नां नवीं देरांओ चनाथी । सं. १९४२ जी १९४९ सुधीमां तपगच्छ
ना भट्टारक विजय राजसूरि खरतरगच्छ ना भट्टारक जिनहंस
सूरि, भट्टारक जिनचंद्रसूरि तथा खरतरगच्छ ना गुनि श्री दित-
वल्लभजंजा हाथे ते देरांओ अने जिन चरणो वगैरनी प्रतिष्ठा करानी हती ।

तथा मधुवनमां पण श्रीजां नवां जिनालयो वधारी, तेमां पण
जिन प्रतिमाओ, जिन चरणो वगैरनी प्रतिष्ठा करावी हती । ओकरे
मधुवनमां शे० जैन कोटीना किल्लामां (१. २. ३.) भगवान पार्श्व-
नाथजी, (४) वीरा, तर्धकरोनां चरण पादुका, (५) शुभ गणधरनी
प्रतिमा, (६) गोश्री पार्श्वनाथ तथा संभवनाथ, (७) मुख्य मंदिरमां
शामलांया पार्श्वनाथ, (८) पार्श्वनाथनां तथा चौमुख मुपार्श्वनाथनी,
(९) चंद्रप्रभु अने (१०) मुपार्श्वनाथना जिन प्रासादो बन्या हता ।

बहारना भागमां (११) गणवर श्री सुधनारवानी अने (१२)
भोनियाजीनुं मंदिर वगैरे वगैरे शे० जैन मंदिरां बन्यां हतां ।

जित्तरजीनीर्धना पहाडनुं वेचाण

लेह मिन्टो (ई. स. १९०५ जी १९१० सुधी) ना दस्त-
खतमां पालगंठना गजाने अविचारी सरदारा कारजे धननी लेगी पडी ।
तेने विचार थयो के प्रार्थनाथ पहाडने गिरने, पट्टे के वेचाणपी थापी

दडं, तो मने धन मले । आ पहाडने जैनो लेशे, अने मने पण इच्छा मुजब धन मलेशे ।

शेठ बद्रीदासजी मुक्रीस कलकत्ता वालजे पालगंजना राजानो आ मनोभावना जाणी, अमदावादनी शेठ आणंदजी कल्याणजीनी पेढीने आ पहाड खरीदी लेवा छल्युं । साथोसाथ जणाव्युं, के तमो पहाडनी मांगणी करो, पछी आ माटे हुं साक्रिय प्रयत्न करीम ।

त्यारे श्वेताम्बर जैन संघनी प्रतिनीति संस्था “ आणंदजी कल्याणजीनी पेढी ” अमदावादां हती । तेना प्रमुख शेठ कस्तूरभाई मणीभाई हता, तेमणे तुरतज पालगंज राजा पाले पहाड खरीदी लेवानी मांगणी सूजी ।

आ मांगणी थतां सरकारी तंत्रमां आ वेचाण अंगे सर्व जातनो तपास चालु थई । ते आ प्रमाणे (१) बादशाह अकबर जुलसी सन् ३७ रविउल अब्रिल, ता० ७मी ने रोज ई. स. १५९२ (वि. सं. १६४९) मां श्वेताम्बर जैन आ० ज० गु० आ० विजयवीरवरि ने आ पहाड भेट आप्यो हतो । (२) बादशाह अहमद जुलसी सन् ५ ई. स. १७५२ (वि. सं. १८०९) श्वेताम्बर जैन जगत्शेठ अहेतावचंद ने आ पहाड भेट आप्यो हतो ।

(३) बादशाह आलम (त्रीजा) ना शासनमां जुलसी सन् १० हीजरी सन् ११८२ वि० सं० १८२५ ई. स. १७६८ मां अही जगत् शेठ-खुशालचंदे श्वे० जैनोनां धर्मस्थानो वनाव्यां हतां ।

(४) सम्मत्तशिखर तीर्थनो बहीवट आज सुप्री श्वेताम्बर जैनोन

હાથમાં છે ।

રાજ્યના દપ્તરના આ ઐતિહાસિક આધારો “શ્વેતામ્બર જૈનો જ સમ્મેતશિખર પહાડને खरीदवा हक्कदार છે”, અમ પૂરવાર કરતા હતા ।

આથી સરકારી તંત્રમાં નીચે પ્રમાણે નીર્ણયો થયા ।

(૧) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુના સેક્રટરી મી. એચ. ક. ગ્રીસ્કોએ એ તા. ૧૪-૫-૧૯૧૭ ના રોજ મત્રામણ કરી, કે-“ સમ્મેતશિખર પહાડ રૂબે ૦ જની સિવાય વીજા કોઈને આપી શકાય નહીં ।

(૨) વિહાર ઓરિસા ગવર્નરના સેક્રટરી મી. એસ. ડબ્લ્યુ. ડી. આર્ચરે I.C.S બોર્ડ ઓફ રેવન્યુને મત્રામણ કરી, કે “ ગ્રીસ્કોએ તા. ૧૪-૫-૧૯૧૭ને રોજે જે મત્રામણ કરી છે, તે વરાવર છે ”

(૩) બોર્ડ ઓફ રેવન્યુએ તા. ૧૬-૩-૧૯૧૮ને રોજ ઠરાવ કર્યો કે “ પાલગંજનો રાજા સમ્મેતશિખરનો પહાડ શ્વે. જૈનો ને વેચી શકશે ” ।

(૪) પાલગંજના રાજાએ તા. ૯-૩-૧૯૧૮ને રોજ અહમદાવાદની “ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢીના પ્રમુખ શેઠ કસ્તુરભાઈ મળીમાઈને પારસનાથનો પહાડ ત્રણઝાલ (૩૦૦૦૦૦) રૂપીયામાં વેચ્યો આ રીતે શિખરજીનો પહાડ જગતશેઠને દુનામી તરીકે મળેલો હતો તેમના દુર્લક્ષ્યથી પાલગંજના કબ્જામાંથી પુનઃ શ્વે. જૈનસંઘ હસ્તક આવ્યો.

સમ્મેતશિખરમહાતીર્થદર્શન:—

સમ્મેતશિખરનો પહાડ કુદરતી શોભાયમાન છે નીચેથી ઉપર સુધી લીલો-હમ પ્રદેશ છે, અહીં હરદે અને મીલામા ના મોટા ૨

શાડો છે, એક માગમાં શ્વાસ ચાહના વગીચા પળ છે, પહાડમાં દરેક જાતના જંગલી પ્રાણીઓ સાપ વિગેરે મોટી સંખ્યામાં છે, પરંતુ તે જાત્રાલુઓને નુકશાન કરતા નથી । સરકાર તરફથી અહીં શિકાર કરવાની સખત મનાઈ છે, અહીં દર પચ્ચાડિયે વરસાદ વરસે છે, ઉપર જવાને નીચેથી ઉપર સુધી વાંધેલો રસ્તો છે,, શ્વેતાશ્વર કોઠીથી ૩ માઈલ જતાં ગંધર્વનાલું આવે છે, ત્યાંનું પાણી પાચક છે, તેની પાસે શ્વે૦ જૈનોની તલાટીની ધર્મશાળા છે, ત્યાં જૈનોને શ્વાસ માટે માતું અપાય છે । તલાટીની ચારે બાજુ પહાડો છે, તેથી આ સ્થાન રમણીય લાગે છે, વાઘ રાત્રે આ નાલામાં પાણી પીવા આવે છે, ત્યાંથી અર્ધો માઈલ જતાં સીતાનાલું આવે છે, ત્યાંથી પહાડનો ચઢાવ શરૂ થાય છે, સાડાપાંચ માઈલ જતાં ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામી ની દેરી આવે છે તેની પાસે તીર્થની પોલીસ ચોકી છે, ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામીની દેરી થી ૧-મ૦ ચંદ્રપ્રભુની ટુંક, ૨-જલ મંદિર, અને ૩-મ૦ પાર્શ્વનાથ ની ટુંક તરફ જવાના જુદા જુદા રસ્તા બનેલા છે ।

આવી રીતે સમ્મેતશિખરની યાત્રામાં છ માઈલનો ચઢાવ, છ માઈલની પ્રદક્ષિણા, અને છ માઈલનો ઉતાર એમ એક દિવસમાંજ અઢાર માઈલ ચાલવાનું રહે છે ।

જલ મંદિર અને સીતા નાલામાં પાણી મળે છે, ગંધર્વનાલાની તલેટીમાં ધર્મશાલામાં પાણી તથા માતાની વ્યવસ્થા રાખવામાં આવી છે:

આ યાત્રામાં અઢાર માઈલ ચાલવાનું હોય છે, સૌ કોઈ અઢારનો આંકડો સાંભળી, યાત્રાને એકદમ કઠિન માની લે છે । પરંતુ

અનુમતિ કહે છે કે—ચડાવતી મુલમતા વનરાજિની રમણીયતા, અને યાત્રાની ભાવનાનો માનસિક ઉત્સાહ, તે કઠિનતાને એકદમ સરલ રૂપે પરિણમાવે છે ।

અમોદ વિ. સં. ૧૯૮૬ ચૈ. ૧૩ ને દિવસે સમ્મેતશિસ્તરજી તીર્થની પહેલી યાત્રા કરી હતી । ત્યારે અમને યાત્રામાં જે સમય છાગ્યો, તેની અમે નોંધ લેવાવી હતી, તે આ પ્રમાણે છે, આ ઉપરથી યાત્રિક તેની સરલતાનો સ્વાલ વાંધી શકશે ।

અમે ચૈ. સુ. ૧૨ની સાંજે મધુવનથી નીકળી ગંધર્વ નાલાની ધર્મશાલાએ જઈ રાત રહ્યા । અને ત્યાંથી સવારે ૫-૩૦ વાગે યાત્રા માટે વિહાર કર્યો ।

સ્થાન	દર્શન	સમય
ગંધર્વ નાલું	સવારે	૫-૩૦
સીતા નાલું	"	૬-૦
ગણધર ગૌતમસ્વામી	" (૬-૪૦ ચૈ. ૧૫ મિનીટ.	
મુનિમુવત સ્વામી	"	૭-૫
અનંત નાથજી	"	૭-૧૨
ચંદ્ર પ્રમુજી	" ૭-૩૫ (ચૈત્ય)	
અભિનંદન સ્વામી	"	૮-૧૧
જલ મંદિર	" ૮-૩૦ (ચૈ. ૪૦ મી.)	
ધર્મનાથ સ્વામી	"	૯-૩૨
મહાવીર સ્વામી	" ૯-૪૦ (ચૈ. ૫ મિ.)	

પાર્શ્વનાથજી

૧૦-૧૬ (ચૈત્ય૦)

ગંધર્વનાલું

૧૧-૨૦

પછી મધુવનમાં જઈ ૪ વાગે મહાવીર જયન્તી ઉજવી હતી ।
ત્યારે ત્યાં પૂ. મુ. મ. મિત્ર વિજયજી મ૦ ઠા. ૨ શ્રાવક શ્રાવિ-
કાઓ હતા ।

આ યાત્રામાં અમે જોયું કે શુભ ગણધરની ટૂંક તૂટી ગઈ છે,
સમ્મેતશિવર ઉપરની ૩૧ દેરીઓ, જલ મંદિર, ગંધર્વ નાલાની
ધર્મશાળા, અને મધુવનની શ્વે૦ જૈન કોઠી, તથા ત્યાંના સમસ્ત
જિન પ્રસાદાનો વહીવટ અર્જીમગંજના સેઠ મહારાજા વહાદુરસિંહ
દુધેડિયા શ્વેતામ્બર જૈનના હાથમાં છે । તે સિવાય નો પહાડ નો
વહીવટ અમદાવાદની સેઠ આણંદજી કલ્યાણજીનો પેઢીના હાથમાં છે ।

તેવીસનો ઉદ્ધાર

વાંદરાના વંશજોની જ્ઞાતિ એમ માનતી હશે કે જૈનો ધનાઢ્ય છે
તે ધર્મસ્થાનોમાં ઘણું ધન સ્વર્ચે છે, તો તેઓની પાસે ફરી ફરી ધન
સ્વરચાવવું જોઈએ એટલે કે વાંદરાઓ એ ફરીવાર પહાડ ઉપર તીર્થ-
કર મંગવાનની ચરણ પાદુકાઓ હટાવી દીધી, ચોતરા અને દેરીઓ
તોડી નાખ્યા । આથી જૈનોને તે સ્થાનો સુધારવાની જરૂર હતી ।

વીર્જી નોધપાત્ર ઘટના એ છે કે—શ્વે૦ જૈનોએ મધુવનની કોઠીના
જિનાલયો વાલી ટૂંકમાં સમ્મેતશિવર તીર્થાવતાર ની રચના
ગોઠવી હતી ।

શાસ્ત્ર વિશારદ જૈ૦ આ૦ શ્રી વિજય ધર્મસૂરીના શિષ્ય શરાક
જાતિના ઉદ્ધારક ૩૦ મંગલ વિ૦ ગણિના ઉપદેશથી કલકત્તાના

गुजराती संवे हिंदना जुदा जुदा स्थानोना भे. जैनोनी मददथी उपर वतावेल जीण स्थानोने सुधराव्यां अने जिन चिरणोनी प्रतिष्ठा तेओश्री ना हाथे करावी हती ।

चौबीसमो उद्धार

आगमोद्धारक पू. आचार्य देव श्री सागरानंदसूरिश्वरजी महाराजे पोताना परिवार साथे सं. १९८०-८१मां सम्मेलनशिखर तीर्थनी यात्राए पधर्या हता ।

तेमनी भावना हती के—

(१) सम्मेलनशिखरजी महतीर्थनो मोटो जिणोद्धार कराववो ।

(२) बनारस शहरेश्री शिखरजी मुर्धना विहार गामोमां स्थाने स्थाने मदद अपावी, जैनोने वसाववा के जेथी साधु साध्वीओने त्यांना विहारनी सरलना रहे ।

खुशी थवानी बात छे के तेमना परिवारनो विदुषी बालब्रह्मचारिणी साध्वीजी श्री रंजनश्रीजीम०ना प्रयत्नथी तेमनी पहेली भावना सफल बनी छे, इच्छवा लोग छे के तेमना परिवारना मुनिवरोंना प्रयत्नथी तेमनी बीजी भावना पण सकल बने ।

तेमना परिवारना संघ मान्य बाल ब्रह्मचारी स्थविरा साध्वी श्री शिवश्रीजी म० ना विदुषी शिष्या सा० तिलकश्रीजी म० नी प्रशिष्या वर्धमान तपनी १०० आवेलनी ओझीना आराधक तपस्वी साध्वी श्री तीर्थश्रीजीना (सांसारिक पुत्री) मुख्य शिष्या बाल ब्रह्मचारिणी विदुषी साध्वी श्री रंजनश्रीजीए पोताना २४ ठाणा साथे चौबीसना नाम—१ रंजनश्रीजी म० २ रेवतीश्रीजी

૩ સલયાશ્રીજી, ૪ રાજેન્દ્રશ્રીજી, ૫ સુમંગલશ્રીજી, ૬ સુવ્રતાશ્રીજી, ૭ રોહિતાશ્રીજી, ૮ પ્રગુણાશ્રીજી, ૯ સ્ત્રીરમદ્રાશ્રીજી, ૧૦ ધર્માનન્દશ્રીજી, ૧૧ મોક્ષાનન્દશ્રીજી ૧૨ શુભોદયાશ્રીજી, ૧૩ સુલક્ષ્ણાશ્રીજી, ૧૪ નરેન્દ્રશ્રીજી, ૧૫ અમ્યુદયાશ્રીજી, ૧૬ રત્નપ્રભાશ્રી, ૧૭ સુદામાશ્રીજી, ૧૮ સમવદમાશ્રીજી, ૧૯ કૈવલ્યશ્રીજી, ૨૦ કરુણાશ્રીજી, ૨૧ અગ્યાનન્દશ્રીજી, ૨૨ સીપુજિતાશ્રીજી, ૨૩ જયંકરાશ્રીજી ૨૪ અમૃતાશ્રીજી (વિ.સં. ૨૦૧૭ કા.સુ.૧૬ ગુરુવારે સાધ્વી શ્રી રંજનશ્રીજીજીણી મોકલેલ પત્રના આધારે) વિ. સં. ૨૦૧૦ માં સુવર્દના કુલ્દી નગરથી વિહાર કરી, સં. ૨૦૧૦ ચૈ. સુ. ૧૦ના રોજે મધુવન પહોંચી, ચૈ. ૧૫ના રોજ સમ્મેતશિખરજી મહાતીર્થની યાત્રા કરી । ત્યાંના ચવુતરા, ચરણ પાદુકા, તથા દેરીઓની તુટી ફુટી અસ્તવ્યસ્ત હાલત નિહાલી । તે સંવંથી મધુવનની શ્વેતામ્બર જૈન કોઠીના સ્થાનિક મુનિમ સાથે વાત ચીત કરી । સંકલ્પ કર્યો કે આ મહાતીર્થનો મોટો જીર્ણોદ્ધાર કરાવવો જોઈએ ।

સં. ૨૦૧૦ના કલકત્તાના ચૌમાસામાં પં. પ્રમુદાસ વેચરદાસનો સહકાર મેલવી, મહારાજા બહાદુરસિંહજી દુધેડિયા (શિખરજી તીર્થના વહીવટદાર) સાથે જિર્ણોદ્ધાર વાત્રત વાર્તાલાપ કરી, તેઓની સંમતિથી કલકત્તામાં સ્થાનિક જૈનોની “ શ્રી સમ્મેતશિખર તીર્થોદ્ધારક સમિતિ ” બનાવી ।

ત્યારવાદ સં. ૨૦૧૧માં સુરતના ચૌમાસામાં સુરત, કલકત્તા, સુવર્દ, અચ્છારી, બાજીપૂરા, મદ્રાસ, અને અમદાવાદના ધર્મપ્રેમી જૈનોને

પ્રક્રિયા કરી, તેમાંથી વાર ઉત્સાહી જૈનોની સં. ૨૦૧૧ જે. ૧૦
 ૧૧ના રોજે સુરત માં “ શ્રી સમ્મેતશિશ્વર જૈન તીર્થજીર્ણોદ્ધારક
 પ્રચાર સમિતિ ” બનાવી હતી । આ સમિતિ, સં. ૨૦૧૧ આ.
 ૩. ૧૦ થી સમ્મેતશિશ્વરજી મહાતીર્થના જીર્ણોદ્ધાર કાર્યનો પ્રારંભ કર્યો ।
 સાધ્વીરંજનશ્રીજી તથા તેમના પ્રીતિ પાત્ર ગુરુ વેન તીર્થપ્રેમી
 ૧૦ સુરપ્રભાશ્રીજી ૫ અથાગ પ્રયત્ન કરી આ કામમાં અપૂર્વ મદદ
 પ્રાપ્ત કરી હતી । પરંતુ આવા અજોડ સાહસી સાધ્વી સુરપ્રભાશ્રીજી
 ૩૦ ૨૦૧૨ વૈ. ૧૧ના દિવસે અમદાવાદમાં સ્વર્ગવાસ કર્યો ।
 પ્રન્તે સમ્મેતશિશ્વર ઉપર ૩૧ દેગીઓ, અને મધુવનમાં જિનાલયો વગેરે
 નો જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો ।

જલ મંદિરવાલુ જિનાલયનું કામ વાકી હતું, અમદાવાદના ડયો-
 ગપતિ આગેવાન શેઠ કસ્તુરભાઈ લાલભાઈના વીજા પુત્ર શ્રેણિકકુમારે
 ૩૦ ૨૦૧૫ ફા. ૧૦ સુ. ૨૧ને બુધવારના તા. ૨૧-૩-૧૯૫૯ ના
 દિવસે જલમંદિર ના જિન પ્રાસાદનું શિલાસ્થાપન કર્યું હતું ।

શ્વશી થવાની વાત છે કે—તે પણ જીર્ણોદ્ધાર પૂરો થયો । અને
 ત્રી જિન પ્રતિમાઓ પાદુકાઓ વગેરે પણ તૈયાર થઈ ગયાં છે ।

આશ્રી સમ્મેતશિશ્વર જૈન તીર્થ જીર્ણોદ્ધારક પ્રચારસમિતિ
 ની આગ્રહ મરી વિનંતિથી પૂ. આ. આનન્દસાગરમૂરીશ્વરજી ના પટ્ટર
 ૧૦ આ. શ્રી માણેકસાગરમૂરીશ્વરજી મ. આદિ ઠાળા....
 નાગપુરથી, અને સાધ્વી રંજનશ્રીજી આદિ ઠાળા ૨૪ અમદાવાદથી
 વિહાર કરી, સમ્મેતશિશ્વરની તલાટી માં મધુવનમાં ચૌવીશમા ઉદ્ધા-
 રનો અંજનશલાકા પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે પધાર્યા છે ।

શ્રી શિખરજી પહાડ વેચાણ અંગે કંઠક

શિખરજીનો પહાડ વેચાણ લેવા અંગે શ્રી આગમોદ્ધારકની શ્રુત-
 ઉપામના પણ વાંચવા સારી મલામળ છે. કારણ કેતિ વસ્તતની મુંઝડ
 વાસીઓ અને ગુરુદેવશ્રીનાં મુખની વાત છે કે શ્રી શિખરજીનો પહાડ
 વેચાતિ લેવામાં અથાગ પ્રયત્ન આગમોદ્ધારકશ્રીનો છે.

હિ. ઉપસંપદા પ્રાપ્ત શિશુ કંચનવિજય.

तीर्थोद्धार

तीर्थ रज रंजीत थई रे,
भविक रंजन हेत ।

उद्यम, तो रंजन करे रे,
तीर्थ उद्धारण हेत ॥ १ ॥

रंजन^१ कलकत्ता करी रे,
समिति करी रंजीत ।

^२आत्मा रंजन करे रे,
^३रंजन आत्म काज ॥ २ ॥

^४तीर्थनी रंजने भली रे,
आवे ते तीर्थे ताम ।

महोत्सवमां रंजीत थया रे,
^५रंजन मन्व्य लोक ॥ ३ ॥

^६आनंद माणे के करी रे,
तीर्थ प्रतिष्ठा एह ।

देवेन्द्र कैलासनो रे;
चिदानंद रंजन थाय ॥ ४ ॥

साध्वी श्री रंजनश्री । १ रागी, साध्वी रंजनश्री । २ मन्व्योना
आत्मा । ३ साध्वीश्री रंजनश्री । पोताना आत्मा माटे । ४ साध्वीश्री
तीर्थश्री शिष्या साध्वीश्री रंजनश्री । ५ साध्वीश्री रंजनश्री । ६ आ.
श्री आनंद सागरसूरिश्चर पट्टघर आ. श्री माणिक्यसागरसूरीश्चरजीम.

